

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«KEMENGER USTAZ.KZ» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№01(71) (2025 ж. Қаңтар) шығарылымы.
Выпуск №01(71) (Январь 2025 г.) республиканского научно-методического журнала
«KEMENGER USTAZ.KZ».

ISSN: 2959 - 0183

«KEMENGER USTAZ.KZ» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы
Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және
Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2022 жылғы 20 қаңтардағы
Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік
басылымды есепке қоюы туралы куәлігі
№ KZ61VPY00045006 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.

«KEMENGER USTAZ.KZ» журналы айына 1 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «KEMENGER USTAZ.KZ»
в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и
общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о
постановке на учет периодического печатного издания, информационного
агентства и сетевого издания от 20.01.2022 года
№ KZ61VPY00045006.

Территория распространения: На территории Казахстана.

Журнал «KEMENGER USTAZ.KZ» выходит 1 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖК/ИП «KEMENGER»

Бас редактор:/Главный редактор: Алшынов Ахметжан Әнуарбекұлы

Редактор алқасы: Баянды Ерлан

Тел: + 7 700 970 00 98

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал «KEMENGER» ЖК баспаханасында басылды.
Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Казыбек биский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП «KEMENGER». Тираж 1000 экз.

«KEMENGER» баспасы

Мазмұны / Содержание

Ашимханова А.А. Жаңартылған білім негізінде көркем еңбек сабақтарында заманауи педагогикалық технологияларды қолдану	3
Аймуханова Д.К. Орхон-Енисей ескерткіштері. «күлтегін жыры»	5
Есенгалиева А.Т. «Биологиядағы зерттеу әдістері» 11 сынып оқушыларына арналған таңдаулы курс бағдарламасы	8
Кузнецова Е.С. Исследование Action research «Применение искусственного интеллекта в работе молодого педагога»	9
Каримова А.Е. Құм терапиясы логопедтің жұмысында сөйлеуді дамытудың инновациялық тиімді әдісі ретінде	13
Аманбаева А.С. Мұғалімнің кәсіби іскерлігі – нәтижелі білім берудің негізі	15
Базарбаева Р.Қ. Жасанды интеллект және білім беру: мұғалімге көмекші құралдар	17
Қайырмағанбетова М.С. Бастауыш сыныпта пәндерді оқытудағы жаңа технологияның білім сапасын көтерудегі тиімділігі	18
Джакишева А.Х. Ұлттық ойындарымыз	21
Қармысов А.А. Сейітқұл заманнан озып туған адам	23
Көшербаев Е.А. Бастауыш сынып оқушыларының музыканы тыңдау мен қабылдауды дамыту қабілеттерінің ерекшеліктері.....	25
Амиргалиева Ж.М. Тұғыр арқылы домбырамен ән үйрену.....	26
Ескендірова М.С. «Сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқушыларды сауатты сөйлеу, жазуға үйрету».....	28
Кужакулов А.Б. Важность развития функциональной грамотности на уроках химии	33
Рахметалина Б.Т. Биология және химия сабақтарында оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беру	35
Шарипова Г.А. В гостях у сказки	38
Қалыбекова Д.Р. Ағылшын тілі сабағында мәтінмен жұмыс жасаудың педагогикалық негіздері	40
Дюсенбаева А.А. Мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу	42
Жолтанова И.О. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда инновациялық технологиялар қолдану маңыздылығы.....	44
Елшібаева М.Ғ. Бастауыш сынып оқушыларына инновациялық білім беру технологиялары.....	46
Ибраймова А.Н. Использование технологии развития критического мышления на уроках русского языка и литературы	48
Габдулина Г.Д. «Қазақстан тарихы сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру».....	50
Шаманаева У.Х. Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу	52
Сейткасимов У.А. Different methods of teaching the english language	54
Джумагазиева А.А. Мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ қол моторикасын және шығармалық қабілетін дамыту.....	55
Кубенгалиева Н.О. Көркем еңбек сабағында ұлттық ою-өрнектерді қолдану әдістемесі.....	58
Жұмағожаева А.А. Бастауыш сыныптағы әлсіз оқушылардың оқу іс-әрекетінің уәждемесін қалыптастыру	61
Танманова Ж.У. «Бастауыш сынып оқушыларына дыбыстарды дұрыс меңгерту арқылы сауатты жазуға дағдыландыру».....	63
Талипова Н.Д. Судың қасиеті. Көкқұтанның ақылы	65
Сагимбаев Д.Ж. Көшбасшылық және командада жұмыс істеу дағдылары.....	67
Ембергенова Г.А. Көркем еңбек сабағында оқушыларға кәсіптік бағдар беру	69
Байбосынова Р.Б. Бастауыш сынып мұғалімдерінің жалпы педагогикалық даярлығының сапасы мен тиімділігін арттыру мәселелері.....	71

Алматы облысы, Қарасай ауданы, Жармұхамбет ауылы
“Жармұхамбет орта мектебі” коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Ашимханова Айым Адилмуратовна

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ НЕГІЗІНДЕ КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҚТАРЫНДА ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Қазіргі қоғамда жеке тұлғаны дамытудың негізгі факторлары білім беру болып табылады. Жасөспірімдерде өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі дамыту қажеттілігі туындауы керек. Алайда, қазіргі мектеп оқушыларын бақылай отырып, оқу процесіне қатысты пассивтіліктің жеткілікті жоғары деңгейін көруге болады. Мүмкін, мектеп оқушылары білім беру мекемелерінде берілген білім кейінгі өмір үшін қажет емес деген пікір қалыптастырады. Алайда, бұл қазіргі қоғам, нанотехнология және ғылыми прогресс қоғамы интеллектуалды, шығармашылық, кең ойлы бастамашыл адамдарға мұқтаж, олар елді одан әрі дамыта алады, күштірек етеді, оның әлеуетін арттырады. Сондықтан мектеп түлектеріне жаңа білімді жетілдіру, игеру, оны алуға ұмтылу қажет. Әр адам өзінің еңбек қызметін бастамас бұрын технологиялық мәдениеттің элементтерін игеруі керек, олардың құрамдас бөліктері "Көркем еңбек" пәндік білім беру саласын зерттеу кезінде қалыптасуы керек.

"Көркем еңбек" оқу пәні негізінен практикалық қызметке негізделгендіктен, оқу процесінде пәнді оқыту сапасын арттыруға, сондай-ақ оқу уақытын тиімдірек пайдалануға мүмкіндік беретін заманауи педагогикалық технологиялар пайдаланылады.

Педагогикалық технология-білім беру мақсаттарын табысты іске асыруға мүмкіндік беретін оқыту мен тәрбиелеудің теориялық негізделген процестерін зерттеуді жаңғыртудың құралдары мен әдістерінің жиынтығы. Педагогикалық технологияны "Білім беру процесінің өзгертін жағдайларында болжамды нәтижеге қол жеткізуді қамтамасыз ететін іс-әрекеттердің, операциялар мен рәсімдердің реттелген жиынтығы" ретінде анықтауға болады.

Бүгінгі таңда педагогикалық міндеттердің бірі оқушыларға әртүрлі қызмет салаларында белгілі бір білім, дағдыларды игеруге, сондай-ақ олардың шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектесетін оқу процесіне осындай дамытушы технологияларды енгізу болып табылады. Бұл тапсырмаларды орындау кезінде көркем еңбек сабақтары маңызды рөл атқарады.

Көркем еңбек мектеп пәні ретінде ғылымның әртүрлі салаларындағы теориялық білімнің әртүрлі қызмет түрлерінде практикалық қолдануға үйрету болып табылады.

Ақпараттық-компьютерлік технологияларды көркем еңбек сабағының кез-келген кезеңінде қолдануға болады. Мысалы, жаңа материалды зерттеу сабағында компьютерлік технологиялар материалдарды тиімдірек зерттеуге, олардың ерекшеліктерімен, әртүрлі құралдармен, техникалармен және жұмыс принциптерімен таныстыруға көмектеседі. Білімді бақылау кезеңінде мұғалімге оқушылардың жаңа ұғымдар мен анықтамаларды меңгеру дәрежесін тез және сапалы бақылауға мүмкіндік беретін тест тапсырмаларын қолдануға болады.

Қазіргі уақытта оқушылардың жобалау жұмыстары өте танымал, мұнда компьютерлер оқушылардың өз жұмыстарын қорғауы үшін қолданылады. Сондай-ақ, сабақтарда оқушылардың жүргізген жұмысын, атап айтқанда олардың қызмет кезеңдерін және түпкілікті өнімді алуды көрсететін презентациялар үлкен рөл атқарады. Компьютерде жұмыс істейтін оқушылар ықтимал нәтижелерді

құрастыруға және модельдеуге мүмкіндік алады. Қажетті модельдерді жасауға, өнімнің қажетті формалары мен түстерін таңдауға мүмкіндік беретін арнайы бағдарламалар бар.

Мәселелік оқыту технологиясы оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін тиімді жандандыруға, оқушылардың жаңа нәрселерді ашу қажеттіліктерін пайдалана отырып, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін игеруге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда мәселелік оқыту дегеніміз-мұғалімнің басшылығымен мәселелік жағдайларды құруды және оқушылардың оларды шешу үшін белсенді тәуелсіз іс-әрекетін қамтитын оқу сабақтарын ұйымдастыру, нәтижесінде кәсіби білімді, дағдыларды шығармашылық игеру және ойлау қабілеттерін дамыту.

Мәселелік жағдайларды тудыру үшін мұғалім мектеп оқушыларын қайшылыққа алып келеді және оларды өздері шешудің жолын табуға шақырады:

- бір сұраққа әртүрлі көзқарастарды ұсынады;
- практикалық қызметте қайшылықтарға тап болады;
- сыныпқа құбылысты әртүрлі позициялардан қарастыруды ұсынады;
- оқушыларды салыстыру, жалпылау, жағдайдан қорытынды жасауға, фактілерді салыстыруға шақырады;
- нақты сұрақтар қояды (жалпылау, негіздеу, нақтылау);
- мәселелік теориялық және практикалық тапсырмаларды анықтайды;
- мәселелік міндеттер қояды ұсынады.

Көркем еңбек сабақтарында мәселелік жағдайларды құру бағдарламада қарастырылған білім, дағдылар жүйесін қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытады, оқу процесінің тиімділігін арттырады, оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастырады.

Тұлғаға бағытталған технологиялар оқыту әдісі болып табылады, онда оқушының жеке басы, өзіндік құндылығы, әрқайсысының субъективті тәжірибесі алдымен ашылады, содан кейін білім мазмұнымен келісіледі. Мұндай тәсілді жүзеге асыру кезінде оқыту мен оқу процестері оқушылардың таным механизмдерін, ақыл - ой және мінез-құлық ерекшеліктерін ескере отырып өзара келісіледі, ал "мұғалім-оқушы" қарым-қатынасы ынтымақтастық пен таңдау еркіндігі қағидаттарына негізделеді. Көркем еңбек сабақтарында бұл оқыту да өзекті, өйткені біз баланың барлық жеке қасиеттерін, оның мүмкіндіктерін ескеруіміз керек, мүмкін емес нәрсені талап етпеуіміз керек, баланың жағдайына кіруіміз керек.

Дамыта оқыту технологиясы оқушыларда орталықтан периферияға қарай спираль тәрізді қозғалыс ретінде жасырылатын негізгі ұғымдарды қалыптастырады, онда орталықта қалыптасқан ұғым туралы дерексіз-жалпы түсінік болады, ал периферияда бұл түсінік нақтыланады, жеке идеялармен байытылады және осылайша ғылыми-теориялық тұжырымдамаға айналады. Дамытушылық оқыту технологиясының мақсаты оқушылардың білімін, дағдыларын қалыптастыру емес, өзін-өзі жетілдіру бойынша белгілі бір қабілеттерді қалыптастыру, өзін-өзі өзгертетін оқу субъектісі ретінде даму үшін жағдайларды қамтамасыз ету болып табылады.

Осылайша, ақпараттық-коммуникациялық, мәселелік, дамушы тұлғаға бағдарланған, жобалық сияқты "Көркем еңбек" сабақтарында заманауи педагогикалық технологияларды қолдану жаңартылған білім негізінде оқу процесін тиімдірек етеді, оқушылардың танымдық белсенділігін белсендіреді. Оқушылар әртүрлі салаларда сауатты, сенімді, жан-жақты болады. Олар ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытады, білім деңгейін арттырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Кульневич С.В. Современный урок / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. – Ростов-н/Д.: Учитель, 2016. – 288 с.;
2. Альтиментова Д. Ю., Рожко К. А. Информационные технологии в образовании // Концепт : научно-методический электронный журнал. — 2016. — Т. 11. — С. 826–830.

Алматы қаласы, Алатау ауданы
 №204 жалпы білім беретін мектебі
 Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
 Аймуханова Динара Куанбековна

ОРХОН-ЕНИСЕЙ ЕСКЕРТКІШТЕРІ. «КҮЛТЕГІН ЖЫРЫ»

Пәні:	Қазақ әдебиеті
Педагогтің аты-жөні:	Аймуханова Динара Куанбековна
Бөлім:	Көне күндерден жеткен жәдігерлер
Күні:	16.11.2024 ж
Сынып: 7 «Ә»	Қатысушылар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Орхон-Енисей ескерткіштері. «Күлтегін жыры»
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.3.1.1.Кейіпкерлердің іс-әрекеті мен автор берген портреттік мінездемені салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру.
Сабақтың мақсаты	Кейіпкерлердің іс-әрекеті мен автор берген портреттік мінездемені салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға береді. ЕББҚ 2-топ (оқуда ерекше қиындықтары, мінез-құлық және эмоционалдық проблеммалары бар балалар) Кейіпкерлерге портреттік мінездеме береді. _Өзіндік көзқарасын білдіреді.
Бағалау критерийі	- Кейіпкерлердің іс-әрекеті мен автор берген портреттік мінездемені салыстырады; - Тарихи және көркемдік құндылығына баға береді;
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 минут	1.Ұйымдастыру кезеңі. Психологиялық ахуал орнату. «Көңіл-күй неге ұқсас» Оқушылар бүгінгі көңіл- күйлері неге(қай жыл мезгіліне, ауа райына, табиғаттың құбылысына) ұқсас екенін айтып береді. «Менің қазіргі көңіл-күйім көгілдір аспандағы жылы күннің көзіне ұқсайды, ал сенің ше?». Жаттығу шеңбер бойымен жалғаса береді. оқушылардың көңіл-күйлеріне назар аударылады. Мақсаты: Оқушылар көңіл- күйлерін ашық айтады, тыңдау дағдыларын дамытуға бағытталады, сондай-ақ барлық оқушылардың қатыстырылуы арқылы сабаққа белсенділігі артады. Тиімділігі: Оқушылардың агрессивті, қобалжу, қорқу күйлерінің көрсеткіштеріне назар аударылып, оқу процесі	Оқушылар көңіл-күйлерін айтады		 Шаттық шеңбері Оқулық: Қазақ әдебиеті 7-сынып

барысында мұғалім оқушыны бақылай алады. Көңіл-күйінің көтерілуіне әсер етеді. **Күлтегінің мінез құлқына қарай 4-топқа еркін топтасырамын.** (Адал, қайсар, батыр, әділ) Сабақтың тақырыбы мен мақсаты түсіндіріледі. **Өткен тақырып бойынша бақылау сұрақтары wordwall.net/ru сайтындағы «Серпілген сауал» әдісі арқылы өткенді пысықтау.**

Сұрақтар:

1. Ежелгі дәуір әдебиеті қандай кезеңдерге бөлінеді?
2. Орхон Енисей жазулары қай ғасырда, қай жерде табылған?
3. Орхон жазуының мәдени мұраларының бірі- Күлтегін ескерткішін сипатта?
4. Жазуды оқудың кілтін ең алғаш кім және қашан ашты?
5. Күлтегін кім?
6. Күлтегін жырының авторы кім?
7. «Күлтегін» жырының басты идеясы не?
8. «Күлтегін» (Кіші жазу) сюжеттік жағыныан неше топтамадан тұрады?
9. «Күлтегін» (Үлкен жазу) сюжеттік жағыныан неше топтамадан тұрады?
10. Күлтегін қабіріне неше ескерткіш қойылған?
11. Тоныкөк кім болған?
12. Күлтегін жырындағы тауғаштар кімдер?

Топтық жұмыс.

1-тапсырма. «Адал» тобы «Концептуалдық кесте» әдісі жұмыс.

«Күлтегін» жырының тарихи құндылығы неде?	Күлтегін сияқты батырларға кімдерді ұқсатар едің?
Жауабыңды бүгінгі күнмен байланыстыр	

Дескриптор:

Пікірлерін дәлелді жеткізеді	1
Бүгінгі күнмен салыстырады	1
Жырдың тарихи құндылығына баға береді	1

«Батыр» тобы.

«FILA толтыру» әдісі «FILA толтыру» әдісі бойынша тапсырма түрлерін бөліп алады, қорытындысында жұмыстарын біріктіріп, кестені толтырады.

F/ Дерек/ – шығармадан кейіпкер портретін ашатын деректер жинау;

I /Пікір/ – кейіпкер туралы өзінің ой-пікірі;

L /Сұрақ/ – кейіпкердің образдық тұлғасын ашатын сұрақтар;

A /С-әрекет/ – автордың кейіпкерді суреттеудегі қолданған тәсілі.

Дерек	Пікір	Сұрақ	С-әрекет

Дескриптор:

Кейіпкерлерге портреттік мінездеме береді	1
Қазіргі өмірмен байланыстырады	1
Өз ойларын жүйелі баяндайды	1

«Әділ тобы» тобы. «Пирамидалық талқылау» әдісі

1. Топқа бөлу
 - I топ «Адал»**
 - II топ «Батыр»**
 - III топ «Әділ»**
 - IV топ «Әділ»**
- Топ басшысын сайлайды. Топ ережесін еске түсіреді. Топқа бірігіп отырады.

Оқушылар ой қозғау арқылы өтілген сабақтар бойынша ұяшықтағы сұрақтарға жауап береді.

«Концептуалдық кестемен» жұмыс жүргізеді. Пікірін дәлелді жеткізеді; Өз ойларын айтады. Бүгінгі күнмен салыстырады

Оқушылар «FILA толтыру» әдісі бойынша тапсырма түрлерін бөліп алады, қорытындысында жұмыстарын біріктіріп, кестені толтырады.

КБ: «Ауызша мадақтау» Әдісі «**Жарайсың!**» «**Тамаша!**» деген мадақтау сөзімен ынталандыру.

Саралау: Бұл жерде саралаудың «Диалог және қолдау көрсету» тәсілі көрінеді. Дұрыс мағынада жауап беруге бағыттау мақсатында кейбір оқушыларға ашық сұрақтар, ал **ЕББҚ** оқушыларға жетелеуші сұрақтар қойылады.

<https://wordwall.net/resource/52812865>

Тапсырма интербелсенді тақтада көрсетіледі.

30 МИНУТ

Жырдың көркемдік құндылығына баға береді	2
Көркемдегіш құралдарды табады.	1

Кейіпкерлерге портреттік мінездеме береді	2
Өзіндік мінездеме береді	1

Ұпай	Баға		
10 ұпай	«5»	«4»	«3»
	8-10 ұпай	6-7 ұпай	1-5 ұпай

Топтық жұмыс

Түрлі түсті маркерлер

Үйге тапсырма

Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасының Әуликөл ауданы білім бөлімінің
«№2 Аманқарағай жалпы білім беретін мектебі» КММ
Биология пәні мұғалімі
Есенғалиева Айгуль Төлеповна

«БИОЛОГИЯДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ» 11 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ТАҢДАУЛЫ КУРС БАҒДАРЛАМАСЫ

Бүгінгі білім беру жүйесінде оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту, олардың болашақ кәсіби қызметіне дайындық деңгейін арттыру басты міндеттердің бірі болып табылады. Осыған байланысты биология пәні бойынша «Биологиядағы зерттеу әдістері» атты таңдау курсы әзірленді. Курс мазмұны оқушылардың ғылыми сауаттылығын қалыптастыруға және олардың экологиялық мәселелерге назарын аударуға мүмкіндік береді.

Курс аптасына 1 сағаттан 34 сағатқа жоспарланған және екі негізгі бөлімнен тұрады:

1. Теориялық бөлім (8 сағат): бұл бөлімде оқушылар биологиядағы жалпы зерттеу әдістерімен (бақылау, сипаттау, эксперимент, модельдеу) танысады.

2. Практикалық бөлім (26 сағат): Практикалық жұмыстар организмдер биологиясы, жалпы биология, молекулалық биология, экология және цитология бағыттарын қамтиды. Зертханалық жұмыстарға микропрепараттарды дайындау, өсімдіктер мен жануарлардың жасушаларын зерттеу, ДНК алу, ферменттердің қасиеттерін зерттеу сияқты тәжірибелер кіреді.

Бағдарламада интерактивті оқыту әдістері (кластер, Венн диаграммасы), зертханалық және модельдеу жұмыстар, сондай-ақ Plikers және Spinner wheel бағдарламалары пайдаланылды. Бұл әдістер оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытады.

Курсты апробациялау нәтижесінде оқушылардың биология пәніне қызығушылығы едәуір артқаны байқалды. Олар зертханалық жұмыстарды өз бетінше жоспарлап, нәтижелерін талдап, қорытынды жасауға қабілетті болды. Сондай-ақ, курс мазмұны оқушыларды экологиялық мәселелерді шешуге тартуға, табиғат қорғау мен ұтымды ресурстарды пайдалануға тәрбиелеуге бағытталған.

«Биологиядағы зерттеу әдістері» таңдау курсы ғылыми сауатты, табиғатты қорғауға жауапты болашақ мамандарды қалыптастыруға негіз бола алады.

КГУ «Тобольская общеобразовательная школа №1» отдела образования
района Беимбета Майлина управление образования акимата Костанайской области
Учитель биологии
Кузнецова Елена Сергеевна

ИССЛЕДОВАНИЕ ACTION RESEARCH «ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В РАБОТЕ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА»

Обеспечение выбора темы исследование в действии.

В системе образования запущен проект наставничества, который поддерживает и обеспечивает вхождение молодого педагога в рабочий учебный процесс безболезненно и качественно. В сентябре 2024 года я была назначена наставником молодого педагога. Наша совместная работа обозначилась, как стимул к профессиональному росту, постоянному поиску инновационных методов, приёмов, форм работы с молодым педагогом. С поступлением на работу в школу, молодой педагог сталкивается с рядом трудностей. Молодому педагогу может не хватать опыта и уверенности в своих силах, необходимо время привыкнуть к школьной жизни, жизни педагога. Так как наставником я стала не первый раз, то могу с уверенностью сказать, что у молодых педагогов возникают много вопросов по общению с родителями, трудности в составлении плана урока и подбора материала к урокам. Часто молодой педагог не может определить верно, выбранный метод или приём, который необходимо применить на уроке для достижения поставленных целей урока. Сегодня любой урок должен быть динамичным, активным и познавательным. Удивить современных детей очень трудно. Технологии стремительно развиваются, учителя сталкиваются с необходимостью адаптироваться к новым условиям и искать способы эффективного обучения своих учеников. После совместной работы первого месяца с молодым педагогом на консультационной встрече, мы обсудили, как прошёл рабочий первый месяц, какие проблемы были на начало месяца и какие уже решили на конец месяца, было принято решение провести исследование в действии. Обозначив проблему: нехватка времени на организацию работы, малый опыт по применению разнообразных форм и приёмов на уроке, много времени уходит на составление и проверку формативного и суммативного оценивания, много времени уходит на поиск информации к урокам. Пришли к вопросу исследования в действии: «Как искусственный интеллект может помочь в работе молодого педагога?». Гипотеза нашего исследования стала: искусственный интеллект может значительно облегчить работу молодого педагога.

Следующим этапом нашего исследования стало подбор, изучение и анализ литературы для ознакомление по работе с искусственным интеллектом.

1. «Искусственный интеллект в образовании: изменение темпов обучения» Стивен Даггэн, Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, 2020.

2. «Искусственный интеллект в образовании. Перспективы и проблемы для преподавания и обучения» Уэйн Холмс, Майя Бялик, «Альпина PRO», 2022.

3. «Искусственный интеллект в образовании: SWOT – анализ в действии» Е.П. Звягинцева, Инновации в образовании, 2021.

Проанализировав материал по данному исследованию, определили свои возможности и навыки, сделали следующие выводы:

1. Через применение искусственного интеллекта проводить подбор методов формативного и суммативного оценивания;
2. Через применение искусственного интеллекта проводить подготовку к урокам, подбирать материал к урокам;
3. Так как у молодого педагога отсутствует чёткая методика организации рабочего времени, что приводит к хаотичности и неэффективности рабочего процесса, применять инструменты искусственного интеллекта для правильной организации рабочего времени.

При собеседовании с молодым педагогом определили класс и предмет для исследования. Молодой педагог выбрал для исследования 7 класс и предмет: русский язык.

Следующим этапом исследования стала определение цели исследования: создание организационно – методических условий для успешной адаптации молодого педагога в условиях первой работы в школе.

Задачи исследования:

- создать условия для развития профессиональных навыков молодого педагога, через использование искусственного интеллекта;
- способствовать развитию потребности у молодого педагога к профессиональному совершенствованию в своей работе, используя современный инструмент в преподавании;
- способствовать творческой индивидуальности молодого педагога.

Основная идея исследования: используя возможности нейросетей и искусственного интеллекта создать условия для качественной организации рабочего времени молодого педагога и качественного преподавания своего предмета.

Предстояло в течение двух месяцев (01.11.2024г -30.12.2024г) выявить, как применение нейросетей и искусственного интеллекта смог помочь в работе молодому педагогу.

Типом исследования выбрали: индивидуальное исследование в действии.

В исследовании определила по принципу триангуляции: анкетирование, наблюдение уроков наставника (себя определила критическим другом) и интервью с молодым педагогом.

Провела серию встреч с молодым педагогом, где провела стартовую анкету, составили план посещения уроков и приступили к исследованию.

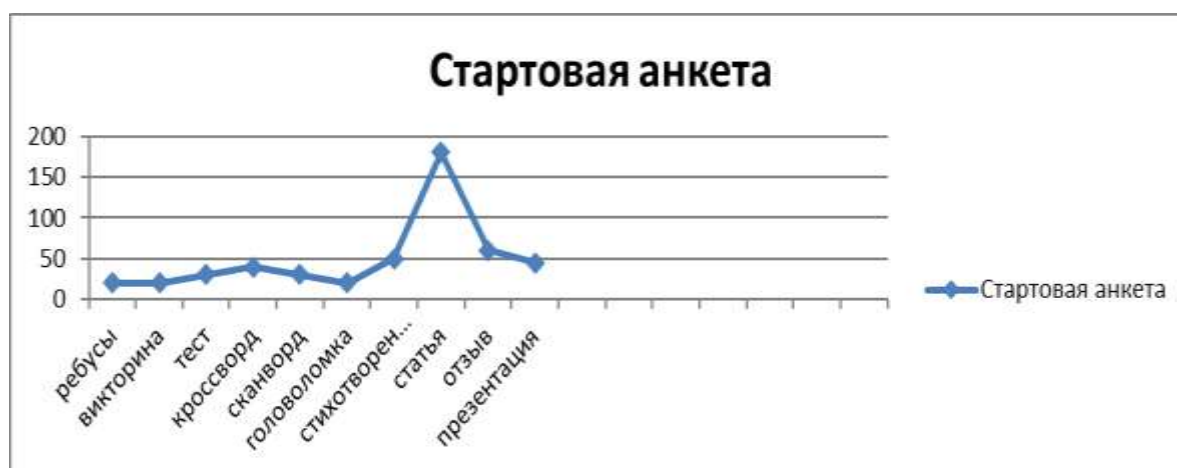
Описание изменений в практике.

В течении недели изучали с молодым педагогом литературу по теме исследования, определились в приложения искусственного интеллекта и какие будем использовать нейросети.

Нейросети	Искусственный интеллект
Генератор ребусов https://kvestodel.ru/generator-rebusov	Classtime https://www.classtime.com/ru
Генератор кроссвордов https://biouroki.ru/workshop/crossgen.html	Plickers https://get.plickers.com/
Мастер – тест https://master-test.net/	Teachy https://www.teachy.app/ru
Online Test Pad https://onlinetestpad.com/ru/testmaker	LearningApps.org https://learningapps.org/
Nils Blog (создание головоломок) https://blog.nils.ru/generator-word-puzzle/	Grammarly https://www.aidive.org/ai/grammarly
Canva https://www.canva.com/ru_ru/	Tome https://neural-networked.ru/tome/

Следующим шагом стало разработка серии последовательных уроков по русскому языку в 7 классе. Перед началом серии уроков считала необходимым провести стартовое анкетирование у молодого педагога и определить стартовые особенности у него по знаниям и использованию искусственного интеллекта и нейросетей.

Результаты анкеты следующие:

На каждом уроке наблюдение было направлено на работу молодого специалиста. Для меня было важно отметить любую динамику в работе молодого специалиста, как в подготовке урока, так и в его проведении. При посещении и наблюдении на уроках было выявлено:

- молодой педагог от урока к уроку смело применял в своей работе выбранные нейросети и инструменты искусственного интеллекта.

- время на подготовку к уроку сразу сократилось с применением нейросетей и искусственного интеллекта.

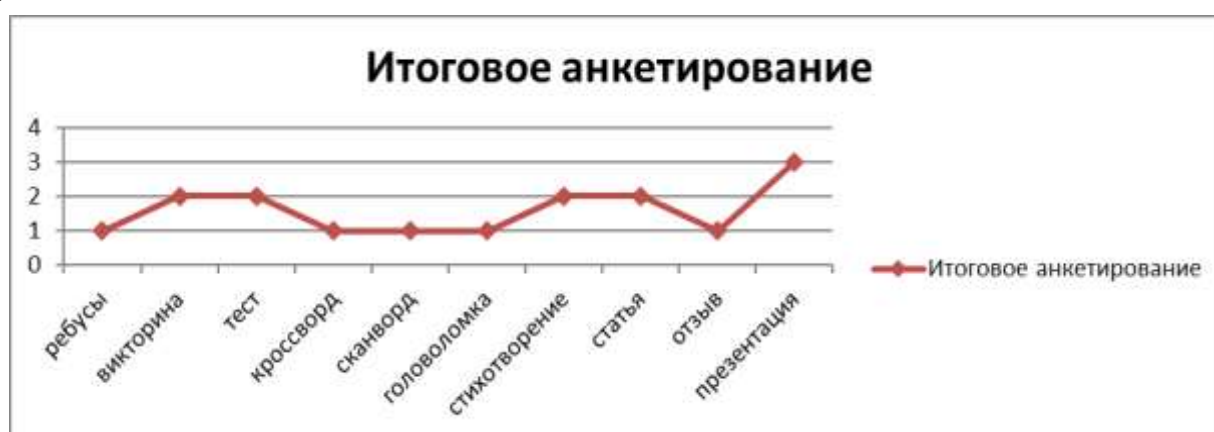
- молодой педагог после проведённого 4 урока в исследовании, стал самостоятельно выстраивать организацию рабочего времени, стала проявляться системность, логичность, завершённость.

- на уроках чаще стало прослеживаться применение разных форм формативного оценивания, что вызывало интерес у учащихся, а у молодого педагога на конец урока удовлетворение от хорошо проведённого занятия.

- у учащихся на уроке появилась активность, как на этапе изучения темы, так и на этапе закрепления, так как на этих этапах учитель стал применять инструменты искусственного интеллекта.

- молодой педагог от урока к уроку уверенно вёл занятие, радовался успехам учеников и более углубленно использовал нейросети и искусственный интеллект при подготовке к уроку.

По завершению проведения и посещения серии уроков провели с молодым специалистом итоговое анкетирование.

После итогового анкетирования провели рефлексию по исследованию с молодым педагогом. Рефлексию провели через интервью:

1. Как вы оцениваете полезность искусственного интеллекта для своей работы?

Искусственный интеллект значительно улучшает эффективность работы, сокращает время на подготовку к уроку.

2. Какие задачи в вашей работе вы уже решаете с помощью искусственного интеллекта?

Я использую ИИ для создания заданий, ребусов, кроссвордов, а также, для проверки пунктуации и орфографии.

3. Считаете ли вы, что использование искусственного интеллекта повысило эффективность вашей работы?

Да, как я уже упоминала, ИИ позволяет сэкономить время на подготовку к уроку и сосредоточиться на взаимодействии с учениками.

4. Как вы относитесь к идее использования искусственного интеллекта для проверки домашних заданий и сочинений учеников?

Я считаю, что это может быть полезным инструментом, но требует контроля со стороны учителя

5. Какие риски и проблемы, связанные с использованием искусственного интеллекта, вы видите в своей работе?

Я считаю, что есть два основных риска – это зависимость от технологий и возможность упрощения сложных заданий

6. Как вы оцениваете качество работы искусственного интеллекта по сравнению с результатами, которые вы получаете при ручной проверке работ учеников?

ИИ может быть полезен для быстрой проверки, но он не всегда улавливает нюансы работы и индивидуальный подход, которые может дать человек.

7. Вам помог ИИ в вашей работе?

Безусловно, результат на лицо. Я более быстро подготавливаю уроки, к ним сопроводительный материал, презентации. Для поддержания интереса к моему предмету применяю в ИИ все его возможности.

Выводы

Исследование показало: применение нейросети и искусственного интеллекта в образовательном процессе может стать полезным инструментом педагогу в подготовке интересных уроков. Искусственный интеллект смог помочь молодому педагогу улучшить и ускорить подготовку к урокам, повысить интерес к профессиональной деятельности, стать более уверенным и понять строить в дальнейшем качественное обучение. Молодой педагог изучая и используя в своей работе нейросети и искусственный интеллект, смогла понять, как можно организовать своё рабочее время с минимальными временными затратами на составление заданий к урокам, оценивании работ учащихся.

Важно отметить, что сейчас очень много в Интернете формативного оценивания в доступе для общественности, поэтому, создавая новые задания с помощью нейросетей, даёт возможность применить на уроке новые варианты заданий, что прослеживает академическую честность. В 7 классе есть особенные дети, поэтому создавать задания с использованием нейросетей для таких учеников молодому педагогу стало легче. Персонализация учебного процесса под каждого ученика на уроках применена. Для каждого класса нужен свой урок, разные классы, разный подбор детей. С применением искусственного интеллекта решилась проблема в составлении нескольких вариантов планов урока, которые соответствуют развитию и готовности детей в этом классе. Детей может заинтересовать только то, что они воспринимают в большей мере через визуализацию.

Поэтому созданные иллюстрации с помощью нейросетей помогли в усвоении и понимании темы учащимся. А учитель при создании иллюстрации составил свои критерии, которые взял с задания, по которым нейросеть изобразила иллюстрацию, тем самым прошла связи несплошного текста со сплошным текстом. Время на сбор информации или обработки данных по теме урока заняли минимальное время поиска. Очень много в русском языке межпредметной связи. Молодому учителю нужна была на урок историческая справка, используя искусственный интеллект, он её получил за считанные секунды. С применением искусственного интеллекта облегчилась и проверка домашнего задания. Автоматическая проверка и оценивание сэкономили время у молодого педагога и позволили ему сосредоточиться на анализе ошибок учащихся, построить следующий урок так, чтобы отработать допущенные ошибки.

Искусственный интеллект – это удобный, практичный инструмент помог молодому педагогу автоматизировать работу, анализировать ошибки учащихся, разрабатывать интересные и эффективные уроки. Гипотеза, которую мы выдвинули в начале исследования подтвердилась. Путь решения проблемы мы нашли, и планируем применить в своей работе дальше. Ответ на вопрос исследования получен на практике. Своим исследованием и выводами мы поделились на педсовете школы, составили памятку с рекомендациями для молодых педагогов по использованию нейросетей и искусственного интеллекта для учителей района и опубликовали их в социальной сети. Действительно, искусственный интеллект является помощником в работе молодому педагогу, облегчает его работу, помогает охватывать больше материала для самообучения и саморазвития.

**"Атырау облысы білім беру басқармасының Атырау қаласы білім бөлімінің
"№20 Алтын балық" сөйлеу тілінде күрделі бұзылыстары бар
балаларға арналған арнайы балабақша" КМҚК**

**Логопед маманы
Каримова Айнур Ерболатовна**

ҚҰМ ТЕРАПИЯСЫ ЛОГОПЕДТІҢ ЖҰМЫСЫНДА СӨЙЛЕУДІ ДАМУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТИІМДІ ӘДІСІ РЕТІНДЕ

Қазіргі заманғы логопедия ғылым мен практика ретінде әртүрлі жас кезеңдерінде және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға қажетті әртүрлі білім беру жағдайларында балаларды оқыту мен дамыту процесін жетілдіру мен оңтайландырудың тәсілдері мен құралдарын үнемі белсенді іздестіруде. Бұл әдістерге инновациялық технологияларды жатқызуға болады.

Педагогикалық процеске қатысты инновация білім берудің мақсаттарына, мазмұнына, әдістері мен формаларына жаңасын енгізуді, мұғалім мен баланың бірлескен қызметін ұйымдастыруды білдіреді, ал инновациялық технологиялар – бұл мұғалімнің оларды педагогикалық қызметте қолдануға тиісті интеллектуалды дайындығы жағдайында жоғары білім беру тиімділігі бар әдістер мен құралдар. Осылайша, технологияның инновациясының негізгі критерийі - оны білім беру процесінде қолдану арқылы тиімді білім беру нәтижесіне қол жеткізу мүмкіндігі.

Логопедиялық практикада қолданылатын кез-келген инновация "микроинновация" деп аталады, өйткені оны қолдану логопедиялық көмектің негізгі ұйымын өзгертпейді, тек оның әдістемелік компонентін жергілікті түрде өзгертеді. Біздің жұмыс тәжірибемізде біз сөйлеу жағы жалпы дамымаған мектеп жасына дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балалардың сөйлеуінің лексикалық-грамматикалық жағын дамытуда инновациялық технологиялардың ішінде құм терапиясын қолданамыз.

Жалпы соңғы уақытта әртүрлі ауырлықтағы сөйлеу бұзылыстары бар балалардың саны өсуде және сөйлеу жиі интегралды жүйе ретінде бұзылады. Осы таңда педагогикалық әсермен қатар балалардың денсаулығын сақтауды көздейтін заманауи педагогикалық технологиялар сұранысқа ие болып отыр. Коррекциялық логопедиялық сабақтарда денсаулықты сақтайтын технологияларды қолдану келесі міндеттерді шешуге ықпал етеді: сөйлеу белсенділігін арттыру, стрессті жеңілдету, жұмыс қабілеттілігін қалпына келтіру, танымдық қызығушылықты белсендіру, зейінді шоғырландыру, бір әрекет түрінен ауысу қиындықтарын азайту.

Кез-келген сөйлеу қабілеті бұзылған бала ерекше назар аударуды қажет етеді. Логопед тек дыбыстық айтылымда ғана емес, сонымен қатар күрделі сөйлеу бұзылыстарында да жұмыс істеуі керек. Атап айтқанда, логопатиялық балаларда ұсақ моториканың төмен дамуы, қозғалыстарды үйлестірудің бұзылуы, эмоционалды - еріктік сфераның бұзылуы, сондай - ақ ауызша есте сақтаудың, ауызша-логикалық ойлаудың даму деңгейінің төмендеуі байқалады.

Демек, түзету мен педагогикалық қызметте құм терапиясы ерекше орын алады деп айтуға болады. Негізгі мақсат ақпаратты берудің тиімді әдісі үшін сөйлеу қабілеті бұзылған балалармен түзету жұмыстарында арнайы тәсілдер мен жағдайлар жасау және құм терапиясы технологиясы арқылы балалардың түзету және білім беру міндеттерін сәтті игеруін қамтамасыз ету деп санауға болады.

Негізгі міндеттер-балалардың дидактикалық технологияны қабылдауға дайындығын ынталандыру, сөйлеу қабілеті бұзылған балаларда сөйлеудің психологиялық базасын (қабылдау, есте сақтау, зейін), танымдық процестерді қалыптастыру. Сондай-ақ, ана тілінің сөздігін белсендіру және байыту, қолдың

ұсақ моторикасын дамыту, балаларды бірлескен ойындар мен жаттығуларында қарым-қатынас тәсілдерін үйрету. Алғашқылардың бірі болып психоаналитикалық бағыттың жақтаушысы Карл Густав Юнг құм терапиясы туралы айта бастады. Бастапқыда құм терапиясы психологияда көбірек қолданылды, содан кейін ғана балалармен түзету жұмыстарында өзінің таралуын тапты.

Құм терапиясы әдісін таңдағанда, сөйлеу қабілеті бұзылған мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту және тәрбиелеу процесі табиғаттану принципімен жүзеге асырылатындығын атап өтуге болады, өйткені құм ең алдымен өзінің энергиясы бар табиғи материал болып табылады.

Логопедия мен түзету педагогикасындағы құм ойындары келесі мәселелерді шешуге бағытталған:

- саусақтардың тактильді-кинестетикалық сезімталдығы мен моторикасын дамыту;
- қозғалыстарды үйлестіруді дамыту;
- сөйлеудің дамуы, оның ішінде оның лексикалық-грамматикалық компоненті, мәлімдемелердің үйлесімділігі;
- қабылдауды, зейінді дамыту;
- қоршаған әлем туралы түсініктерді кеңейту;
- эмоционалды жағдайды тұрақтандыру;
- өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі реттеуді дамыту.

Құм кез-келген пішінді қабылдай алатындығына, тығыз, жеңіл, ылғалды және пластикалық болуына байланысты ол баланы оңай баурап алады және баланың қызығушылығын тудырады. Құмның ең кішкентай бөлшектері ми қыртысындағы іргелес сөйлеу аймақтарын ынталандырады, өйткені олар саусақтардың ұштары мен алақандарындағы сезімтал жүйке ұштарын белсендіреді. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін құм терапиясы ең алдымен дидактизацияланған оқытудан гөрі үлкен қызығушылық пен ләззат беретін ойын. Дәптердегі қарындашпен жұмыс істегендегідей екі қолды құмға батыру баланың бұлшықет, психоэмоционалды кернеуін жеңілдетеді және қолдың моторикасын табиғи түрде дамытады.

Логопедиялық жұмыста құм терапиясын қолдану бірқатар маңызды принциптерді ескере отырып құрылуы керек:

- шығармашылық принцип-бала өзінің сөйлеу және шығармашылық белсенділігін көрсетуге мүмкіндік беретін өзін жайлы сезінетін табиғи дамытушы ынталандырушы ортаны құруды көздейді;
- сараланған және жеке көзқарас принципі- баланың жасын және жеке мүмкіндіктерін, оның сөйлеу дағдыларын ескеруді қамтиды;
- білім беру процесін ізгілендіру принципі- баланың жеке басының ерекшеліктерін ескеруді, оның жеке басына назар аударуды және құрметтеуді білдіреді;
- рефлексивтілік принципі- мектеп жасына дейінгі баланың өзіне жүктелген мәселелік міндеттерді шығармашылық тұрғыдан түсінуге және жеңуге дайындығы мен қабілетін болжайды;
- интегративтілік принципі- бұл балалар іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі түрлері мен формаларының үйлесімі (ойын, өнімді іс-әрекет, қарым-қатынас және т.б.).

Құм терапиясын қолдану түзету мәселелерін шешудің ең тиімді әдістерінің бірі болып саналады. Құммен логопедиялық ойындар жағымды эмоционалды фонға ықпал етеді, әр баланы жеке ашуға көмектеседі. Түзету іс-әрекетінің басқа түрлерімен сәтті үйлесетін мұндай ойындар оқу және даму процесінде интеграцияны жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Құм ойындарына қатысу балаға жеткілікті еркіндік пен қауіпсіздік сезімін береді. Мектепке дейінгі жаста баланың жетекші әрекеті ойын болып табылады. Құм ойындары процесінде бала өзін-өзі көрсетеді және бұл оған құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынасын құруды, сөзбен және іс жүзінде өзінің эмоциялары мен сезімдерін білдіруді үйренуге мүмкіндік береді. Құм композицияларын жасау кезінде арнайы дағдылар қажет емес. Осыған байланысты бала қателесуден немесе дәлсіздіктен аз қорқады, еркін және белсенді болады. Құм терапиясы кезінде құмнан жасалған композициялар кейде сөзбен жеткізу қиын болатын нәрсені білдіруге мүмкіндік береді.

Осылайша, логопедтің жұмысында балалардың сөйлеуін дамыту құралы ретінде құм терапиясын, құммен түрлі ойындарды белсенді қолдануға болады. Құм терапиясын қолдану түзету мәселелерін шешуге, психикалық процестерді түзетуге, сөйлеудің дыбыстық мәдениетін дамытуға, лексика мен грамматиканы, үйлесімді сөйлеуді дамытуға, саусақтардың ұсақ моторикасын дамытуға ықпал етеді. Құм терапиясын қолдану сабақтарында сөйлеу қабілеті бұзылған балаларда психикалық процестер дамиды, мектеп жасына дейінгі баланың сөйлеу дағдылары қалыптасады, бұл жалпы бағдарламалық материалды жақсы игеруге ықпал етеді.

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
“№2 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
Аманбаева Ақтеңге Сериковна

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ІСКЕРЛІГІ – НӘТИЖЕЛІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ

Егемен еліміздің болашағы, оның әлемдік өркениеттегі өз орны, ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы — ұстаз қолында.

Н.Ә.Назарбаев

«Болашақта еңбек етіп, өмір суретіндер- бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет өте ауыр»- деген. Ендеше білім беруде мұғалім білігі мен білімі өте жоғары, ұлағатты тұлға болуы міндетті. Басқа ешбір мамандық адамға дәл мұғалімге қойылғандай жоғары талаптар қойылмайды.

Қай елде болсын, балаға білім беру ісі елеулі орын алып, онымен шұғылданатын мамандарды ізденіске итермелеп отырған. Себебі: еліміздің мәртебесінің биік болуы қоғам мүшелерінің келешек ел қожасы- жас ұрпақтың белсенділігі мен іскерлігіне тікелей байланысты болмақ.. Қазіргі таңда еліміздің келешегін, нағыз өз елін сүйетін, әдет-ғұрпын, салт-санасын қастерлейтін ұрпақты тәрбиелеу- біздің басты парызымыз.

Мектепті басқару, сапалы білім беруде нәтижеге жету үшін әрбір атқарылар істің жан-жақты ойластырылған, нақтыланған, үйлестірілген, стратегиялық жаңа жұмыс жоспары жасалуы тиіс екендігі белгілі. Басты мәселелерді айқындау, білім беру ісін жоспарлау, келешекті болжау, жұмысты ғылыми тұрғыда ұйымдастыру қажет.

Жас жеткіншектерді тәрбиелеуде, сапалы білім беруде алдына қойған басты мақсат- білім беру мен тәрбие үрдісіне инновациялық қызметті енгізу арқылы білім сапасын арттыру, өз ұлтының тарихын, мәдениеті мен тілін қастерлейтін және оны жалпы азаматтық деңгейдегі рухани құндылықтарға ұштастыра білетін ұлтжанды тұлға тәрбиелеу.

Қазіргі кезде білім стандарты жасалынып, жаппай компьютерлендіру, инновациялық технологиядан іздену, білім мазмұнын байыту, әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатында жұмыстар жүргізіліп жатыр. Білімді жеке тұлғаға қарай бағыттау оқушының «Мен» менталитетін қалыптастыру, оларды өзін-өзі таныту үшін еңбектену оқытушылар қауымына үлкен мақсаттар жүктеді.

Қазіргі инновациялық технология туралы айтсақ, «технология» грек сөзінен, яғни өнерпаздық, шеберлік, іскерлік деген ұғымды білдіреді.

Мұғалімнің басты мақсаты – алдындағы оқушыларға таза білімнің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімі нөмірлік қажеттіліктеріне сай пайдаға асыра білуге үйрету.

Жаңа технологияны жетік меңгеру сонымен қатар мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами қабілетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Білім берудің даму бағыты мен технологияларын қамтитын көптеген педагогикалық технология қолданып жүргені мәлім. Олар: Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдовтың «Дамыта оқыту» технологиясы, Ж.Қ.Қараевтың «Деңгейлі саралап оқыту» технологиясы, П.М. Эрдниевтың «Дидактикалық бірліктерді ірілендіру» технологиясы, В.Ф. Шаталовтың «Тірек сигналдары арқылы оқыту» технологиясы, «Ойын арқылы оқыту» технологиясы, т.б.

Жаңа технологияларды пайдалану оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуін ұйымдастыруда тигізер пайдасы зор. Осының нәтижесінде оқушылар өздігінен бақылауды үйренеді, оларда тапсырылған істі орындаудағы жауапкершілік сезім, еңбексүйгіштік, табандылық, ұйымшылдық, бір-біріне деген жолдастық көмек қалыптасады. Дидактикалық мақсатына қарай өз бетінше жұмыстарды, жаңа материалдарды оқып үйренуге дайындық, жаңа материалды оқып үйрену, бекіту, қайталап пысықтау және бақылау деп бөлуге болады. Ал оқушылардың өз бетінше білім алуы – олардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне әкеледі. Шығармашыл оқушы – дарынды оқушы. Дарынды оқушылар – сапалылықты қамтамасыз ететін сапалы мұғалімдерді қажет етеді. Яғни, бүгінгі күннің мұғалімі – шығармашыл болу керек. Ол өздігінен қаншалық ізденсе, болашақ ұрпаққа соншалықты сапалы білім бермек. Ендеше мұғалімнің күш-қуаты, көңіл-күйі жоғары болуы керек, сонда сабақ беру сапасы арта түсіп, еңбегі жанады.

Егер мұғалім ата-анамен бірлесіп баланың қызығушылығын дамытса, онда ол әрқашан арқа сүйейтін жақтарын тапқаны. Егер мұғалім өз пәнін сүйсе, педагогикалық мәдениетті меңгерсе, оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін түсіне білсе, баланың қызығушылығын дамытуда үлкен жетістіктерге жетеді, оқушыларының білімге деген құштарлығын дамыта алады. Педагог үшін ең бастысы – оқушыларды өз еңбегімен ештеңеге теңгерілмейтін еңбегінің жемісін көруге тәрбиелеу. Сондықтан ұстаз бүгінгі ғана емес, ертеңге, болашаққа қызмет істейді. Ол заман дамуынан артта қалмастан, өзін-өзі жан-жақты дамыту үшін саяси-идеялық дәрежесін, ғылыми-теориялық мәселелерді, жоғары оқу орындарына қойылатын талаптарға сәйкес меңгеруі тиіс. Егер ол өзінің теориялық білімін өмір талабына сай жетілдіріп отырмаса, онда жастарды жан-жақты дамытып, тәрбиелеуге шамасы келмейді. Социологтардың зерттеу мәліметі бойынша университет бітірген инженерлердің білімі 6-8 жылдардан кейін ескіреді. Ал мұндай жағдайды болдырмау үшін мұғалім үнемі ізденіп жұмыс істейді. Сондықтан оның шығармашылық іс-әрекеттері, мысалы, арнаулы әдебиеттер мен пәндік журналдарда жарияланатын тың мәселелерімен таныс болуы, ғылыми-семинарлар мен конференцияларға белсене қатысып, үлес қосуы ой-өрісін кеңітеді. Педагогикалық үрдісте озат тәжірибесі кеңінен қолданудың маңызы зор. Өйткені терең білім мен тәрбие беру, педагогикалық озат тәжірибені зерттеу, жинақтау және тараудың нәтижесі, мұғалімдердің шығармашылық ісінің жемісі.

Оқыту кірпішті бір қолдан екінші қолға бере салу емес, керісінше идеяларды біз дайын күйінде бермей, оқушылардың өз идеяларын ұсынатынтай етіп ұйымдастыруымыз керек. Басты мәселе мәліметтер мен мағлұматтар, яғни ақпарат көлемінде емес. Мәселе – қажетті ақпаратты игеру жолдары мен әдістерінде. Білім алушыны айналаны танып біліп, одан өзіне қажеттіні таңдай алу, өз бетінше ізденіп, білімін, тәжірибесін молайту жағдайына қоя білу керек. Оны қалай жүзеге асырамыз? Оқыту сабақ тақырыбынан басталады. Осы күнделікті сабақ тақырыбының өзін өзгертіп, шешімін табуды қажет ететін проблема түрінде ұсынсақ, осы арқылы оқушыға жақындасақ, қызықтырсақ болады.

Ал, оқытудың нәтижесі қандай болмақ?

Қазіргі оқушылардың білім деңгейі қандай?

Ары қарай дамыту үшін не қажет?

Өзімізге осындай сұрақтар қою арқылы оқытудың мақсатын айқындап, маңыздысын таңдап, ең тиімді әдістерді қолдануға тырысамыз. Әрине оңай емес. Ең бастысы осындай жұмыстар арқылы оқушы ақпаратты қабылдап қана қоймай, сол қабылдаған ақпаратты талдап, бағалауға үйренеді. Әр оқушының жеке басының өсуін, білімін, жетістігін көруге мүмкіндік туғызады.

Қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайда педагогтардың кәсіби біліктілігін қалыптастыруға жағдай тудыру әрбір басшыдан саналы көз қараспен саралауды талап етеді. Оқытушылардың өздігінен білімін жетілдіру қабілеттілігінің диагностикасы, ұстаздардың өз білімін көтеруге уақытының тапшылығы – негізгі кедергі деген ой туындатады. Осы себепті мектепте өткізілетін әдістемелік жұмыстардың өте тиімді, танымдық пайдалылығы жоғары деңгейде өтілу қажеттілігі – күн тәртібінде тұрған мәселе. Әрбір ұстаз педагогика ғылымының, педагогикалық іс-тәжірибе жетістіктерімен таныстырылу керек, оны талдап, іс-тәжірибеде қолданып, тарату керек. Педагогикалық шеберлікті дамытып, озат педагогикалық технологияны енгізу керек. Жас педагогтардың кәсіби біліктіліктерін жетілдіру керек. Ұжымның жұмысқа, оқытуға, тәрбиелеуге деген жалпы көзқарастарын бірізділікпен қалыптастыру қажет.

«Алдыңғы қатарлы мұғалімдер оқуды бітіргеннен кейін өз беттерінше дамымайды немесе мұғалім болып туыла алмайды. Керісінше, олар әрқашан өздігінен білім көтеру үстінде болады. Өз мамандықтарын алғаннан кейін мұғалімдер әріптестерімен әңгімелесіп, бірігіп жұмыс жасау арқылы жалғаспалы, тұрақты білім мен өз өнерлері жөнінде терең ойлану арқылы өздерінің кім екендігін, не үшін қызмет жасайтындықтарын анықтауды қажет етеді?», — деген екен бір белгілі педагог. Олай болса, әріптестер, қандай пән болмасын, жас ұрпақ үшін қызмет жасап, қашанда даму үстінде жүретін шығармашыл ұстаз болайық.

**Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
“№2 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Базарбаева Раушан Құралбекқызы**

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ: МҰҒАЛІМГЕ КӨМЕКШІ ҚҰРАЛДАР

Қазіргі цифрлық дәуірде білім беру саласы да үлкен өзгерістерге ұшырап, мұғалімдерге жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді қолдану мүмкіндігі пайда болды. Соның ішінде жасанды интеллект (ЖИ) педагогтардың жұмысына айтарлықтай көмек көрсетіп, оқыту сапасын арттыруда маңызды рөл атқарып келеді. Бұл мақалада жасанды интеллекттің білім беру процесіндегі маңызы мен мұғалімдер үшін тиімді құралдары қарастырылады.

Жасанды интеллект білім беру саласында

Жасанды интеллект – үлкен көлемдегі ақпаратты талдай алатын, үлгілерді анықтап, болжам жасай алатын технология. Оның басты ерекшелігі – рутиналық міндеттерді автоматтандыру арқылы уақытты үнемдеу және білім беру үдерісін оңтайландыру.

Мұғалімдерге жасанды интеллект:

1. Сабақ материалдарын дайындауда көмек береді.
2. Оқушылардың білім деңгейін талдап, дербес оқыту бағдарламаларын ұсынады.
3. Оқу процесін ұйымдастыруда жаңа тәсілдерді енгізуге ықпал етеді.

Мұғалімдерге арналған ЖИ құралдары

1. Сабақ жоспарын әзірлеу және материал дайындау

Мұғалімдер үшін сабаққа дайындық – ең көп уақытты алатын процесс. Жасанды интеллект бұл үдерісті жеңілдетуге көмектеседі. Қолдануға болатын құралдар:

- ChatGPT: Мәтіндерді дайындау, сұрақтар құрастыру немесе жаңа идеялар ойлап табу үшін тиімді құрал.

- Canva: Сабаққа қажетті презентациялар мен көрнекі материалдарды жылдам әзірлеуге мүмкіндік береді.

- EdPuzzle: Бейне сабақтарға интерактивті тапсырмалар қосуға арналған платформа.

2. Оқушылардың білім деңгейін бағалау

ЖИ оқушылардың үлгерімін жылдам бағалап, дербес ұсыныстар бере алады. Бұл мұғалімдерге әр оқушының қажеттілігін ескеруге мүмкіндік береді. Қолдануға болатын құралдар:

- Google Classroom: Бағалау мен кері байланысқа арналған ыңғайлы құрал.

- Kahoot: Интерактивті викториналар мен тесттер арқылы оқушылардың білімін тексеруге көмектеседі.

- Quizizz: Оқушылардың нәтижелерін автоматты түрде талдап, статистика береді.

3. Жеке оқыту бағдарламалары

ЖИ оқушылардың қабілеттерін талдап, әрқайсысына жеке білім беру траекториясын құра алады.

Құралдар:

- DreamBox Learning: Математика пәнінен жеке бағдарлама ұсынатын платформа.

- Duolingo: Шет тілдерін үйренуге арналған тиімді қосымша.

- SmartyReader: Оқушылардың оқу қабілетін дамытуға арналған құрал.

4. Уақытты үнемдеу және автоматтандыру

Мұғалімдер көп жағдайда бағалау, есеп беру сияқты рутиналық міндеттерге уақыт жоғалтады. ЖИ осы процестерді автоматтандырады. Құралдар:

- Turnitin: Плагиатты анықтау және жұмыстардың түпнұсқалығын тексеру.
- Grammarly: Емле мен грамматикалық қателерді автоматты түрде түзету.
- Classcraft: Сабақты ұйымдастыруды және тәртіпті басқаруды жеңілдету.

ЖИ-ді қолданудың артықшылықтары

1. Уақытты үнемдеу: Сабаққа дайындалу, бағалау және есеп беру сияқты жұмыстар жеңілдейді.
2. Жеке тәсіл: Оқушылардың әрқайсысына жеке назар аудару мүмкіндігі артады.
3. Оқытудың тиімділігі: Интерактивті және қызықты құралдар арқылы оқушылардың білімге деген қызығушылығы оянады.
4. Деректерді талдау: Оқушылардың үлгерімін талдап, оқу үдерісіндегі әлсіз тұстарды анықтауға болады.

ЖИ-ді қолданудағы қиындықтар. Әрине, жасанды интеллектті білім беру жүйесіне енгізу кезінде кейбір қиындықтар туындайды:

- ЖИ құралдарын игеру үшін мұғалімдерге арнайы оқыту қажет.
- Кейбір мектептерде қажетті техникалық жабдықтардың жетіспеушілігі байқалады.
- ЖИ-ге толық тәуелді болу педагогикалық креативтілікті шектеуі мүмкін.

Қорытынды. Жасанды интеллект – білім беру саласындағы мұғалімдердің таптырмас көмекшісі. Ол оқу үдерісін жеңілдетіп, оқушыларға дербес және сапалы білім беруге мүмкіндік береді. Алайда, ЖИ-ді қолдану педагогтардың кәсіби құзыреттілігі мен шығармашылығын алмастыра алмайды. Мұғалімдер бұл технологияларды көмекші құрал ретінде пайдаланып, өзінің рөлін сақтап қалуы маңызды. Заманауи педагогтар ЖИ-ді игеріп, оны өз тәжірибесінде қолдана білсе, білім беру сапасы жаңа деңгейге көтерілетіні сөзсіз.

**Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
“№2 жалпы білім беретін мектеп” КММ**

Бастауыш сынып мұғалімі

Қайырмағанбетова Мәншүк Саналықызы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН КӨТЕРУДЕГІ ТИІМДІЛІГІ

Білім беру, оқыту үрдісіндегі педагогикалық технология - қойылған мақсатқа тиімді жолмен қол жеткізуді қамтамасыз етуші жүйе, яғни білім мазмұнын жүзеге асырудың тәсілі болғандықтан қазіргі жаңа технологиялар – білім сапасын арттырудың кепілі боп есептеледі. Жаңа технологиялардың ерекшелігі – оның оқушыға жан — жақты ықпал етуі. Яғни тек білімді немесе оқу бағдарламасын меңгертіп қоймай, жеке тұлғаның танымдық қабілеттерін, танымдық процестерін (есту, көру), өзін — өзі өзектендіру, бекіту, шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру, белсенді сөздік қорын дамытуға, өз бетімен білім алуға, ізденуге деген ықыласы мен іскерлігін, оқу — танымдық ынтасын жетілдіру, әрі жеке тұлғаны жан — жақты дамытуға жетелейді.

Бастауыш сыныпта пәндерді оқытудағы басты мақсат – оқытудың жаңа технологияларын қолдана отырып, қарқынды дамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті, өзін-өзі дамытуға, өз ойын еркін айта білуге, өз қалауы мен қоғам талабына сай өзін көрсете білуге бейім, жоғары білімді шығармашыл дамыған тұлғаны қалыптастыру.

Жаңа педагогикалық технологияларға:

- ынтымақтастық педагогикасы
- білім берудің ізгілендіру технологиясы
- түсіндіре басқарып озат оқыту технологиясы
- деңгейлік саралап оқыту технологиясы
- міндетті нәтижелерге негізделген саралап оқыту технологиясы
- сын тұрғысынан ойлау технологиясы
- модульдік оқыту технологиясы және жобалап оқыту технологиясы кіреді.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты әрі жан – жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллект-туалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін – өзі дамытып, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Оқытудың тиімділігін арттыру үшін мектептің бастауыш сатысында кеңінен қолданылып жүрген оқытудың қазіргі технологияларының бірі: сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Оқушылардың білімді жүйелі түрде меңгеруіне және оқушының қабілет деңгейін дамытуда «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясының бастауыш сыныптар үшін маңызы зор. Бұл жобаның мақсаты- баланың өз бетінше ізденуге, шешім қабылдауға дағдыландыру болып табылады.

«Сын тұрғысынан ойлау» технологиясы немен қызықтырады?

- Кез келген ұстазға сапалы сабақ беруге мүмкіндік беретіндігімен.
- Оқыту мен ұйымдастырудың тиімді әдістерінің /стратегияларының/ көптігімен.
- Оқу мотивацияларын өзгертуге пайдалы екендігімен.
- «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясының өзге технологиялардан қандай ерекшеліктері бар?

Бұл технология бойынша сабақ үш кезеңнен тұрады: (Қызығушылықты ояту. Мағынаны тану. Ой толғаныс.)

Осы жобамен жұмыс жасау барысында мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойлауға үйретеді.

Өз тәжірибемде бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін, сабақта және сабақтан тыс уақытта дамытуда сын тұрғысынан ойлау жобасының көптеген әдіс-тәсілдерін қолданамын:

• Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау, арнаулы бір тақырыпқа пікірталас тудыру/ой қозғау, «инсерт» кестесі/.

• Берілген тапсырманы түрлендіру бағыттағы жұмыс / эссе, шығарма, сауаттылықты ашатын хаттар т.б стратегиялар/.

• Әңгіменің ұқсастығын салыстыру, бөліктерге бөлу, ат қойғызу, мәтіндегі ұқсастық пен айырмашылықты табуға /Вендиagramмасы, аялдамамен оқу стратегиясы/.

- Қиялдау арқылы сурет салу/сурет салу стратегиясы/.
- Кейіпкерге мінездеме беру өз ойын жазғызу/авторға, кейіпкерге хат жазу стратегиясы
- Шығармада екі кейіпкердің қарама-қарсы элементтерін сипаттау/қарама-қайшы стратегиясы/.
- Өлең шумақтарын құрастыру/5 жолды өлең/.

Сонымен, « Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы негізінде өткізілген сабақтар оқушының танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, жұптық және ұжымдық, бірлесіп жұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді, ең бастысы оқытудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды .

СТО -оқу мен жазуды дамыту технологиясы оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлеуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын технология.

Көптеген жаңа технологиялармен қатар бастауыш сынып сабақтарында **ақпараттық технологиялар** жиі қолданылуда. Осыған байланысты күнделікті сабаққа:

- мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);
- компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта
- интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді.

Ақпараттық технология негіздері тұлғаның алған білім сапасы мен сауаттылығын кеңейтуге жәрдемдеседі, Заман ағымына қарай сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану оқушының дүниетанымын кеңейтеді. Ақпараттық технологиялардың бірі – **интерактивтік тақта**. Тақтаны қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын, интеллектуалдық танымын, білім сапасын арттыруға болады. Мысалы: әр пәнді оқытуда интерактивті тақтамен жұмыс жасауда оқушылардың қызығушылығын танытып қана қоймай, шығармашылық қабілеттерін дамыту мен қатар жаңа ақпараттық технологияны меңгеруге, оны пайдалана алуына мүмкіндік береміз.

Ақпараттық технологияларды жүзеге асырудағы тағы бір мүмкіндігі – ол **электронды оқулық**. Мұғалім үшін электрондық оқулық бұл күнделікті дамытылып отыратын ашық түрдегі әдістемелік жүйе. Оны әрбір мұғалім өз педагогикалық тәжірибесіндегі материалдармен толықтыра отырып қолдана алады. Оқу материалдарын ұтымды игерудегі электрондық оқулықтардың атқаратын рөлі зор.

Электрондық оқулық оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы әр баланың қабілетін, өз бетімен жұмыс істеу дағдысын, пәндік білімдерін, тәжірибелік біліктілігін дамытуға, әртүрлі тапсырмалармен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Электрондық оқулықтың ерекшелігі модулдікке сәйкестігі, жоғары мобильділігі мен оқуға, үйренуге икемділігі. Бұл оқулық – ғылыми-педагогикалық құрал.

Электрондық оқулықтың нәтижелілігі мынада:

- тез арада қайтарма байланыс болуын қамтамасыз етеді (интерактивті қасиеті);
- қажетті ақпараттық материалдарды жылдам тауып алуға мүмкіндік береді;
- гипермәтіндік түсіндіруден жан-жақты ақпараттық материалдар алады;
- әрбір жеке тұлғаның, білімін, білік іскерлігін әрбір тараулар бойынша тексеруге, бағалауға мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушылары қазақ тілі, математика, дүниетану сабақтарында электрондық оқулықтар арқылы жаңа тақырыптарды меңгеруде және практикалық жұмыстарда қолданып, сабақтың тыс уақытта компьютері барлары үйінде, ал кейбірі мектепке келіп оқулықтар бойынша түсінбеген жерлерін, тақырыптар бойынша білім-білік дағдыларын қалыптастыру үшін компьютер сыныптарында оқулықпен жеке-дара жұмыс істейді.

Электрондық оқулықты мынадай жағдайларда қолдануға болады:

- теориялық материалды өз бетімен оқып-үйренуге, зерттеуге мүмкіндік береді;
- сабақты иллюстрациялық материал ретінде жабдықтауда көмектеседі;
- сабақта және сабақтан тыс уақытта өз бетімен әртүрлі деңгейлі, шығармашылық тапсырмалар орындауға мүмкіндік берілген;

Электрондық оқулықтың ең тиімді тұсы – баланың қызығушылығын оята отырып, білім алуға бар ынталы-ықыласымен баулуы. Бір ескере кетерлігі, дәстүрлі білім беру жүйесінде оқулықтар тізбектеле жазылып, мейлі түрлі-түсті суреттері болсын, мейлі қызықты тапсырмалар болсын барлығы – тек жазбаша. Ал электрондық оқулықтар – дыбыс құралы. Ол – мультимедиялы, яғни графика, мәтін, дыбыс және бейнеқұралдары біріктірілген. Ол – интерактивті.

Деңгейлік саралау технологиясы оқушының да, мұғалімнің де белсенді шығармашылық қызметін дамытуға бағытталған. Біздің міндетіміз – оқушыға оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Кез-келген оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Баланың қабілеті мен талантын дамытуды неғұрлым ертерек бастаса, соғұрлым толық ашылуы мүмкін. Егер бала бойындағы қабілетті мұғалім байқамаса, ол бала басқа оқушылармен бірдей болып қалады. Сондықтан қабілеттің дамуына түрткі бола білу керек. Осындай жұмыстарды жүргізу әр мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Күнделікті сабақта беретін деңгейлік тапсырмаларды қызықты етіп құрап, оқушылардың қызығушылықпен орындалуын қадағалау қажет. Сабақта технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттырып, шығармашылық әрекеттің биігіне көтерілуіне ықпал етеді.

Педагогикалық технологияның тиімділігі:

1. Оқушылардың білім сапасы көтеріледі, олар әрбір пән бойынша мемлекеттік стандарт деңгейінің қажетті көлемін (1-деңгейде) 100 пайыздық үлгеріммен қамтитынына кепілдік алады.
2. Қабілеті жететін пәндерден жоғары деңгейлерге дейін жете алатын болады.
3. Әр оқушыға үй жұмысы жеке басының қабілетіне сәйкес сараланып берілетін болады (мектепте орындап бастаған деңгейлік тапсырмаларды үйде қабілеті жеткенше орындап келу мүмкіндігін алу арқылы) сол арқылы артық жүктемені жою мәселесі шешім табады.
4. Дарынды балалар дер кезінде анықталынып, дами алады.
5. Оқыту сапасының мониторингісі және диагностикасы, оқушы білімін бағалаудың әділеттілігі қамтамасыз етіледі.
6. Оқытуда ақпараттық технологиялар тиімді пайдаланылады.

Егер де жаңа технология элементтерін сабақта өз дәрежесінде ұйымдастыра білсек, өз нәтижесін береді деп ойлаймын.

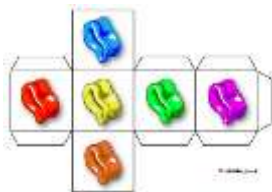
**Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы
Водное шағын жинақталған бастауыш мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Джакишева Айгерім Хамитқызы**

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫМЫЗ

Бөлім:	Мәдени мұра	
Мұғалімнің аты-жөні	Джакишева Айгерім Хамитқызы	
Күні:		
Сынып: 4	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Ұлттық ойындарымыз	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	4.1.4.1 сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, өлең жолдарын, нақыл сөздерді, шешендік сөздерді және вербалды емес тілдік құралдарды қолдану 4.3.3.1 шығармашылық жұмысын сызба, диафильм, презентация түрінде ұсыну	
Сабақтың мақсаты	Сөйлеу барысында нақыл сөздерді қолданып, шығармашылық жұмыс жасайды. Ұлттық ойын түрлерімен танысады.	
Құндылықтар және оның мақсаты:	ӘДІЛДІК ЖӘНЕ ЖАУАПКЕРШІЛІК Маңызды тапсырмаларды орындаудың қажеттілігі мен маңыздылығын түсіну, топ алдындағы жауапкершілікті сезіну, өзін-өзі әділ бағалауды үйрену	

Сабақ кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдас-тыру 2 мин	Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру -Сабаққа сәттілік! «САБАҚҚА КІРУ БИЛЕТІ» асықтар 1. Мен өз елімнің патриотымын 2. Мен өзіме 100% сенімдімін 3. Менің көңіл-күйім тамаша 4. Мен мына әлемді жақсы көремін 5. Мен сабаққа жоғары дайындықпен келдім 6. Бүгінгі сабаққа бәрімізге сәттілік тілеймін ТОПҚА БӨЛІНУ Өзін-өзі бағалау «АСЫҚ»	Әр оқушы қоржыннан сабаққа кіру билетін, яғни пазл бөліктерін алып, ондағы сөйлемге сәйкес келетін тақтадағы суреттерді таңдап ойды аяқтайды.	Мадақтау сөздері- ТАМАША! ӨТЕ ДҰРЫС! АҚЫЛДЫЛАРЫМ! 1-топ «Күрес» ойыны 2-топ «Бес тас» ойыны Дескриптор: 1. Мәтінді мазмұндайды/16 Сұрақтарға жауап береді, өз ойларын айтады\16	Қоржын, пазл бөліктері
1 мин	Үй тапсырмасын сұрау Топ мүшелеріне асықтар таратып беру, әр асықта жазылған сандарға мән беру. «Сандықшадағы сұрақтар»	Пазл бөліктерін құрастырып топқа бірігеді Тапсырманы орындайды	Бағалау парағы	

Өткенді еске түсіру 5 мин 2 мин	Бір оқушыны шақырып, сандықшадан жазылған бір сұрақты алып шығып, жазылған сұрақ санына сәйкес асық қай топта болса сол топ жауап береді. Өткен сабақты пысықтау. 1. Өтірік пен шындықтың арасын көз бен құлақ арқылы қалай өлшейді? 2. Қарияның бақытты екенін қай жауабынан байқадың? 3. Зерделі қандай адам? 4. Қария мен Зерделінің сөздерін жолдастары неліктен түсінбеді? Мұғалім - Балалар, топпен құраған пазл бойынша сіздерге сұрақ - Суретте не бейнеленген? - Ол ойын бойынша спорттық сайыс өтеді ме? - Және бүгінгі тақырыбымыз не жайлы болмақ? Оқушыларды оқу мақсаты және бағалау критерийімен таныстырамын. Қызықты мәлімет: Біздің қазақша күрес адамзаттың мәдени мұралары тізіміне енген қазақстандық 10 жәдігердің бірі екен (ортақ тақ-н б/с)	Оқушылар: -Ұлттық ойындар	Халқымыздың тарихи – мәдени мұраларының түрлері сан алуан. Солардың қай – қайсысы да адамға, соның игілігіне қызмет етуге бағытталған. Осындай аса құнды мәдени игіліктердің бірі – ұлт ойындары. Ұлт ойындары атадан – балаға, үлкеннен – кішіге мұра болып жалғасып отырған. Ойын тек адамның дене күш – қуатын молайтып, оны шапшаңдыққа, дәлдікке т. б. тәрбиелейді.	Асықтар Сандықша
Жаңа білім 5 мин 10 мин 5 мин 2 мин	1-тапсырма <u>ТЫҢДАЛЫМ (ТЖ)</u> ВИДЕО «Ұлттық ойындар» 2-тапсырма <u>ОҚЫЛЫМ, АЙТЫЛЫМ, ТЫҢДАЛЫМ (ТЖ және ДЖ)</u> «Тізбектеп оқу» әдісі 1-топ «Орамал тастау» мәтінін тізбектеп оқиды. 2-топ: «Хан» мәтінін тізбектеп оқиды. 3-тапсырма (ЖЖ) Күн ретін жазу <u>АЙТЫЛЫМ, ЖАЗЫЛЫМ</u> ДӘПТЕРМЕН ЖҰМЫС Кестені толтыр «Асық атаулары» (кестелерін дәптерге жапсырады) СЕРГІТУ СӘТІ: «ХАНТАЛАПАЙ» ойыны 	Әр топ видео мазмұны бойынша постер құрады Сұрақ-жауап Әр оқушы бір сөйлемді кезекпен оқиды. Топ мүшелері бір-бірінің оқыған мәтіндерінен бір сөйлемнен түсінгендерін айтады Оқушылар бағалау түстері бойынша жұптасып, кестені ақылдаса отырып толтырады Шашылған асықтарды тереді	1-топ Сәйкестендіру 2-топ Топтастыру Дескриптор: -тапсырманы орындай алады-26 -тапсырманы орындауда көмек қажет етеді-16 Дескриптор: - мәнерлеп оқиды-16 - өз ойын айтады -16 Дескриптор: -асық атауларын жаза алса -16 -асық түсуіне қарай атауын жаза алса-16 ТАЙМЕР: 2 мин (кесте толтыру) ТАЙМЕР: әр жұп 1 минуттан жұмысты қорғауға Көп асық жинаған топ ұтады	Видео https://youtu.be/ACIcHp1weSI?si=PqEP9Zb9ylylDWmD Әдебиет-тік оқу 2-бөлім, 108-111 беттер дәптер кесте Түрлі-түсті асықтар
Бекіту 8 мин	ҚБ тапсырмасы (ӨЖ) «ҮСТЕЛ ҮСТІ» ойыны 1. Сақа дегеніміз не? 2. Қазіргі кезде не себепті асық ойындары сирек ойналады? 3. "Хан" ойыны ертедегі ұлттық ойын екенін қалай дәлелдер едің? 	Текшені лақтырады, шыққан асық түсі бойынша сұрақты алып жауап береді	Дескриптор: -сұраққа толық жауап берсе - 26 -сұраққа жауап беруде қиналса- 16 -сұраққа жауап бере алмаса -06	Үстел үсті ойыны

	4."Орамал тастау" ойыны қалай ойналады? (оқу мақсаты мен бағалау критерийлеріне оралу): -Бүгінгі оқу мақсаты қандай болды? -Жетістік критерийлеріне жеттік пе? Бұл сабақта қандай жаңа білім алдың			
Кері байланыс 5 мин	Кері байланыс: «ОПРОС» әдісі бойынша өтеді. «АСЫҚ» бағалауы бойынша оқушылар өзін-өзі бағалауын жинақтайды Үй тапсырмасы: 1- топқа- мектептегі оқушылардың қанша пайызы асық ойнайтыны туралы зерттеу жасау. 2-топқа – ұлттық ойындарға қатысты мақал-мәтелдер жазып келу Екі топқа да – 111- бет үй тапсырмасы Отбасындағы үлкендерден ойнаған ойындары туралы сұхбат алып, кесте түрінде жаз.	Білемін Білдім Білгім келеді Өзін-өзі бағалайды Тапсырманы күнделікке жазады	Оқушы жауаптары	Ватцап желісі

**Батыс Қазақстан облысы, Бөрлі ауданы
"Успен мектеп-бөбекжай-балабақша кешені" КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, магистр
Қармысов Асылхан Абзалұлы**

СЕЙІТҚҰЛ ЗАМАННАН ОЗЫП ТУҒАН АДАМ

Мекеме атауы : Успен МББК		Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәні мұғалімі , магистр.		
Педагогтің аты-жөні:		Қармысов Асылхан Абзалұлы		
Күні:				
Сыныбы: 5		Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:		
Сабақтың тақырыбы:		Сейітқұл заманнан озып туған адам.		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты;		- әдеби шығарманың идеясы мен пафосын ұлттық мүдде тұрғысынан ашу ;		
Сабақ мақсаты;		- әдеби шығарманың идеясы мен пафосын ұлттық мүдде тұрғысынан ашады;		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 10 минут	Амандасу. Сыныпты түгендеу. Ширату жаттығуы Жаңа сабақтың мақсатына тоқталу, мағынасын ашу:	1- тапсырма .Мәтінді оқып шық. Әрбір оқушының алдына мәтін бөліктері тасталады. Сол бөліктерді құрастыра отырып , тұтас мәтін жасап шығуларыңыз	«Сағат» әдісі арқылы бағалау жүргізіледі. Дескриптор: - тұтас мәтін құрастыру ;	Слайд, проектор

Жаңа сабаққа кіріспе 10 минут Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 20 минут	Әдеби анықтама Пафос гр – сезім құштарлық немесе терең шабыт ,қуатты сезім , қаламгердің ойы. Ұлттық мүдде- бір елдің болашағы, рухани тұтастығы. 1-тапсырма. 1- Мәтінді оқып шық. Әрбір оқушының алдына мәтін бөліктері тасталады. Сол бөліктерді құрастыра отырып , тұтас мәтін жасап шығады. Логикалық бірізділік жүйесімен толық ой шығуы тиіс. 2 – тапсырма. Тірек сөздерді қолданып, шығарманың идеясын ашып, мәтін бөлімдеріне шолу жаса. Құндылықтар. Талап. Ұлттық мүдде. Көне жазу. Тарих 3-тапсырма. Деңгейлік тапсырма А деңгейі Ашық , жабық сұрақтарға жауап беріңіз. В деңгейі Әдеби шығармадағы кейіпкерлердің іс әрекетіне баға беріңіз. С деңгейі Сейітқұл заманнан озып туған адам ұлттық мүдде тұрғысынан тақырыпқа сыни пікір білдіріңіз. Қосымша тапсырма Егер сіз автор болсаңыз тақырыпты қалай өзгертер едіңіз? Өз пікіріңізді дәлелдеп жазыңыз.	керек. Логикалық бірізділік жүйесімен толық ой шығуы тиіс. 2 – тапсырма. Тірек сөздерді қолданып, шығарманың идеясын ашып, мәтін бөлімдеріне шолу жасайды 3-тапсырма. Деңгейлік тапсырма А деңгейі Ашық , жабық сұрақтарға жауап беріңіз. В деңгейі Әдеби шығармадағы кейіпкерлердің іс әрекетіне баға беріңіз. <table><tr><td>Кейіпкерлер</td><td>Мінез-құлқы</td><td>Не істеді?</td></tr><tr><td>Сейітқұл</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Ағасы</td><td></td><td></td></tr></table> С деңгейі Сейітқұл заманнан озып туған адам ұлттық мүдде тұрғысынан тақырыпқа сыни пікір білдіріңіз. Қосымша тапсырма Егер сіз автор болсаңыз тақырыпты қалай өзгертер едіңіз? Өз пікіріңізді дәлелдеп жазыңыз.	Кейіпкерлер	Мінез-құлқы	Не істеді?	Сейітқұл			Ағасы			- логикалық бірізділік жүйесімен толық ой шығару; 2 балл Дескриптор: - тірек сөздерін қолданып , шығарманың идеясын ашады; - мәтін бөлімдеріне шолу жасайды . 2 балл. Дескриптор: А деңгейі - төрт сұраққа дейін дұрыс жауап берсе 1 балл - бес сұрақтың барлығына дұрыс жауап берсе 2 балл В деңгейі - әдеби шығармадағы кейіпкерлердің іс әрекетіне баға береді; - дәлел келтіреді; 2 балл С деңгейі - сыни пікір жазады; - өз көзқарасын білдіреді; 2 балл	оқулық Қолдана тын платфор малар: google meet whatsApp
Кейіпкерлер	Мінез-құлқы	Не істеді?											
Сейітқұл													
Ағасы													
Сабақтың соңы. Ой толғаныс. Рефлексия 5 мин.	Үйге тапсырма: Мәтінді толық оқу. Бүгінгі сабақта «Білемін . Білгім келеді?Білдім »	Бүгінгі сабақта «Білемін . Білгім келеді? Білдім »											

Қарағанды облысы, Бұқар Жырау ауданы, Доскей ауылы
“Ахмет Байтұрсынұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі” КММ
Музыка пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Көшербаев Есен Ақатұлы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МУЗЫКАНЫ ТЫҢДАУ МЕН ҚАБЫЛДАУДЫ ДАМУЫТҢ ҚАБІЛЕТТЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазіргі қоғамдағы тұлғаны қалыптастыру, оның шығармашылық даралығын дамыту, баланың бар мүмкіншілігін ашып, оны жүзеге асыру білім беру жүйесінің басты бағыттары. Музыкалық танымды қалыптастыру оқу кезеңдерінің алғашқы сатысында жүргізілуі тиіс.

Бастауыш сынып оқушыларына музыканың маңыздылығы мен мәнін сөзбен айтып түсіндіру жеткіліксіз. Сондай ақ музыканың әртүрлі жанрларын, түрлі көңіл күйдегі әуендерді немесе олардың динамикасын ұғындыру үшін тек тыңдаумен ғана шектелуге болмайды. Бастауыш сынып оқушылары, оның ішіндегі 1, 2 сынып оқушылары көру арқылы тез есте сақтайтынын алға тарта отырып, көрнекі құралдарды пайдалану арқылы музыка тыңдауды жүзеге асырған жөн. Мысалы, сіз “Қарлығаш” әнін үйретіп жатырсыз. Ән үйрету барысында оқушының көз алдына осы құстың суретін, болмаса макетін, ойыншық түріндегі үлгісін қойсаңыз, үйретіп жатқан әннің мағынасы мен мазмұнын тез түсінеді, әрі орындап тұрған әннi сезіммен, ыждаһаттылықпен айтатын болады.

Келесі тәсіл бейнелік материалдарды пайдалану арқылы музыка тыңдау және тыңдалған музыканы қабылдау. Әуеннің жылдамдығы мен мінезін байқау үшін әуенге сәйкес бейнебаян көрсетсеңіз және шығарманың мағынасы бейнеде көрсетілген болса, оқушылардың жадында бірден қалады. Араға уақыт салып қайта сұрасаңыз да, көрген оқиғаны ойша елестете отырып, әуеннің мазмұнын ашып бере алады. Бұл әдісті бала күнімізде көрген мультфильмдерден де байқауға болады. Мысалы, Дисней компаниясы ұсынған әйгілі Том мен Джерри мультхикаясында кейіпкерлердің сөйлеуі мүлде аз. Тиісінше оның орнына түрлі музыкалар қолданылған. Тіпті, Бах, Бетховен, Вивальди сияқты атақты композиторлардың классикалық шығармалары ұтымды пайдаланылған. Осы мультфильмнің әлемдік деңгейге шығуына да осы танымал әуендер әсер етуі де мүмкін. Ұлы ойшыл, ағартушы, ақын Абай Құнанбаев музыка өнерінің халық өміріндегі алатын орнын мынадай өлең жолдары арқылы анықтайды:

Туғанда дүние есігін ашады өлең,
 Өлеңмен жер қойнына кірер денең.
 Өмірдегі қызығың бәрі өлеңмен,
 Ойлансаңшы бос қақпай елең-селең.

Абай халықтық музыка өнерін эстетикалық және адамгершілік тәрбиенің аса маңызды құралы деп таниды. Оның пікірінше, жақсы ән мен тәтті күй жан азығы ретінде жоғары талғам мен Отанға деген сүйіспеншілікті, адамгершілік қасиеттерді тәрбиелеуге негіз болып табылады. Ұлы ғұлама, ойшыл Әл Фарабидің музыка ғылымы туралы айтқандарына қысқа түрде психологиялық талдау жасай келіп, төмендегіше түйін жасауға болады:

Музыка — адамның жан дүниесіне көркемдік жағынан әсер етуде таптырмайтын құрал;

Музыкалық әуендер жақсы мінез-құлық нормаларын, адамның армандары мен мұраттарын қалыптастыруда елеулі рөл атқарады;

Ән мен музыка адамда көркем, эстетикалық сезімдерді туғызу арқылы, кісінің өзін-өзі тәрбиелеуіне, бойдағы нашар қасиеттерден арылуына ықпал етеді;

Музыкалық дарын туыстан болатын қасиеттермен қатар, елшеусіз еңбек пен үздіксіз жаттығу мен дайындықтың жемісі.

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
"Эстетикалық бағыттағы гимназия" ШЖҚ МКК
Дәстүрлі ән мұғалімі, педагог-модератор
Амиргалиева Жанна Муратовна

ТҰҒЫР АРҚЫЛЫ ДОМБЫРАМЕН ӘН ҮЙРЕНУ

Мақсаты: Нотасыз домбырамен ән үйрету. Кенен Әзірбаев шығармашылығымен таныстыру.

Білімділік: Дәстүрлі әншілік өнерді оқушыға ұғындыру.

Тәрбиелік: Қазақ халқының ұлы композиторларының бірі – Кенен Әзірбаевты есте сақтап, құрметтей білуге тәрбиелеу.

Сабақтың түрі: Жаңа сабақ.

Сабақ әдісі: Дәстүрлі сабақ, тұғыр арқылы үйрету.

Сабақ типі: Жаңа тақырыпты меңгерту арқылы К. Әзірбаев «Бастау» шығармасын домбырада тұғыр тәсілімен үйрету.

Сабақтың өтілуі: Баяндау, сұрақ – жауап, домбырамен ән айту.

Сабақтың көрнекілігі: Музыкалық аспап домбыра, сергіту бейне таспа, сергіту сәті.

Пән аралық байланыс: Музыка, әдебиет, тарих.

р/с	Сабақ барысы	Уақыты	Сабақ жоспары
1	Ұйымдастыру	1 минут	Оқушымен сәлемдесу. Домбыраның құлақ күйін келтіру.
2	Дауыс жаттықтыру. (Распевка)	1 минут	1. Дауысқа арналған жаттығу.
3	Үй тапсырмасын сұрау.	10 минут	1. Wordwall қосымшасы арқылы тапсырмаларды орындау. 2. Ақтан Керейұлының термесі «Қалағандарың сөз болса» 3. Бәкір Тәжібаев «Ақбұлақ» 4. Бес сызық арасындағы ноталарды табу.
4	Жаңа тақырыпты меңгерту.	10 минут	1. Домбыра үйрену түрлерімен танысу, тұғыр арқылы домбырамен ән айтуды үйрету. 2. Кенен Әзірбаев туралы қысқаша мәлімет беру
5	Домбырамен ән үйрену.	10 минут	«Бастау» әнінің қайырмасын домбырамен ойнап үйрету. (Тұғыр әдісі арқылы)
6	Сергіту сәті	2 минут	«Нота ұзықтылығын табу» ойыны.
7	Жаңа сабақты қорыту.	2 минут	1. Ақиқат/жалған әдісі 2. Сұрақ-жауап
8	Рефлексия. (Бағалау)	2 минут	Оқушы «Ең пирамидасы» арқылы өзін-өзі бағалайды, мұғалім оқушыны бағалайды.
9	Үйге тапсырма	1 минут	1. «Бастау» әнінің сөзін жаттау. 2. «Бастау» әнінің қайырмасын домбырамен орындап келу. 3. Тұғыр тәсілі арқылы «Бастау» әнінің 1-шумағын өздігімен шығару. 4. Кенен Әзірбаев туралы мәлімет жинау.
10	Қорытынды.	1 минут	Сабақты аяқтау.

Ұйымдастыру. Сәлеметсін бе Аруза?! Қане домбыраның құлақ күйін тексеріп жіберейік.

I. Дауыс жаттықтыру:

1. Дауысты ашуға арналған жаттығулар. (ВА-ВЭ-ВИ-ВО-ВУ)

II. Үй тапсырмасын сұрау.

1. Wordwall қосымшасы арқылы тапсырмаларды орындау.
2. Ақтан Керейұлының термесі «Қалағандарың сөз болса»
3. Бәкір Тәжібаев «Ақбұлақ»
4. Бес сызық арасындағы ноталарды табу.

III. Жаңа тақырыпты меңгерту:

1. Домбыра үйрену түрлері.

Домбыра үйренудің 4 түрі бар. Олар: нота арқылы, құйма-құлақ әдісі, тұғырлар және сандық тәсілі арқылы. Бүгінгі сабағымызда соның бірі тұғыр арқылы домбырамен ән үйренетін боламыз. Алдымен, тұғырдың 5 түрімен танысып алайық.

1. Бес саусақ
2. Үш саусақ
3. Екі саусақ
4. Бір саусақ
5. Бармақ.

Тұғыр тәсілінің белгілері мен атаулары:

б – бармақ; 0 – ашық ішек; - сол орында тұра береді;

● - домбыраның нүктесі; □ - төмен қағыс; √ - жоғары қағыс.

2. Кенен Әзірбаев (1884 жылғы 19 маусымда, қазіргі Алматы облысы, Жамбыл ауданы, Мәтібұлақ елді мекенінде дүниеге келген. 1957 жылы Жамбыл облысы, Қордай ауданына көшіп келеді. 1976 жылғы 12 сәуірде, 92 жасында сол кездегі Киров колхозында (қазіргі Кенен ауылы) қайтыс болды) — қазақтың әйгілі халық ақыны, жырау, сал-серілік дәстүрдің соңы, әнші және композитор. Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері.

IV. Домбырамен ән үйрену. Кенен Әзірбаев «Бастау» әнінің қайырмасын домбырада тұғыр әдісі арқылы ойнап үйрену.

① *Бастау* *Кенен Әзірбаев*

Қайырмасы:

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
1 say. 2 say. 3 say. 4 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
Ба-ла-ға-ға	Ба-ла-ға-ға
2 say. 0	2 say. 0

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
5 say. 1 say. 2 say. 3 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
ме-рең 0-жай,	А-ған-ға
2 say. 0	2 say. 0

②

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
1 say. 2 say. 3 say. 4 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
Ба-ла-ға-ға	Ба-ла-ға-ға
2 say. 0	2 say. 0

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
5 say. 1 say. 2 say. 3 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
ме-рең 0-жай,	А-ған-ға
2 say. 0	2 say. 0

③

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
5 say. 1 say. 2 say. 3 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
ме-рең 0-жай,	А-ған-ға
2 say. 0	2 say. 0

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
1 say. 2 say. 3 say. 4 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
А-ған-ға	А-ған-ға
2 say. 0	2 say. 0

④

□ □ √ □ □ √	□ □ √ □ □ √
1 say. 2 say. 3 say. 4 say.	1 say. 2 say. 3 say. 4 say.
Оу	Ай
2 say. 0	2 say. 0

V. Сергіту сәті. «Нота ұзықтылығын табу» ойыны.

VI. Жаңа тақырыпты қорыту. Ақиқат/жалған әдісі және Сұрақ-жауап арқылы қорыту.

VII. Рефлексия (Бағалау). Оқушы «Ең пирамидасы» арқылы өзін-өзі бағалайды, мұғалім оқушыны бағалайды

VIII. Үйге тапсырма.

1. «Бастау» әнінің сөзін жаттау.
2. «Бастау» әнінің қайырмасын домбырамен орындап келу.
3. Тұғыр тәсілі арқылы «Бастау» әнінің 1-шумағын өздігімен шығару.
4. Кенен Әзірбаев туралы мәлімет жинау.

IX. Қорытынды.

Аруза үйге берілген тапсырма түсінікті ме? Олай болса сабағымыз аяқталды. Сау болыңыз!

**Павлодар облысы, Павлодар қаласы
Қ.Мақпалеев атындағы №4 жалпы білім беретін мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Ескендірова Мейрамгүл Сатыбалдықызы**

«СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ САУАТТЫ СӨЙЛЕУ, ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУ»

Оқушыларды сабаққа белсене қатыстыру үшін әр сабақ барысын жеке формада, жаңа әдісте жүргізу шарт. Сабақтың тиімділігіне бір-бірімен тығыз байланысты екі жағдай әсер етеді. Бұл – мұқият дайындалу және шеберлікпен өткізу. Сабақтың дұрыс жоспарланбауынан сапасы да болмайды. Осы орайда оқыту технологияларының берері мол. Солардың бірі – «Сын тұрғысынан ойлауға үйрету». Қазіргі кезеңде білім берудің сапасын жақсарту, әдістемелік негізін өзгерту заман талабына сәйкес туындап отырған қажеттілік. Себебі, мектептің әр күні көптеген ғылыми жаңалықтарға, терең әлеуметтік өзгерістерге толы. Бұрын оқу үрдісінде мұғалім басты рөл атқарған болса, қазір оқушының белсенділік көрсететін кезі туды. Сабақ мұғалімнің емес, оқушының іс-әрекетімен бағаланады. Қазіргі заманда нені оқыту емес, қалай оқыту маңыздырақ болып отыр. Сабақ барысында оқушының ізденуі мен зерттеу дағдыларын қалыптастыра отырып, пәнге деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданылатын технологиялар баршылық. Солардың бірі «Сыни тұрғысынан ойлау технологиясы». Бұл технология Кеңес өкіметі кезінде 1973жылдан, Қазақстанда 1997 жылдан бері таныла бастады.

Сын тұрғысынан ойлау – ең алдымен, шығармашылық ойлау. Шығармашылық сөзінің төркіні «шығару», «іздену», «ойлап табу» деген мағынаны білдіреді. Сын тұрғысынан ойлау сынау емес, шыңдалған ой дегенге саяды. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламасы оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, проблеманы шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған бағдарлама.

Бірнеше жылдан бері мектепте жұмыс істеп келемін. Сонда байқағаным, балалар өз ойларын толық жеткізуде қиналатындықтары. Мен енді тіл дамыту жұмысына көп көңіл бөле бастадым. Осы жерде маған көмекке сыни тұрғысынан ойлау (СТО) жобасы келді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л. Ситл, Куртис С. Мерелит, Чарльз Темпл. Жобаның негізгі Ж. Пиаже, Л.С. Выготский теорияларын басшылыққа алады [24].

«Сыни тұрғысынан ойлау» ұғымын белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы

көзқарастармен тепе-теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау деп түсіндіреді авторлар. Сыни тұрғысынан ойлау деңгейіндегі ойлау тек ересек адамдарға, жоғары сынып оқушыларына ғана тән деп ойлау аса дұрыс түсінік емес. Жас балалардың да бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Сыни тұрғысынан ойлау жобасының әдіс-тәсілдері оқушыларды тынымсыз ізденімпаздыққа баулиды. Баланың еркін де терең ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашады. Оқушының ізденісі жеміссіз болмақ емес. Дәстүрлі білім беру кезіндегі оқушыны сыни тұрғысынан ойлайтын оқушымен салыстырғанда нәтижесі жақсы болды.

Сыни тұрғысынан ойлау – оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама.

Сыни тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына төменгі шаралар орындалуы шарт:

- 1) сын тұрғысынан ойлауды тудыру үшін уақыт керек;
- 2) оқушыларға ойланып-толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру;
- 3) әртүрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау;
- 4) үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдау;
- 5) кейбір оқушылар түсіп қалған қолайсыз жағдайларды әжуаға айнал-дырмау;
- 6) оқушылардың бір-бірінің жауабына жасаған сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету;
- 7) сын тұрғысынан ойлауды бағалау.

Ал оқушылардан осыған байланысты:

- сенімділікпен жұмыс жасау;
- бар ынтасымен оқуға берілу;
- пікірлерді тыңдау, құрметтеу;
- өз пікірін ашық білдіруді талап ету қажет.

Тек сонда ғана олар:

- мен осы мәселе туралы не ойлаймын?
- осы мазмұннан алған ақпарат менің бұрынғы осы мәселе туралы білетініме сәйкес пе?
- осы ақпаратты үйрене отырып мен бірдеңе жасай аламын ба?
- маған бұл жаңа ойлар, идеялар қаншалықты әсер етті? деген сауалдар төңірегінде ойлауға үйренеді.

Сыни ойлау деген не? Сыни ойлау- өзіндік ойлау. Сыни ойлау – сұрақ қоюдан және шешімін талап ететін проблемаларды айқындаудан басталады. Оқушы өзі сұрақ қойып, шешімін өзі айқындайды. Сыни ойлау - әлеуметтік ойлау, бірлесе оқыту идеясы. Барлық жастағы оқушыларға кез – келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға, саналы шешім қабылдауға сабақтарға үйрету. Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда, оқушылардың білім деңгейін көтеруде, балаларды шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуға, тез арада дұрыс шешім қабылдауға көмектесетін бірден – бір тиімді технология. СТО технологиясын пайдаланатын әр ұстаз өз педагогикалық қызметінде, оқушы мен мұғалім арасындағы қарым – қатынасқа деген де көзқарасының мүлдем өзгергенін байқайды.

Сыни ойлау сабағының құрылымдық формуласы 3 кезеңнен (ERR) тұрады:

I. Қызығушылығын ояту («көпір жасау», ой қозғау) – Эвокация – қызу оқу жұмысымен шұғылдануға қызығушылықтың оянуы. Бұл кезеңде мұғалім бұрынғы білетін білімдерін жаңа материалмен ұштастыруға жағдай жасайды. Сабақтың мазмұнына сай алынған стратегиялар арқылы оқушылардың ойы шындалып, аршылады. Сабаққа белсенділігі, ынта – жігері артады. Бұл кезеңде мұғалім жаңа ақпаратты таныстырады. Тақырып бойынша жұмыс жасауға итермелейді. Таңдап алынған стратегияларға байланысты өз бетімен білім алуға көмектеседі.

II. Мағынаны таныту (мағынаны ажырату) – Реализация – оқып жатқан тақырыптардың қажетін түсіну. Мағынаны тану кезеңі негізгі кезең сондықтан оқылып жатқан материалдың қажеттілігін түсіндіреді.

III. Ой-толғаныс (рефлексия, жаңа білім құрастырылады) – Рефлексия – тұжырымға келу, қорытындылау, жаңа білімді бекіту. Бұл бағдарламаның қорытынды үшінші кезеңінде үйренгенін саралап, салмақтап ой елегінен өткізеді, білімді бекітеді. Оқушылар осы кезеңде өз шығармашылықтарын көрсете алады. Өзіне және сыныптастарына сын көзбен қарайды. Өздерін бағалайды. Оқып, білгендерін таразылайды. Оқушы мұғалім білім сыни тұрғыдан ойлау сабағында оқушы білімге өзі жетеді, мұғалім тек бағыт беруші.

Мұғалім оқушы білім СТО мен дәстүрлі сабақтарды салыстырсақ:

<i>СТО сабақтарда</i>	<i>Дәстүрлі сабақтарда</i>
Оқушылар жекелей, жұппен, топпен жұмысты жақсы ұйымдастырады.	Оқушы бірден жұмысқа кірісіп кетпейді.
Өз беттерімен жұмыс істеу қабілеттері, белсенділіктері басым.	Белсенділік орташа, мұғалімнің көмегін керек етеді.
Шығармашылық қабілеттері артады, топтағы әр оқушының жауапкершілігі басым.	Шығармашылығы бірқалыпты, ынта-ықыластарын білдіре қоймайды.

СТО – дамыту сабақтарының мақсаты біреу нақты сабаққа байланысты. Міндеттері үш түрлі болады. Олар: мазмұнға байланысты, СТО -ды дамытуға байланысты, топпен жұмысқа байланысты. Сабақ құрылымы үш кезеңнен тұрғанымен, ондағы қолданылатын стратегиялар ауыса береді. Ал, кейбір стратегиялар кезеңге нақты арналған. Сол себептен, орынымен пайдаланған ұтымдырақ болады. Сабақ кезеңдері байланысты қолданылатын стратегияларға тоқталып өтейік:

№	Сабақ кезеңдері	Қолданылатын стратегиялар
1	Қызығушылығын ояту	Болжау кестесі, Тірек сөздер, Венн диаграммасы, Т кестесі, Бір айналым күнделік, Блум таксаномиясы, Миға шабуыл, Топтастыру
2	Мағынаны тану кезеңі	Т кестесі, Пікір – талас, Аквариум, INSERT, RAFT, ДЖИК СО, Куббизм, Геометриялық фигуралар, Бір айналым сұхбат, Түртіп алу, Жұпта талқылау, Бағытталған оқу, Талдау картасы, Топтастыру
3	Ой толғаныс кезеңі	Эссе, Топтастыру, Пирамида, Құндылық сызығы, Т кестесі, Sinkuein немесе бес жолды өлең, RAFT, Түйін сөз, Семантикалық карта, Концептуалды таблица, Бір айналым сұхбат,

Сыни тұрғыдан ойлау технологиясын қолдануымен жүргізілген сабақтың жоғары деңгейде өтуінің алғы шарты оның қағидаларында, яғни, стратегияларында. Стратегия дегеніміз – философия, әдістемелік ұстаным. Мұғалім мен оқушы кез келген стратегияның әдіс-тәсілін, қыр-сырын жетік түсіне білуі қажет. Сонда ғана жұмыс нәтижелі болмақ. Стратегиялар оқушыларды шығармашылықпен әрекет етуге, ізденімпаздыққа баулиды, еркін, терең, жан-жақты ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашады, стратегияның 80-нен аса түрі бар. Жұмыстың ыңғайына қарай стратегияларды өзгертіп те жіберуге болады. СТО технологиясын пайдалана отырып, сабақ құрылымын жоспарлауға шығармашылықпен қарау, әдістемелік лабораторияны жинақтау секілді мүмкіндіктерге қол жеткіздім. Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жазу мен оқу арқылы сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін арттыру мақсатында қолданып жүрген стратегиялардың мүмкіншіліктеріне тоқталайын:

РАФТ Бұл стратегияны «кейіпкерге хат» деп алса да болады. Формасын түрлендіруге мүмкіндік бар: хат, хабарландыру, жеделхат, өтініш, бұйрық, жарнама. Оқушы жұмысқа кіріспес бұрын мәтіннің мазмұнын жетік түсінуге тырысады, ол үшін оны бірнеше қайтара оқып, ой елегінен өткізеді. Рафт оқушылардың тілін дамытады, қиялын өрбітеді, өз ойларын қағаз бетіне түсіру арқылы эссе жазуға жетелейді, ресми іс қағаздары жөнінде түсініктері қалыптаса түседі.

Жуан-жіңішке сұрақтар: оқушылар мәтінмен жұмыс істей отырып, мәтін мазмұны бойынша өздері тың сұрақтар құрастырады. Бұл дегеніміз, оқудың барлық әдістерін меңгеру болып табылады. Өйткені, оқушы алдымен қатесіз, түсініп оқуға тырысады, қойған сұрағына өзі жауап беруге дайын тұрады, басқа балалардың сұрақтарын мұқият тыңдап, сұрақ құрастырудың қиын жұмыс екенін біліп, ең үздік сұрақтарға ілтипат білдіреді.

Қосжазба күнделігі: мәтінде берілген оқиғаларға өзінің пікір жазады, ендеше, оның сөздік қоры молаяды, кейіпкердің жан дүниесін түсінуге тырысады.

Осындай жұмыстар арқылы ең әуелі оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, бір-бірімен пікір алмасып, сөздік қоры молаяды, еркін сөйлеу, өз ойларын жеткізе білу дағдылары қалыптасады, оқулықпен жұмыс істеуге, бір-біріне жүйелі сұрақ қоя білуге дағдыланады. Бұл кестедегі көрсеткіштер арқылы СТО технологиясының мүмкіндіктері негізінде оқушының субъект ретінде қаншалықты өскенін аңғаруға болады.

Миға шабуыл стратегиясы – бұл ұжымдық талқылау, мәселенің шешімін іздеуде қолданылатын тиімді әдіс. Қандайда бір проблеманы әр мүшенің пікірін еркін тыңдау арқылы шешу. Миға шабуыл

стратегиясының өзіндік ережесін сақтап, дұрыс пайдаланса оқушының стандарты емес шығармашыл ойлауын жақсы дамытады. Мұғалім топ құрады да, қандай да бір проблеманың шешімін табуды өтінесіз (айтасыз). Барлық оқушылар өз пікірлерін айта бастағанда, ешкім оның ойын бөліп, өз пікірін айта алмайды және бағаланбайды. Іс –тәжірибеден байқағанда бірнеше минут ішінде көптеген пікірлер яғни шешімдер табуға болады. Бұл жерде пікірдің көптігі мақсат емес, ол тек нақты саналы шешім қабылдауға негіз болады. Қағидасы:

- Ұсынылған пікір бағаланбайды, сыналмайды.
- Жұмыс пікірдің сапасына емес санына бағытталған (неғұрлым пікір көп болса, соғұрлым нақты шешім қабылдауға таңдау болады).
- Барлық пікірлер «бір ауыз сөзбен» жазылып отырғаны жақсы.
- Белгіленген уақыт сақталуы тиіс.

ДЖИКСО стратегиясы – ұжымдық оқыту әдісі. Мақсаты: жалпы мәселені алдымен жұпта сосын ұжымда талқылау. Қолданылуы: Алдымен сынып 4 топқа бөлініп отырады – бұл жұмыс немесе бастапқы топтар деп аталады. Бірдей мәтін бөлігін алған оқушылар енді эксперт немесе жанұя топтарын құрады, яғни эксперт топтар басқа топ құрады, мәтіннің бірдей бөліктерін талдайды. Төрт логикалық бөлікке бөлінген мәтіннің 1 – бөлігін бірлер, 2 – бөлігін екілер, 3 – бөлігін үшіншілер, 4, 5- бөліктерін – бесінші және төртінші топқа бөлінетін оқушылар алады. Келесі кезекте бастапқы топтар қайта табысып, үйреніп келген бөліктерінің мазмұнын ортаға салады.

INSERT немесе түртіп алу стратегиясы – түртіп алу әдісі. Қолдарына қарындаш алып, «v»- білемін, «+» – білмеймін, «-» – мен үшін жаңа білім (ақпарат), «?» – мені таң қалдырды – деген белгілерді қойып отырып мәтіннің мазмұнын түсінеді. Бұл әдіс оқығанын саналы түсінуге, өз ойын басшылыққа алуға, ойын білдіруге үйрететін ұтымды әдіс. Оқушылар білгендерін анықтап, білмейтіндерін сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білетіндерімен жаңа материалды байланыстыруға дағдыланады.

Куббизм стратегиясы – Ойын арқылы оқыту. Кубиктің алты жағына жазылған сөздер бойынша жұмыс жасайды. Қандайда бір затты жан жақты талдайды, талқылайды, сол арқылы білімдерін қайталайды, жаңа білім қосады. Кубикпен жұпта немесе топта жұмыс жасайды. 1, 2 – сыныптарда үш жағын ғана пайдалануға болады. Бастауыш сыныптарда түрлі – түсті түрде пайдалануға болады.

RAFT стратегиясы – Оқушы қандайда бір объектіні алып, сол рольге еніп өз ойын жазады. Бұл стратегияны қолдануда бала сол зат туралы ойын жазба түрде, бірінші жақта хабарлайды. Мысалы: Мен қазақтың қара домбырасымын. Менің күмбірлеген қоңыр үнімді ұнатпайтын қазақ жоқ. Мен әр қазақтың төрінде ілулі тұрамын. Мен адамның көңіл – күйін шектерім арқылы жеткіземін. т.с.с

Геометриялық фигуралар стратегиясы – бұл стратегияның құралдары геометриялық пішіндер. Мақсаты: оқушының сөздік қорын, әдеби, мәдени сөйлеу тілін, күрделі ойлау қабілетін дамыту. Себебі бала оқылып отырған мәтіннің кейіпкерлерінің мінез-құлқына, сипаттама бере отырып қорытынды жасайды. Кейіпкерлерді түрлі фигуралардың сипатына қарай ұқсастығын табады. Жұмыс жұпта немесе топта орындалады.

Белгілі тақырыптағы ойды сын тұрғысынан қарай отырып, ой-толғау, суреттей алу, еске түсіру, болжау оқушыны да, жаңа бір әлемнің жаңалығын ашқандай қалыпқа жеткізеді. Әрі қарай ойын айтуға ынталандырады. Бұрынғы қолданылған оқыту әдістерінде мұғалім басты орын алып оқушы тек тыңдаушы ғана болса, қазіргі сын тұрғысынан шыңдалған ойлаудың арқасында оқушы білім негіздерімен толығып, болашақты ойлауға құлшыныс алады. Сондықтан сын тұрғысынан ойлау – өте күрделі маңызды құбылыс.

Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына шараларды орындауы шарт:

1. Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін уақыт керек.
2. Оқушыларға ойланып-толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру.
3. Әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау.
4. Үйрену барысында оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдау.
5. Кейбір оқушылардың бір-бірінің жауабына жасаған сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету.
6. Сын тұрғысынан ойлауды бағалау.

Ал, оқушыларға байланысты:

- сенімділікпен жұмыс жасау;
- бар ынтасымен оқуға берілу;

- пікірлерді таңдау, құрметтеу;
- өз пікірін ашық білдіруді талап ету қажет.

Тек сонда ғана олар:

- мен осы мәселе туралы не ойлаймын?
- осы мазмұннан алған ақпарат менің бұрынғы білетініме сәйкес пе?
- маған бұл жаңа ойлар қаншалықты әсер етті деген сауалдар төңірегінде ойлауға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының басты мақсаты –оқытуды оқушыға бағыттау. Осы орайда ең бастысы оқыту философиясы түбегейлі өзгереді. Оқыту үрдісінде алдымен оқыту мақсаты, оқыту мазмұны және сабақ құрылымы мен формалары өзгереді және де Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы бойынша оқыту үрдісінде оқушыны-басты тұлға деп алып:

- оқытуды оқушының дамуына бағыттай ұйымдастырамын;
- Оқыту мазмұнына байланысты мақсат пен міндетті дұрыс қоямын, нәтижеге жетемін,
- жеке тұлғаның танымдық әрекет иесі болуы;
- мұғалім мен оқушы арасындағы тең құқылы қарым-қатынасты қолдаймын;
- кәсіби деңгейім дамып, жаңашыл мұғалімнен зерттеуші ұстазға айналдым;

Қорытынды: өзімнің іс-тәжірбиемді қорыта келіп, СТО дамыту бағдарламасы бойынша оқытудағы өзгерістің нәтижесі мынадай болды:

- сабақ түбегейлі оқушыға бағытталады;
- ұжымдық ынтымақтастық қатынас орнады;
- бұрынғы білімдеріне білім қосады;
- микроклимат өзгереді;
- оқушылардың жауапкершілігі артты;
- күтпеген өзгерістер болу үшін стандартты емес тәсілдер қолдандым;
- мен күтпеген өзгерістер болды;
- проблемалық ситуациялар туғыздым;
- оқушылар жоғары деңгейдегі сұрақтар қоя бастады;
- өзім де өзгердім, көп оқимын, балалардан үйренемін, бірге жауап іздеймін, бірге оқимыз, бірге дамимыз.

Осы шығармашылық тапсырмаларды пәндерге бейімдеп қолданудан, оқушылардың пәнге қызығушылығы, логикалық ойлауы, шығармашылық іс — әрекетке қабілеті артты.

Әр мұғалім болашақ үшін қызмет істейді. Ол әр оқушыны жеке тұлға ретінде көріп, оның өміріндегі өз орнын табуына көмектеседі.

Ол үшін жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды. Баланың қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ойы дамыған шәкіртіміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі.

Дүниетану пәні — жоғары сыныптардағы биология, география, физика, химия, тарих пәнінің бастамасы. Ендеше, бұл пәндердің негізі бастауыш сыныпта қаланады да, бастауыш мұғалімдерінің мойнына ауыр жүк артылады. Осы себепті дүниетану сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып отыру қажет. Жалпы оқушылардың шығармашылығын дамытуда «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясы мен «Дамыта оқыту» технологиясын тиімді деп есептейміз және сабақтарымызда жиі қолданамыз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ташенова А Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту /Білім-Образование-2006.-№ 6.3-46
2. Выготский Л.С. Психология.-М.,2000
3. Кәсібилік, инновация,шығармашылық –сапалы білім негізі. II бөлім. Қарағанды-2014
4. Қазақстан мектебі. №1,3.2012

Ақтөбе қаласы
Жалпы орта білім беретін “Smart Bilim” мектеп-гимназиясы
Химия пәні мұғалімі
Кужакулов Аян Бауыржанұлы

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ

Человек постоянно взаимодействует с изменяющейся внешней средой на протяжении всей своей жизни. Чтобы успешно адаптироваться к этим изменениям, человек не только приспосабливается к окружающим условиям, но и вносит изменения в окружающую среду в соответствии со своими потребностями. Основным фактором, определяющим успешность процесса адаптации, являются знания и навыки, которые приобретаются в процессе обучения в школе. Однако, несмотря на освоение базовых знаний и навыков, многие люди сталкиваются с трудностями в применении их в современном мире. Именно здесь возникает необходимость развития функциональной грамотности у детей и подростков.

Функциональная грамотность представляет собой уровень знаний, навыков и компетенций, необходимых для успешного участия в различных сферах жизни. Она включает в себя несколько компонентов, таких как грамотное чтение, понимание естественных наук, математическая и финансовая грамотность, глобальная компетентность и развитие творческого мышления.

Развитие функциональной грамотности является ключевым фактором успеха в различных сферах жизни, таких как карьера, образование и личная жизнь. Поэтому разработка программ и методик, направленных на повышение функциональной грамотности детей и подростков, имеет большое значение для общества в целом.

Уроки химии и биологии являются неотъемлемой частью обучения естественным наукам и играют важную роль в формировании функциональной грамотности учащихся. На этих уроках учащиеся изучают теоретические основы химии и биологии, а также практические навыки, которые можно использовать в повседневной жизни. Кроме того, для успешного применения этих знаний и навыков в реальной жизни необходимо развивать функциональную грамотность учащихся, которая включает в себя знания и навыки, необходимые для успешного участия в различных формах повседневной жизни.

Основной целью обучения химии в школе является развитие учащихся в области химической грамотности, которая состоит из трех компонентов: гносеологического, праксиологического и мотивационного. Гносеологический компонент включает в себя систему знаний о химии, которая включает понимание химических веществ и явлений, химический язык, теоретические и экспериментальные основы неорганической и органической химии, а также знания о химии и ее взаимодействии с жизнью. Праксиологический компонент включает специальные общеобразовательные навыки, такие как анализ, сравнение, классификация, обобщение, применение исследовательских навыков и т. д. А мотивационный компонент включает в себя мотивы учебной деятельности и готовность к самообразованию.

Основная задача обучения химии в школе - знание о вреде химических веществ для здоровья человека и окружающей среды в повседневной жизни, безопасное использование бытовых химикатов, образование и способность решать жизненные задачи.

Для достижения этой цели важно, чтобы учащиеся развивали не только гносеологические, но и праксиологические и мотивационные компоненты химической грамотности. Это поможет им не только

получить необходимые знания, но и научиться применять их на практике, а также развивать интерес к химии и готовность к самообразованию в этой области.

Модель развития функциональной грамотности в области химии включает ряд ключевых компонентов:

- Глубокое знание химии: учитель должен обладать широкими знаниями в области химии, осознавая концепции и теории, а также следить за последними научными исследованиями в этой области.

- Коммуникативные навыки: учитель должен быть способен ясно и понятно объяснять сложные химические концепции своим ученикам. Он должен использовать различные методы и технологии обучения, чтобы сделать процесс обучения более интересным и доступным.

- Педагогические навыки: учитель должен быть знаком с современными методиками обучения и уметь их применять. Он также должен уметь оценивать успеваемость учащихся и адаптировать свою работу в соответствии с их индивидуальными потребностями.

- Профессиональная ориентация: учитель должен иметь четкое представление о целях и задачах своей работы. Он должен знать, какие знания и навыки необходимо передать учащимся, а также какие компетенции они должны развить в результате обучения.

- Личностные качества: учитель должен обладать терпением, добротой и уважением к своим ученикам. Он должен быть способен мотивировать их к обучению и помогать им преодолевать трудности.

- Профессиональное развитие: учитель должен постоянно совершенствовать свои знания и навыки, участвуя в семинарах, конференциях и других профессиональных мероприятиях, связанных с преподаванием химии.

- Использование современных технологий: учитель должен активно использовать современные технологии, такие как компьютерные программы и интернет-ресурсы, для облегчения процесса обучения и повышения его эффективности.

Эти компоненты связаны и взаимодействуют друг с другом, что позволяет учителю развивать свою функциональную грамотность и успешно преподавать химию своим ученикам.

Условия формирования функциональной грамотности учащихся по химии:

1. содержательные условия: изменение содержания предмета химии с учетом ориентации на самопознание, саморазвитие личности будущего выпускника на основе компетентностного подхода, определение возможностей интеграции естественных научных дисциплин и современного эксперимента для формирования химической грамотности.

2. технологические условия: разработка и внедрение системы практико-ориентированных учебных модулей с междисциплинарной интеграцией, использование современных образовательных технологий, реализация комплексного подхода к экспериментальной учебно-исследовательской деятельности по химии, ориентация учебно-воспитательного процесса на личностную направленность и деятельностный характер воспитания учащихся, развитие духовно-нравственных качеств.

3. условия организации: организация сотрудничества на основе установления субъектно-субъектных отношений учителя и обучающихся, применение новых форм оценки химической грамотности: ситуационные задания, презентации, проекты, участие в олимпиадах, конкурсах, конференциях, исследовательских работах.

В заключение, системная работа по развитию функциональной грамотности позволяет будущему выпускнику быть более подготовленным к жизни, способным быстро и эффективно использовать полученные знания и компетенции в повседневной жизни, легко адаптируемым и адекватно реагирующим на устойчивые изменения в современном мире, готовым к освоению новых функций. Другими словами, это способствует достижению цели подготовки конкурентоспособной личности. Химическая наука играет важную роль в этом процессе, поскольку ее основная цель-удовлетворить различные потребности человека. В этом смысле основная задача состоит в том, чтобы научить видеть его проявления и результаты, а также применить этот потенциал знаний на практике и понять полученный опыт.

Ақтөбе қаласы
Жалпы орта білім беретін “Smart Bilim” мектеп-гимназиясы
Химия және биология пәнінің мұғалімі, магистр, педагог-сарапшы
Рахметалина Ботакөз Темировна

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ

Ғылыми-техникалық революцияның қазіргі дәуірінде табиғат пен адамның өзара әрекеттесу мәселелері ерекше күрделілік пен маңыздылыққа ие болды. Дүние жүзіндегі халық санының қарқынды өсуі, техниканың қарқынды дамуы адамның табиғатқа әсер ету дәрежесін, әртүрлі табиғи ресурстарды тұтынуды айтарлықтай арттырды. Осының барлығы бүгінгі таңда адамзатты табиғатты қорғау мәселелеріне ерекше көңіл бөлуге мәжбүр етті. Табиғатты қорғау – еліміздің әрбір азаматының маңызды міндеттерінің бірі. Сондықтан қазіргі адамның жеке басын қалыптастыру қажетті құрамдас бөлік ретінде оның табиғатқа дұрыс көзқарасын тәрбиелеуді қамтиды. Табиғаттың азбай, солмай, байып, әдемі болуын қадағалау керек. Бұған әрбір адамда дұрыс экологиялық ойлауды қалыптастыру арқылы қол жеткізуге болады. Әлем халқының көпшілігінде дұрыс экологиялық білім мен ойлау жетіспейді. Экологиялық ойлау баланың бойында тәрбиелеуді қажет ететін қасиеттер жиынтығынан: қоршаған ортаны эстетикалық қабылдау, сұлулықты сезіну және күшті жаратылыстану білімдерінен тұрады. Сондықтан жаратылыстану ғылымдары – биология, физика, химия ерекше маңызға ие.

Әрбір жеке тұлғаның экологиялық мәдениетіне: танымдық әрекет мәдениеті, еңбек мәдениеті, табиғатпен рухани қарым-қатынас мәдениеті жатады. Осыған байланысты мұғалім үшін оқушы тұлғасына әсер ететін арналардың және оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беруді жүзеге асыратын педагогикалық құралдардың маңызы зор. Химия курсына білім алушыларды экологияның химиялық мәселелерімен таныстыру ұсынылады. Негізгі назар табиғи ортаның жай-күйі мен өркениеттің болашағы үшін елеулі алаңдаушылық тудыратын құбылыстарға аударылады.

Химиялық білім табиғатты сақтау, ұтымды пайдалану және адамның қоршаған ортаны негізді түрлендіру негіздері туралы білімнің құрамдас бөлігі болып табылады.

Қазіргі кезеңдегі экологиялық мәселелерді шешуде химия мен биологияның рөлі зор: олар «белгілі бір зат атмосферада, топырақта, су ортасында қалай әрекет етеді?», «оның және оның өзгеру өнімдерінің биологиялық жүйелерге қандай әсері бар?» деген сұрақтарға жауап бере алады. Олар өнеркәсіптік өндірістің табиғи циклдерге ең табиғи және «ауыртпалықсыз» ену мәселесін шешуге ықпал етеді, оны кез келген экожүйенің бір бөлігі етеді. Олар бақыланатын объектілерге зиянды заттардың түсуін болдырмау, осы объектілерді тазалау, оларды қорғау тәсілдері және т.б. бойынша кейіннен шешім қабылдау үшін қажетті ақпаратты алуға мүмкіндік береді. Сондықтан жаратылыстану ғылымдары – биология, физика, химия ерекше маңызға ие.

Табиғатты қорғау – республикамыздың әрбір тұрғынының маңызды міндеттерінің бірі. Сондықтан қазіргі адамның жеке басын қалыптастыру қажетті құрамдас бөлік ретінде оның табиғатқа дұрыс көзқарасын тәрбиелеуді қамтиды. Бұған әрбір адамда дұрыс экологиялық мәдениетті қалыптастыру арқылы қол жеткізуге болады.

Экологиялық білім беру негізгі оқу пәндерінің экологиялық құрамдас бөлігі ретінде және рухани-адамгершілік дамыту мен тәрбиелеу бағдарламасының бағыттарының бірі ретінде, сондай-ақ сыныптан тыс жұмыстарда жүзеге асырылады. Педагогтардан экологиялық мәселелердің жаһандану жағдайында экологиялық білім берудің ерекшеліктерін, оның қазіргі тұжырымдамасын, мақсаттарын, жалпы білім

беру жүйесіндегі орнын, мазмұнын таңдау тәсілдері мен әдістемелік қамтамасыз етуді түсіну талап етіледі. Жалпы экологиялық білім берудің қазіргі заманғы тұжырымдамасы жүйелік-белсенділік және мәдени-тарихи тәсілдерге, жалпыға бірдей білім беру қызметін дамыту және қалыптастыру бағдарламасының негізгі ережелеріне, рухани-адамгершілік тәрбие беру, әлеуметтендіру, тәрбиелеу бағдарламасына және ең бастысы, денсаулық пен салауатты өмір салтының құндылығына негізделген. Жаратылыстану пәндері оқушыларды қоршаған ортаға жауапкершілікпен және ұқыпты қатынаста тәрбиелеуді, адамның денсаулығына, өмірінің қауіпсіздігіне, қоршаған ортаның сапасына экологиялық қауіптерді болжау мақсатында экожүйенің когнитивтік моделін және оны қолдануды меңгеруді, тұрақты даму тұжырымдамасының маңыздылығын сезінуді қамтиды.

Табиғатты қорғаудың педагогикалық аспектілерін дамытудың жаратылыстану-ғылыми негізі В.И.Вернадскийдің биосфера мен ноосфера туралы ілімі болып табылады, ол адамзатты ғаламдық маңызы бар қуатты фактор ретінде қамтиды. В.И.Вернадский, В.Н.Сукачев, С.С.Шварц және олардың ізбасарларының еңбектері Б.М.Кедровтың пікірінше, жаратылыстану және қоғамдық ғылымдарды біріктіретін блоктың бір түрі болып табылатын қазіргі экологияның негізін қалады.

Бірқатар авторлар (Н.Ф. Винокурова, В.В. Николина) қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз ететін экологиялық мәдениеттің құрамдас бөліктерін бөліп көрсетеді:

- 1) когнитивтік (экологиялық маңызды білім);
- 2) аксиологиялық (экологиялық құндылықтар, көзқарастар, бағалаулар, тәжірибелер);
- 3) нормативтік (моральдық, этикалық нормалар, ережелер, тыйымдар, экологиялық дәстүрлер);
- 4) шығармашылық-белсенділік (шығармашылық, проективті тәжірибе);
- 5) мінез-құлықтық (қоршаған ортаға қатысты табиғи әрекеттер, оған қатысты ынтымақтастық);
- 6) ойлаудың экологиялық стилі (тірі табиғат құндылықтары, онымен адамның бірлігі).

Ғылыми және экологиялық ақпараттың едәуір бөлігін мұғалім береді.

Мектеп оқушыларының экологиялық тәрбиесінің көрсеткіші олардың қоршаған ортаға, табиғатты қорғау мәселелеріне қамқорлықпен қарауын білдіру болып табылады. Жан-жақты дүниетаным қазіргі заманның барлық деңгейдегі – ғаламдық, ұлттық, жергілікті экологиялық мәселелер кешені туралы білімнің әсерінен қалыптасады. Әрбір жеке тұлғаның экологиялық мәдениетіне: танымдық әрекет мәдениеті, еңбек мәдениеті, табиғатпен рухани қарым-қатынас мәдениеті жатады. Осыған байланысты мұғалім үшін оқушы тұлғасына әсер ететін арналардың және оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беруді жүзеге асыратын педагогикалық құралдардың маңызы зор.

Менің химия сабақтарындағы экологиялық мақсаттарым:

- оқушылардың қоршаған ортаның экологиясына оң көзқарасын қалыптастыруға бағытталған экологиялық құзыреттілігін қалыптастыру.

- үздіксіз экологиялық білім беру жүйесін құру;
- оқушылардың қоғамдық ұстанымын қалыптастыру;
- теориялық және ғылыми-практикалық қызмет арасындағы байланысты ашу;
- салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыру;
- экологиялық мәселелерді (химия – география, химия – биология, химия – экономика, химия – әлеуметтану) оқуда пәнаралық байланысты қалыптастыру және дамыту.

Алға қойған мақсаттарыма жету үшін келесі міндеттерді шешуім керек:

- экологиялық ақпараттың мазмұнын дамыту;
- химия мен қоршаған ортаны қорғаудың өзара байланысы мәселесі бойынша оқушылардың білім, білік, дағдыларын қалыптастырудың әдістері мен тәсілдерін анықтау;
- оқыту және бақылау тапсырмаларының циклін әзірлеу және таңдау;
- оқушыларды терең танымдық әрекетке тартуға ықпал ету;
- оқушылардың шығармашылық белсенділігі мен дербестігін дамыту;
- салауатты өмір салтына қызығушылықтарын арттыру және өз денсаулығын сақтау.

Экологиялық аспектілерді зерттеу барысында мұғалім оқушылардың келесі дағдыларын қалыптастырады: қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастыру және іске асыру процесін талдау және бағалау; бұл үдерістегі әрбір азаматтың рөлін анықтау; экологиялық мәселелердің себептерін түсіндіру және оларды шешу жолдарын табу үшін химия мен биологиядан алған білімдерін қолдану; жергілікті экологиялық мәселелерді зерттеу бойынша зерттеулер жүргізу үшін қосымша материалды пайдалану. Өнеркәсіпті, ауыл шаруашылығын және көлікті, денсаулық сақтауды және күнделікті өмірді химияландыру ең кең ауқымға жетті және бұл, әрине, табиғат пен қоғамның өзара

әрекеттесуіне әсер етеді. Осы қатынастарды ақылға қонымды реттеу мақсаттарын оқушылардың санасына жеткізу керек. Олар мыналарды үйренуі тиісті:

- 1) қоғам өмірінің өнімдері жинақталып, адамға және қоршаған ортаға зиянды әсер етпеуге тиіс;
- 2) жаңартылатын табиғи химиялық шикізатты жыл сайынғы тұтыну мөлшері оның жыл сайынғы өсімінен аспауға тиіс;
- 3) қалпына келмейтін табиғи химиялық шикізатты үнемді, кешенді пайдалану керек, өңдеу кезінде қалдықтарды азайту қажет.

Химия сабақтары қазіргі экологиялық мәселелерді шешуде, оның ішінде техногендік және экологиялық апаттардың алдын алуда химия ғылымының маңыздылығы туралы түсініктерді қалыптастырады. Химиялық білім табиғатты сақтау, ұтымды пайдалану және адамның қоршаған ортаны негізді түрлендіру негіздері туралы білімнің құрамдас бөлігі болып табылады. Химия сабақтарында оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруға байланысты келесі мақсаттарды қоюға болады: экологиялық мәселелерді зерттеуде пәнаралық байланысты қалыптастыру және дамыту, салауатты өмір салтын, экологиялық құзыреттілігін қалыптастыру, экологиялық білім беру жүйесін құру және үздіксіз экологиялық білім беру.

Осының барлығы практикалық тапсырмалар, экологиялық мазмұны бар мәселелерді шешу арқылы жүзеге асырылады. Химия пәнінің мұғалімі ретінде мен оқушыларды экологиялық біліммен қаруландыру, олардың бойына экологиялық мәдениет дағдыларын қалыптастыруды өз міндетім деп білемін. Мектептегі химия курсының көптеген тақырыптарына сәйкес экологиялық материалды таңдаймын. Мысалы, «Алғашқы химиялық түсініктер» тақырыбын оқу барысында балалар «ластаушы заттар», «заттарды тазалаудың заманауи әдістері», «ластану көздері» ұғымдарымен танысады. Сабақтарда экологиялық мәселелердің мәнін түсінуге көмектесетін экологиялық мазмұнды есептер шығарылады: 1 г суда және 1 г оттегіде молекулалар саны бірдей ме? Бұл заттардың жер биосферасындағы рөлі қандай?

Экологиялық мәдениетті қалыптастыру жұмысының тиімді түрлерінің бірі – зерттеушілік әрекет: оқушылар мен табиғат арасында тікелей байланыс орнайды, бақылау дамиды, нақты экологиялық мәселелерді зерттеуге қызығушылық оянады. Оқушыларды жігерлі іс-әрекетке баулу арқылы ғана оқу-тәрбие үрдісінде оң нәтижелерге қол жеткізуге болады, яғни өмірдің кез келген мәселесінің лайықты әрі дұрыс шешімін таба алатын тәрбиелі де білімді шәкірт шығаруға болады.

Балаларды өз бетімен, шығармашылық жұмысқа тартуға тырысамын: экологиялық тақырыптар бойынша ақпараттық парақшалар байқауы, хабарламалар, рефераттар, тарихи анықтамалар дайындау сыныпта және сыныптан тыс іс-шараларда қоршаған ортаны қорғау мәселелерін зерттеудің әр кезеңінде дәстүрлі болып табылады, бұл адамның таным-түсінігін кеңейтуге, терең ғылыми зерделеуге ықпал етеді.

Экологиялық білім берудің мақсаттары бұл кезеңге белгілі бір ерекшелік береді, өйткені оқушылардың табиғи ортаны зерттеу саласындағы білім мен дағдылар жүйесін ғана емес, сонымен қатар экологиялық мәселелерге көзқарас жүйесін қалыптастыру керек.

Осыған байланысты келесі тапсырмалар түрлері қызығушылық тудырады:

1-түрі – бірнеше шешімі (жауаптары) бар тапсырмалар, олардың ішінен оқушы өзінің моральдық ұстанымына сәйкес біреуін таңдауы керек. Мұндай тапсырмалар оқушыларға жалпы табиғатқа немесе оның жеке объектілеріне қатысты «жақсылық» пен «жамандықты» бағалауға мүмкіндік береді.

2-түрі – оқушылардың кез келген экологиялық мәселенің өз бетінше шешімін әзірлеуін талап ететін тапсырмалар.

3-түрі – экологиялық жағдайды бағалау (талдау), ықтимал зардаптарды болжау және қоршаған ортаны қорғау шараларын таңдауды қамтитын тапсырмалар. Тапсырмалар оқушылардың білімінің тереңдігін және олардың табиғи заңдылықтарды түсінуін, антропогендік қысым кезіндегі биологиялық жүйелердің әрекетін, сондай-ақ ластанудан және деградациядан қорғану жолдарын таңдау қабілетін бағалауға мүмкіндік береді.

4-түрі – табиғи ортада табиғи түрде болып жатқан немесе адамның шаруашылық әрекетінен туындайтын құбылыстарды (үдерістерді) түсіндіруді талап ететін тапсырмалар. Мұндай тапсырмалар оқушылардың химиялық білімдерін экологиялық мәселелер сферасына көшіру қабілетінің қалыптасу деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, бақылау тапсырмалары оқушылардың қалыптасқан экологиялық білім деңгейіне сәйкес болуы және олардың әрқайсысының жеке басының эмоционалдық, адамгершілік және мінез-құлық аспектілеріне міндетті түрде әсер етуі керек екенін атап өткен жөн.

Абай облысы білім басқармасының Жаңасемей ауданы білім бөлімінің
 “Шаған кентінің №24 негізгі жалпы білім беретін мектеп” КММ
 Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
 Шарипова Гүлмира Алтайқызы

В ГОСТЯХ У СКАЗКИ

Раздел:	Преданья старины глубокой	
ФИО учителя:		
Дата:		
Класс: 3 « »	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока:	В гостях у сказки	
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу):	3.3.4.1 формулировать уточняющие вопросы по содержанию текста и о поступках героев произведения 3.4.4.1 писать в тетради в широкую линейку, отрабатывать каллиграфические навыки: соблюдение высоты, ширины и наклона прописных, строчных букв и их соединений	
Цели урока:	Формирует уточняющие вопросы по содержанию текста Пишут в тетради в широкую линейку соблюдая каллиграфические навыки	
Привитие ценностей	усердно работать над развитием своих знаний и навыков.	

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
1.Начало урока 10 мин	I. Организационный момент. Приветствие на двух языках! <i>Посмотрите на меня!</i> <i>Ваш экскурсовод сегодня я.</i> <i>Не теряя ни минутки,</i> <i>Приглашаю вас я в путь!</i> <i>Взять все знания в дорогу!</i> <i>И улыбку не забудь!</i> Проверка домашнего задания. II. Актуализация знаний. Минута чистописания: <i>Народные сказки</i>	Настраиваются на урок определяют тему урока отвечая на заданные вопросы Читают и выражают свои мнения	 Похвала учителя Дескриптор: Выражает своё мнение о чём может пойти речь-1б Определяет основную мысль-1б Рассказывает о сказках-1б	Позитивный настрой учебник

	Ребята как вы думаете о чём мы с вами сегодня будем говорить? По картине что вы поняли ? Сообщение темы и цели урока III. Изучение нового материала. Предлагает прочитать упр 1, и определите основную мысль			
2.Середина урока 30 мин	Предлагает познакомиться с видами сказок Работа в паре. Предлагает в паре прочитать начало русской народной сказки «Лисичка со скакалочкой» и ответить на вопросы по тексту Физ.минутка Закрепление урока. (И)Предлагает прочитать середину и концовку и расскажите про лисичку какая она?	Слушают и рассказывают В паре читают и рассказывают текст 	Понимает услышанную речь-16 Называет главных героев-16 Рассказывает о чём узнал-16 Читает и отвечает на вопросы-16 Читает выразительно Правильно подбирает слова-признаки-26	Учебник Учебник
3. Конец урока 5 мин	IV. Итог урока. Подводит итоги урока Выдаёт домашнее задание: Упр 6, напишите предложение Рефлексия Моё настроение на уроке.....	Подводят итоги урока. Записывают домашнее задание		

Түркістан облысы, Түркістан қаласы
Ж.Еділбаев атындағы №18 мектеп-гимназиясы
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Қалыбекова Динара Раманқызы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Оқу - жазбаша бекітілген мәтіннен деректерді алуға бағытталған коммуникативті-танымдық іс-әрекеттің маңызды түрлерінің бірі болып саналады. Адам ақпарат алу немесе бар білімді тексеру үшін оқи алады немесе жазушының идеяларын және жазу стилін сынай алады. Сондай-ақ, адам ләззат алу үшін оқи алады немесе мәтін жазылған тіл туралы білімін жетілдіре алады. Оқу әртүрлі функцияларды орындайды: ағылшын тілін практикалық меңгеруге қызмет етеді, тіл мен мәдениетті үйрену құралы, ақпараттық және білім беру жұмысының құралы және өзін-өзі тәрбиелеу құралы болып табылады. Оқу жасөспірімдерді ағылшын тілі арқылы тәрбиелеуге және жан-жақты дамытуға үлкен мүмкіндіктер береді.

Е. И. Пассовтың көзқарасын ескере отырып, оқу пайдаланылған материалды жадта жақсы сақтауға көмектеседі, сонымен қатар білім арттырады, өйткені кез-келген мәтін жағдайлардың "қазынасы" болып табылады. Ищук Н. оқу оқушының ағылшын тілін үйрену процесінде меңгеруі керек ең маңызды тілдік дағдылардың бірі екенін айтады. Оқу дағдыларын дамыту дыбыстарды, әріптерді, сөздерді және грамматиканы кезең-кезеңімен қайталауға, сондай-ақ ережені есте сақтауға ықпал ететін жаттығулар жиынтығына қосу арқылы жүзеге асырылады. Білім беру мақсатына және қандай тапсырманы орындау керектігіне байланысты: шолу оқу дағдысы, таныстыру, зерттеу және іздеу оқу дағдыларын бөліп ажыратуға болады. Шолу арқылы оқу оқылатын материал туралы жалпы түсінік алуды қамтиды. Оның мақсаты-мәтінде қарастырылған мәселелердің тақырыбы мен саласы туралы жалпы көзқарастарды алу. Бұл ең егжей-тегжейлі таныстыру мақсатында еркін, таңдамалы оқу. Шолу кезінде түсінудің толықтығы мәтін оқырманға қызықты ма, мәтіннің қай бөліктері мүмкіндігінше ақпараттық болып табылады және болашақта оқудың басқа түрлерін тарта отырып, өңдеу мен түсінудің тақырыбына айналуы керек деген сұраққа жауап беру мүмкіндігімен анықталады.

Таныстыру оқылымы (reading for the main idea) - белгілі бір мәліметтерді алуды белгілемей, бүкіл шығарма (кітап, мақала, әңгіме) оқырманның қызығушылығын тудыратын танымдық оқу. Мұндай оқудағы басты мақсат – бүкіл мәтінді жылдам оқу нәтижесінде ондағы негізгі ақпаратты алу. Ол негізгіні қосалқыдан ажырата білуді талап етеді.

Зерттеу оқылымы (detail reading) мәтіндегі барлық ақпаратты мүмкіндігінше толық және дәл түсінуді қамтамасыз етеді. Бұл мәтіннің тілдік және логикалық байланыстарына сүйене отырып, оқылған мазмұнның мақсатты талдауын қамтитын жай оқу. Оның міндеті сонымен қатар білім алушының шетелдік мәтінді түсінудегі қиындықтарды өз бетінше жеңе білуін қалыптастыру болып табылады.

Іздеу арқылы оқу (reading for specific information) тақырып бойынша газеттер мен әдебиеттерді оқуға бағытталған. Ол мәтінде нақты ақпаратты, мысалы, кез-келген сандық көрсеткіштерді немесе фактілерді табуға бағытталған. Сабақтарда іздеу оқулары жаттығу ретінде әрекет етеді, өйткені ақпаратты іздеу әдетте мұғалімнің нұсқауы бойынша жүзеге асырылады. Сондықтан, ол әдетте оқудың басқа түрлерін дамытуда ілеспе компонент болып табылады.

Дәстүрлі әдістемеде мәтінмен жұмыс істеу кезінде үш негізгі кезең бөлінеді: мәтінге дейінгі, мәтіндік және мәтіннен кейінгі. Мәтінмен жұмыс істеудің әр кезеңінде білім алушылар нақты

тапсырмалар алады. Оқушылардың оқу дағдысын ойдағыдай меңгеруі үшін мұғалім сабақтарда оқытудың белсенді әдістерін қолдануы қажет.

Мәтінге дейінгі кезеңде тақырыппен жұмыс жасаған жөн: мәтіннің атауы бойынша оның мазмұны және мәтінде не немесе кім туралы сөйлесетіні туралы болжам жасау керек. Талқылау кезінде оқушылар оқу процесінде алған жалпы көкжиегі мен біліміне сүйенеді. Мәтін мазмұны бойынша алдын-ала сұрақтар қойылып, тапсырмалармен танысу жүргізіліп, барлық мүмкін қиындықтар алынып тасталуы керек. Мәтінге дейінгі кезеңдегі жаттығулар оқушылардың қызығушылығын оятуға, алдыңғы білімді белсендіруге немесе ықтимал күрделі ұғымдар мен сөздік қорын алдын ала үйренуге бағытталуы мүмкін. Бұл сондай-ақ себеп-салдар, салыстыру және контраст, даралау, негізгі идея, жүйелілік және т. б. сияқты түсіну компоненттерін ұсынудың тамаша мүмкіндігі.

Мәтінге дейінгі кезеңдегі жаттығулардың мысалдары: ауызша пікірталас немесе қысқа жазбаша іс-әрекет, мәтін тақырыбына ми шабуылы, яғни тақырыпты ашу, мәтінде не туралы айтылатыны туралы идеяларды ұсыну, сыныпта жағымды және жұмыс атмосферасын орнату үшін музыканы ойнату, жаңа лексиканы анықтау және талқылау, жаңа сөздерді жазу және оларды сөздіктерге жазу, ойлану үшін жетекші сұрақтарды пайдалану, фильмнен немесе мультфильмнен бейнеклипті немесе қысқа көріністі көрсету, сондай-ақ әзілдер мен жұмбақтарды пайдалану.

Мәтіндік кезең мәтінмен немесе кітаппен жұмыс кезінде орын алады. Оқу күнделігін жүргізу немесе келесі тараулардағы оқиғаларды болжау сияқты жаттығулар ұзаққа созылуы мүмкін. Мәтіндік кезеңдегі жаттығулардың мысалдары:

1. Story web. Оқушылар журналды басты кейіпкерлер туралы жазбалармен және олардың ортасындағы сюжеттің атауынан бастап визуалды "веб-диаграммадағы" қарым-қатынастарымен жүргізеді. Олар оқығанда кейіпкерлердің, сюжеттердің және оқиғалардың қосымша сипаттамаларын қосады.

2. Vocabulary log. Оқушылар оқу кезінде кездесетін жаңа сөздерді жазады. Мұғалім олар үшін мақсат қоя алады (мысалы, 10 сөз) немесе оларды оқыған кезде шешуге мүмкіндік береді.

3. Read the text and put the events in order.

4. Read the text and name the main problems.

5. Read the text and prepare a plan for retelling.

6. Read the text and complete the sentences.

Оқушылар көбінесе оқуды аяқтайды, кітапты жабады және сыныпқа келгенше оқығандары туралы ойламайды. Мәтінге оралу кезінде идеяларды тереңірек түсіну және ақпаратты ұйымдастыру үшін оқушыларға тұжырымдамаларды талдауға көмектесу үшін мәтіннен кейінгі кезеңде келесі жаттығуларды қолдануға болады:

1. Summary Writing. Оқушылардан мәтінге "джист" жасауды сұрау, яғни бірнеше сөйлемдегі негізгі идеяларды жеткізу.

2. Quiz Questions. Мәтінге сұрақтар қою, содан кейін олар викторина мақсатында қолданылады.

3. Read the text and answer the questions.

4. Read the text and say if the statements true or false.

5. Express your attitude to the text.

6. Retell the text.

Оқу-тілді меңгеру, қарым-қатынас жасау, ақпарат пен идеялармен бөлісу құралы. Бұл мәдени және әлеуметтік тұрғыдан оқырманның білімі, тәжірибесі, көзқарасы және тілдік қауымдастығы арқылы қалыптасатын мәтін мен оқырман арасындағы күрделі өзара әрекеттесу. Оқу процесі үздіксіз тәжірибені, дамуды және жетілдіруді қажет етеді. Сонымен қатар, оқу шығармашылық пен сыни талдауды қажет етеді. Ағылшын тіліндегі мәтіндерді оқуда қиындықтар туындауы мүмкін. Балаларда болжау тетіктерін қалыптастыру, талдауға үйрету, мәтінде тілдік тіректерді табу, қажет болған жағдайда сөздікті қолдану қажет. Орта сынып оқушылары үшін ағылшын тіліндегі мәтіндерді таңдау оқушылардың жас ерекшеліктеріне, сөйлеу және өмірлік тәжірибелеріне, олардың қызығушылықтарына сәйкес жасалуы керек. Мәтіндер қызықты сюжетке ие болуы керек, шынайы болуы керек, тілдік қиындықтар тұрғысынан қол жетімді болуы керек. Оқушылардың ағылшын тілінде оқу дағдыларын сәтті меңгеруі үшін мұғалім сабақта оқуды оқытудың мүмкіндігінше белсенді әдістерін қолдануы керек, ал мәтіндер өз кезегінде мәтінге дейінгі, мәтіндік және мәтіннен кейінгі тапсырмалармен қамтамасыз етілуі керек, олардың орындалуы оқу дағдыларын толық дамытуға бағытталған.

Атырау қаласы
№32 "Мөлдір" бөбекжай-бақшасы
Тәрбиеші, педагог-модератор
Дюсенбаева Айнат Амановна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты және мемлекеттік саясаттың бір бөлігі болып табылатынын ескере отырып, мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту басымдыққа ие болады. Еліміздің білім беру саласында елеулі оң өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесі жанданып, мемлекет басшысының бастамасымен қолға алынған бағдарламалардың арқасында білім берудің жаңа сапасына көшу жүзеге асырылуда.

Балабақша – балаларды қоғамда өмір сүруге үйрететін алғашқы әлеуметтік мекеме. Дәл осы жерде баланың басқа адамдармен алғашқы тәуелсіз байланыстары орын алады, ол қарым-қатынас жасауды және өзара әрекеттесуді үйренеді. Біздің бүгінгі тәрбиеленушілеріміз – жаңа заманның балалары, олардың мотивтері, құндылықтары, қызығушылықтары әртүрлі. Балаларға осы қанық ақпарат әлемінде өмір сүруге кім көмектесуі керек? Бәлкім, бұл мұғалім шығар.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында 5-6 баланы мектепке дейінгі дайындықпен толық қамтуға ерекше көңіл бөлінген. Негізгі мақсат – балалардың жалпы, интеллектуалдық, физикалық дамуы, олардың білімді игеруге дайындығын қамтамасыз ету, білім беруді жаңарту жағдайында баланың оқу әрекетін меңгеру үшін тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру. Бұл өз кезегінде әрбір мұғалімнен оқытудың жаңа технологиялары негізінде педагогикалық қызметке түбегейлі өзгерістер енгізуді, баланың жеке басына, оның мәселелеріне, қызығушылықтарына бет бұруды талап етеді.

Моральдық және рухани құндылықтар, олар балаларға қолжетімді ме? Осы бағыттағы жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, дұрыс жауап беруге болады: мектепке дейінгі жас кезеңінде отбасына, туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік сезімі пайда болады. Бұл - баланың танымында туып, мақсатты тәрбие беру барысында қалыптасатын рухани-адамгершілік мүмкіндіктерінің жан-жақты дамуының бастауы.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі Қазақстанның патриоттарын, құқықтық демократиялық, әлеуметтік мемлекеттің азаматтарын тәрбиелеуді қамтамасыз етуге арналған. Рухани-адамгершілік тәрбие кез келген халыққа, кез келген мемлекетке қажет. Дегенмен, бұл тәрбие өте сезімтал, әдептілікпен жүргізілуі керек және оны жастайынан ата-анамен өзара бірлестікте орындау керек. Шығармашылық тұлға мен мінездің қалыптасу кезеңі ретінде мектепке дейінгі жастың ерекше әлеуеті айқын.

Сүйіспеншілік, мейірімділік, жанашырлық, зорлық-зомбылық жасамау, төзімділік, әділ мінез-құлық, жан тыныштығы сияқты ең маңызды адами қасиеттерді қамтитын - адамгершілік, сондықтан біз, үлкендер, тәрбиешілер тәрбиеленушілерімізге, балаларымызға күнделікті, сағат сайын, минут сайын тәрбиелеуге міндеттіміз.

Біздің заманымызда әлем балаға агрессивті болып, балалық шақ өнеркәсібі ойыншықтардан бастап жаһандық коммерциялық телебағдарламаларға дейін балалардың психикасына, олардың адамгершілік және рухани әлеміне жойқын әсер етуде. Бірден көп ұрпақ өскен ескі жақсы ойыншықтарымыз,

кітаптарымыз, мультфильмдеріміз бір түнде жоғалып кетті. Олардың орнын шетелдік телехикаялардың кейіпкерлері басты: супермендер, өрмекші адамдар, монстрлар және т.б. басты.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оның тәрбиесіндегі маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен көзге көрінбейтін түрде байланыстыратын және кейінгі өмір жолын айқындайтын сезімдер мен мінез-құлық қасиеттері дами бастайды. Әрине, мектеп жасына дейінгі бала құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оның қарапайым құқық тәртібі ережелерін сақтауы, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінік, мемлекеттік рәміздер, Отанымыздың даңқын асқақтатқан тұлғалардың есімдерін білу, өзін-өзі бағалау, еліміздің тарихи өткенін құрметтеу, өз отандастарына мақтаныш, адамзат пен әлемнің дамуына сыртқы үлес қосу сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға негіз болады.

Бұл әсердің тамыры – тереңде: бала үйренетін өз халқының тілінде; оның әндерінде, музыкасында; өзі көңіл көтеретін ұлттық ойындар мен ойыншықтарда; туған жерінің табиғаты, өзі өмір сүріп жатқан халықтың жұмысы, тұрмысы, әдет-ғұрпы туралы алған әсерлерінде жатыр. Сонымен бірге танымдық деңгей елдің атрибуттары мен рәміздерін білуден, мемлекеттің құрылымы туралы қарапайым түсініктерде, отбасы мүшесі ретінде, одан кейін балабақша тобындағы балалар ұжымының мүшесі ретінде, сондай-ақ ауылдың, ауданның, облыстың тұрғыны, Қазақстан азаматы ретінде өзінің «құқықтары мен міндеттерін» білуінде көрінеді.

Заман, дәуір, адамдар өзгереді, бірақ адамның жақсылыққа, махаббатқа, нұрға, сұлулыққа, шындыққа деген ұмтылысы мәңгілік болып қалады. Балалардың бойында елімізді мекендейтін барлық халықтарға деген жанашырлық пен оң көзқарасты қалыптастыру – маңызды міндеттердің бірі. Оны жүзеге асыруға өлке мұражайлары көмектеседі.

Әр халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері болады. Мен өз жұмысымда халқымыздың тамаша салт-дәстүрлерін бойына сіңіріп, кеңінен қолданамын. Үгіт-насихаттың негізгі құралдары – тіл, халық өнері, рәміздер, өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым-тыйымдар, халық ойындары, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар.

Мерекелік материалды таңдауда мен келесі талаптарды ескеремін:

- Мектеп жасына дейінгі кіші топ балалары үшін «шағын фольклорлық формалар» бар;
- Үлкен топтарда мұнымен қатар халық ертегілері, халықтық өрнектер, әдет-ғұрыптар да қолданылады.

Мемлекеттік мерекелерде театрландыру элементтері, қазақ халық ертегілерін сахналау енгізіледі. Олай болса, ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мерекелер балаларды өзі тұратын елін мақтан етуге тәрбиелеуге зор мүмкіндік береді. Қазақ тілінде тапқақтар мен әндерді жаттап, орындау арқылы бүлдіршіндердің сөздік қорлары байиды, дыбысты айту дағдылары қалыптасады.

Ауызша халық шығармашылығын білу, сүю де азаматтық-патриоттық тәрбиенің бір қыры болып табылады. Өйткені халық дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, мінезі, ерлігі, Отанға деген сүйіспеншілігі ертегілерде көрініс табады. Ертегілердің арқасында бала жақсылық пен жамандықты ажырата алады, өзінің жеке қасиеттерін бағалай отырып, өзіне ұнайтын кейіпкерді таңдайды. Балаларды адамгершілік позициясынан жауапты шешім қабылдауға ынталандырады, моральдық-адекватты істер жасауға ұмтылуға тәрбиелейді. Халық ойындары мен ертегілері – біздің ғаламшарымыздағы кез келген халықтың шынайы байлығы мен мұрасы. Бала басқа рөлге ие бола отырып, оны сезінеді, әртүрлі өмірлік жағдайларда өзін сынап көреді. Ойынның тәрбие құралы ретіндегі ерекшелігі - оның халық дәстүрлеріне отбасылық, еңбектік, мерекелік және ойын-сауықтық дәстүрлердің жетекші құрамдас бөлігі ретінде енуінде. Халық ойындарында әзіл-қалжың, бәсекелестік ынта көп, қимыл-қозғалыс дәл және бейнелі, көбінесе күтпеген рифмалармен сүйемелденеді, бұл ойыншыларды жылдам ұйымдастыруға, оларды көшбасшыны объективті таңдауға және ойынды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектепке дейінгі ұйымды құру қажет деген қорытындыға келдім. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселелерін шешуде тәрбиешілердің ата-аналармен тығыз қарым-қатынасы бірінші орында.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

Алматы қаласы, Медеу ауданы
№19 жалпы білім беретін мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Жолтанова Индира Омирзаковна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Инновация — бұл процеске жаңа әдістемелер мен стандарттар енгізу. Мойынсұнушылықты, қайталауды, еліктеуді жаңа талаптар алмастырады: проблемаларды көре білу, оларды сабырлы түрде қабылдау және өз бетінше шешу. Инновациялық білім іргелі ғылымды, тікелей оқу процесі мен өндірісті интеграциялау арқылы жаңа білімді құру процесінде оқытуды қамтиды. Ол білім берудің негізгі жаңғыртушы факторы ретінде дамушы білім берудің жаңа негіздерін өзімен бірге алып жүреді. Педагогикалық процеске қатысты инновация оқыту мен тәрбиелеудің мақсаттарына, мазмұнына, әдістері мен формаларына жаңасын енгізуді, мұғалім мен оқушының бірлескен қызметін ұйымдастыруды білдіреді. Инновациялық қызметтің мақсаты-дәстүрлі жүйемен салыстырғанда оқушының жеке басын сапалы өзгерту. Бұл педагогикалық дағдарысты жоюды көздейтін тәжірибеге белгісіз дидактикалық және тәрбиелік бағдарламаларды кәсіби қызметке енгізудің арқасында мүмкін болады. Іс-әрекеттерді ынталандыру, алынған ақпаратты өз бетінше бағдарлау, шығармашылық емес ойлауды қалыптастыру, ғылым мен практиканың жаңа жетістіктерін пайдалана отырып, олардың табиғи қабілеттерін барынша ашу есебінен балаларды дамыту – инновациялық қызметтің негізгі мақсаттары. Адамның адамгершілік өзін-өзі жетілдіруге бағытталған әлеуметтік маңызды тәжірибе ретінде білім берудегі инновациялық қызмет маңызды, өйткені ол қоғамдағы барлық қолданыстағы тәжірибелердің түрленуін қамтамасыз ете алады. Қоғамның мұғалімге қойылатын заманауи талаптары – мұғалім үнемі өзін-өзі тәрбиелеумен, өз мүмкіндіктерінің шекараларын кеңейтумен айналысуы керек. Ол тез өзгеріп, сабақтарда жаңа тәсілдер мен технологияларды қолдана білуі керек

Бастауыш мектептегі инновациялық қызметтің негізгі бағыттары:

- Ел тағдыры үшін жауапкершілік сезімі дамыған заманауи білімді, адамгершілік, белсенді адамды қалыптастыру;
- Денсаулық сақтау технологияларын міндетті түрде пайдалана отырып, мектепте денсаулық сақтау білім беру кеңістігін дәйекті құру;
- Сабақ жүйесі және қосымша білім беру жүйесі (сабақтан тыс қызмет) арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- Әр баланың жеке даму мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін, оның ішінде заманауи ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу;
- Еріктілік, таңдау еркіндігі және шығармашылық принциптері бойынша тәрбие жұмысының жүйесін дамыту. Жоғары техникалық әлем күн сайын қарқынды дамып келеді.

Бастауыш мектепте оқушының дамуы көптеген факторларға, соның ішінде оқу материалының қаншалықты көрнекі және қабылдауға ыңғайлы екендігіне байланысты. Сондықтан білім беру процесін ұйымдастырудың қазіргі кезеңінде мұғалім сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларсыз жасай алмайды. Power Point бағдарламасының арқасында кез-келген иллюстрациялық материалды мұғалімнің жақсы әдістемелік көмегіне айналдыруға болады. Психологтар жаңа ақпараттық

технологияларды қолдана отырып сабақтар өткізген кезде мидың оң жарты шары белсендірілетінін, ассоциативті ойлауға, жаңа идеялардың пайда болуына, түйсікке жауап беретінін, оқушының психоэмоционалды жағдайы жақсаратынын, оның жағымды эмоциялары белсендірілетінін дәлелдеді. Оқытудың тиімділігі оқушылардың өзіндік жұмысын жандандыру, олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту, материалды бейнелі түрде ұсыну арқылы да артады. Бастауыш сынып мұғалімі балаларды оқуға үйретуге, оқушылардың танымдық қажеттілігін сақтауға және дамытуға, ғылым негіздерін игеруге қажетті танымдық құралдарды қамтамасыз етуге міндетті. Сондықтан басты мақсаттардың бірі – танымдық процестерді дамыту. Танымдық іс-әрекет танымдық процестерді, логикалық ойлауды, зейінді, есте сақтауды, сөйлеуді, қиялды дамытады, оқуға деген қызығушылықты қолдайды. Бұл процестердің барлығы өзара байланысты. Сабақта жұмысты сауатты ұйымдастыра білу, барлық оқушыларда жайбарақаттық пен қызығушылық жағдайларын жасау мұғалімге әр баланың қабілеттерін дамыту үшін қосымша мүмкіндіктерді (мысалы, компьютерлік технологияларды қолдану) пайдалануға мүмкіндік береді. Мұндай сабақтарды ұйымдастыру қысқа уақыт ішінде мектеп жасына дейінгі балаларға белгілі әдістерді есте сақтауға және бекітуге, жаңадан көрсетілген мұғалімнің игеруін толық қамтамасыз етуге көмектеседі.

Бастауыш сынып оқушысының қабілеттерін дамыту үшін компьютерлік технологияның даму маңызы өте зор. Сабақта компьютерлерді қолдану эмоционалды көңіл-күйді тудырады, бұл өз кезегінде балалардың дамуына оң әсер етеді. Бұл балалардың зерттелетін терминге немесе тұжырымдамаға үлкен қызығушылығын тудырады, зейінін арттырады және сонымен бірге бұрын белгілі материалдар мен құралдардың, терминдердің қайталануы болып табылады. Қазіргі бастауыш мектепте баланың жеке басы және оның қызметі бірінші орынға шығады. Басым технологиялардың ішінде мыналар ерекшеленеді:

- жеке тұлғаға бағытталған тәсіл;
- іс-әрекетке негізделген тәсіл;
- денсаулық сақтау технологиялары;
- Арт-технологиялар;
- ойын технологиялары;
- тест технологиялары;
- ақпараттық-компьютерлік технологиялар;
- жобалау және зерттеу қызметін енгізу.

Тұлғаға бағытталған тәсіл оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың мазмұнына, әдістеріне, формаларына, танымдық-тәуелсіздік деңгейіне, мұғалім мен оқушының қарым-қатынасын тең құқылы ынтымақтастыққа аударуға көп деңгейлі көзқарас негізінде әр оқушының белсенділігін қамтамасыз етеді. Жаңа өмір жағдайлары жастардың қалыптасуына өз талаптарын қояды. Олар тек білімді және шебер ғана емес, сонымен бірге ойлаушы, бастамашыл және тәуелсіз болуы керек. Жеке тұлға өзінің іс-әрекеті процесінде ғана дамитынын бәрі біледі. Іс-әрекет тәсілінің негізі – оқушының іс-әрекеттің компоненттері өздері басқарылатын және бақыланатын процеске жеке қатысуы. Арт-технологиялар мен ойын технологиялары оқушыларды оқу-тәрбие процесіне белсенді қосуға мүмкіндік береді, өйткені бірінші сатыдағы оқушылар үшін негізгі қызмет түрі ойын әрекеті болып қала береді. Ойын технологиялары мотивация, оқушылардың дамуы, денсаулық сақтау және әлеуметтену мәселелерін шешуге көмектеседі. Денсаулық сақтайтын оқыту технологияларының мақсаты-оқушының мектепте оқу кезеңінде денсаулығын сақтау мүмкіндігін қамтамасыз ету, оның салауатты өмір салты бойынша қажетті білімдерін, дағдыларын қалыптастыру, алған білімдерін күнделікті өмірде қолдануға үйрету. Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың заманауи технологияларының бірі — тест тапсырмалары түріндегі бақылау формасы-тест технологиясы.

Тест технологиясы ағымдағы білімді тексеру үшін сәтті қолданылуы мүмкін. Содан кейін жұмысты тез тексеріп, мұғалім келесі сабақтың материалын уақтылы түзете алады, нашар меңгерілген бөлімдерге көбірек көңіл бөледі. Жазбаша жұмыстарды көп уақытты қажет ететін тексерудің болмауы оқушыларға білімді толық бақылау сезімін тудыратын бақылау шараларын жиі өткізуге мүмкіндік береді.

XXI ғасырдың балаларында біз өзгеру әдетін тәрбиелеуге, оларды жағдайлардың өзгеруіне тез жауап беруге, қажетті ақпаратты алуға, оны жан-жақты талдауға үйретуге міндеттіміз. Жалпы даму дегеніміз-ақыл-ойдың, ерік-жігердің, эмоционалды-адамгершілік идеялардың дамуы – бұл оқу іс-әрекеті мен оқушының сәтті әлеуметтенуінің негізі. Баланың жалпы дамуы мұғаліммен, сыныппен және оның қоршаған ортасымен өзара әрекеттесу кезінде оның іздеу әрекеті процесінде жүзеге асырылады. Сондықтан балалардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға және әлеуметтенуіне ерекше назар аудару қажет.

Алматы қаласы, Медеу ауданы
№19 жалпы білім беретін мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Елшібаева Маншук Ғабитқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Инновация - бұл процеске жаңа әдістемелер мен стандарттар енгізу. Дәстүрлі оқыту процесіндегі мойынсұнушылықты, қайталауды, еліктеуді жаңа талаптар: мәселелерді көре білу, оларды сабырлы түрде қабылдау және өз бетінше шешу алмастырады. Инновациялық білім іргелі ғылымды, тікелей оқу процесі мен өндірісті интеграциялау арқылы жаңа білімді құру процесінде оқытуды қамтиды. Ол білім берудің негізгі жаңғыртушы факторы ретінде дамушы білім берудің жаңа негіздерін өзімен бірге алып жүреді. Педагогикалық процеске қатысты инновация оқыту мен тәрбиелеудің мақсаттарына, мазмұнына, әдістері мен формаларына жаңасын енгізуді, мұғалім мен оқушының бірлескен қызметін ұйымдастыруды білдіреді. Инновациялық қызметтің мақсаты - дәстүрлі жүйемен салыстырғанда оқушының жеке басын сапалы өзгерту. Бұл педагогикалық дағдарысты жоюды көздейтін тәжірибеге белгісіз дидактикалық және тәрбиелік бағдарламаларды кәсіби қызметке енгізудің арқасында мүмкін болады.

Іс-әрекеттерді ынталандыру, алынған ақпаратты өз бетінше бағдарлау, шығармашылық емес ойлауды қалыптастыру, ғылым мен практиканың жаңа жетістіктерін пайдалана отырып, олардың табиғи қабілеттерін барынша ашу есебінен балаларды дамыту - инновациялық қызметтің негізгі мақсаттары. Адамның адамгершілік өзін-өзі жетілдіруге бағытталған әлеуметтік маңызды тәжірибе ретінде білім берудегі инновациялық қызмет маңызды, өйткені ол қоғамдағы барлық қолданыстағы тәжірибелердің түрленуін қамтамасыз ете алады. Осы орайда аталған мақсаттарға қол жеткізу үшін қоғамның мұғалімге қоятын талаптары да жоғары, сол себепті бастауыш сынып мұғалімі үнемі өзін-өзі тәрбиелеумен, өз мүмкіндіктерінің шекараларын кеңейтумен айналысуы керек, сондай-ақ өзгерістерге тез бейімделе алып, сабақтарда жаңа тәсілдер мен технологияларды қолдана білуі керек.

Бастауыш мектептегі инновациялық қызметтің негізгі бағыттары:

- ел тағдыры үшін жауапкершілік сезімі дамыған заманауи білімді, адами қасиеттерге ие, белсенді адамды қалыптастыру;
- денсаулық сақтау технологияларын міндетті түрде пайдалана отырып, мектепте денсаулық сақтау білім беру кеңістігін дәйекті құру;
- сабақ жүйесі және қосымша білім беру жүйесі (сабақтан тыс қызмет) арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- әр баланың жеке даму мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін, оның ішінде заманауи ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу;
- еріктілік, таңдау еркіндігі және шығармашылық принциптері бойынша тәрбие жұмысының жүйесін дамыту.

Бастауыш мектепте оқушының дамуы көптеген факторларға, соның ішінде оқу материалының қаншалықты көрнекі және қабылдауға ыңғайлы екендігіне байланысты. Сондықтан білім беру процесін ұйымдастырудың қазіргі кезеңінде мұғалім сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларсыз жасай алмайды. Rower Point бағдарламасының арқасында кез-келген иллюстрациялық материалды мұғалімнің жақсы әдістемелік көмегіне айналдыруға болады. Психологтар жаңа ақпараттық

технологияларды қолдана отырып сабақтар өткізген кезде мидың оң жарты шары белсендірілетінін, ассоциативті ойлауға, жаңа идеялардың пайда болуына, түйсікке жауап беретінін, оқушының психоэмоционалды жағдайы жақсаратынын, оның жағымды эмоциялары белсендірілетінін дәлелдеді. Оқытудың тиімділігі оқушылардың өзіндік жұмысын жандандыру, олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту, материалды бейнелі түрде ұсыну арқылы да артады. Бастауыш сынып мұғалімі балаларды оқуға үйретуге, оқушылардың танымдық қажеттілігін сақтауға және дамытуға, ғылым негіздерін игеруге қажетті танымдық құралдарды қамтамасыз етуге міндетті. Сондықтан басты мақсаттардың бірі - танымдық процестерді дамыту. Танымдық іс-әрекет танымдық процестерді, логикалық ойлауды, зейінді, есте сақтауды, сөйлеуді, қиялды дамытады, оқуға деген қызығушылықты қолдайды. Бұл процестердің барлығы өзара байланысты. Сабақта жұмысты сауатты ұйымдастыра білу, барлық оқушыларда жайбарақаттық пен қызығушылық жағдайларын жасау мұғалімге әр баланың қабілеттерін дамыту үшін қосымша мүмкіндіктерді (мысалы, компьютерлік технологияларды қолдану) пайдалануға мүмкіндік береді. Мұндай сабақтарды ұйымдастыру қысқа уақыт ішінде мектеп жасына дейінгі балаларға белгілі әдістерді есте сақтауға және бекітуге, жаңадан көрсетілген мұғалімнің игеруін толық қамтамасыз етуге көмектеседі.

Қазіргі бастауыш сыныпта оқыту барысында баланың жеке басы және оның оқу әрекеті бірінші орынға шығады. Басым технологиялардың ішінде мыналар ерекшеленеді:

- жеке тұлғаға бағытталған тәсіл;
- іс-әрекетке негізделген тәсіл;
- денсаулық сақтау технологиялары;
- арт-технологиялар;
- ойын технологиялары;
- тест технологиялары;
- ақпараттық-компьютерлік технологиялар;
- жобалау және зерттеу қызметін енгізу.

Тұлғаға бағытталған тәсіл оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың мазмұнына, әдістеріне, формаларына, танымдық-тәуелсіздік деңгейіне, мұғалім мен оқушының қарым-қатынасын тең құқылы ынтымақтастыққа аударуға көп деңгейлі көзқарас негізінде әр оқушының белсенділігін қамтамасыз етеді.

Жаңа өмір жағдайлары жастардың қалыптасуына өз талаптарын қояды. Олар тек білімді және шебер ғана емес, сонымен бірге ойлаушы, бастамашыл және тәуелсіз болуы керек. Жаңа технологиялар оқушыларға ақпарат беруді жокқа шығармайды, тек ақпараттың рөлін өзгертеді. Бұл есте сақтау және ассимиляция үшін ғана емес, сонымен қатар студенттер оны өздерінің шығармашылық өнімін жасау үшін жағдай немесе орта ретінде пайдалануы үшін қажет. Жеке тұлға өзінің іс-әрекеті процесінде ғана дамитынын бәрі біледі. Іс-әрекет тәсілінің негізі-оқушының іс-әрекеттің компоненттері өздері басқарылатын және бақыланатын процеске жеке қатысуы.

Арт-технологиялар мен ойын технологиялары оқушыларды оқу-тәрбие процесіне белсенді қосуға мүмкіндік береді, өйткені бірінші сатыдағы оқушылар үшін негізгі қызмет түрі ойын әрекеті болып қала береді. Ойын технологиялары мотивация, оқушылардың дамуы, денсаулық сақтау және әлеуметтену мәселелерін шешуге көмектеседі.

Денсаулық сақтайтын оқыту технологияларының мақсаты - оқушының мектепте оқу кезеңінде денсаулығын сақтау мүмкіндігін қамтамасыз ету, оның салауатты өмір салты бойынша қажетті білімдерін, дағдыларын қалыптастыру, алған білімдерін күнделікті өмірде қолдануға үйрету.

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың заманауи технологияларының бірі - тест тапсырмалары түріндегі бақылау формасы (тест технологиясы). Тест технологиясы ағымдағы білімді тексеру үшін сәтті қолданылуы мүмкін. Содан кейін жұмысты тез тексеріп, мұғалім келесі сабақтың материалын уақытылы түзете алады, нашар меңгерілген бөлімдерге көбірек көңіл бөледі. Жазбаша жұмыстарды көп уақытты қажет ететін тексерудің болмауы оқушыларға білімді толық бақылау сезімін тудыратын бақылау шараларын жиі өткізуге мүмкіндік береді.

XXI ғасырдың балаларында біз өзгеру әдетін тәрбиелеуге, оларды жағдайлардың өзгеруіне тез жауап беруге, қажетті ақпаратты алуға, оны жан-жақты талдауға үйретуге міндеттіміз. Жалпы даму дегеніміз - ақыл-ойдың, ерік-жігердің, эмоционалды-адамгершілік идеялардың дамуы-бұл оқу іс-әрекеті мен оқушының сәтті әлеуметтенуінің негізі. Баланың жалпы дамуы мұғаліммен, сыныппен және оның қоршаған ортасымен өзара әрекеттесу кезінде оның іздеу әрекеті процесінде жүзеге асырылады. Сондықтан балалардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға және әлеуметтенуіне ерекше назар аудару қажет.

Ақтөбе қаласының білім бөлімі мемлекеттік мекемесінің
"№52 негізгі мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Ибраймова Аяжан Нурханқызы

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Современное образование в ходе ряда изменений стало в большей степени направлено на развитие возможностей и способностей личности. Перед школой и каждым педагогом поставлена задача по созданию условий, благодаря которым личность каждого обучающего должна максимально самореализоваться, развить свои способности, в том числе интеллектуальные. Стержнем развития интеллектуальных умений является критическое мышление.

Под критическим мышлением в обучающей деятельности понимают совокупность качеств и умений, обуславливающих высокий уровень исследовательской культуры ученика и учителя, а также «Мышление оценочное, рефлексивное», для которого знание является не конечной, а отправной точкой, аргументированное и логичное мышление, которое базируется на личном опыте и проверенных фактах.

На сегодняшний день одной из важных целей в педагогике является развитие критического мышления. Развитое критическое мышление проявляется в оценочности, открытости новым идеям, целостном рассмотрении ситуации, поиске альтернатив, выборе точки зрения.

На мой взгляд, использование технологии развития критического мышления – это некая попытка преодолеть формальный подход к обучению, обратить внимание на личность ученика.

Технология критического мышления актуальна на современном этапе развития общества тем, что:

- осуществляется направленность на практическое использование. Педагогу предлагается большой набор приемов, способствующих активизации учебного процесса;

- акцент делается на формирование социальных навыков;

- внимание обращается на способы, приемы, позволяющие добывать знания;

- технология направлена на развитие собственного мышления;

- технология направлена на формирование ответственности за собственное обучение, учит отслеживать собственное понимание и собственное продвижение.

Инновация использования технологии развития критического мышления заключается в следующем:

- данная технология представляет опыт практической реализации личностноориентированного подхода в обучении;

- учащиеся сами конструируют процесс обучения, опираясь на конкретные цели, самостоятельно определяют конечный результат;

- технология ориентирована на развитие навыков вдумчивой работы с текстом, информацией.

В основе методики развития критического мышления лежит три стадии: стадия вызова; осмысление; рефлексия.

1. Стадия вызова активизирует имеющиеся знания обучающихся по данной теме; мотивирует к учебной деятельности.

2. Стадия осмысления позволяет получить новую информацию; осмыслить ее; соотнести с уже имеющимися знаниями.

3. Стадия рефлексии способствует целостному осмыслению, обобщению полученной информации; усвоению нового знания, новой информации учеником; формированию у каждого из учащихся собственного отношения к изучаемому материалу.

Используя в работе технологию развития критического мышления, наиболее приемлемыми для себя я считаю такие приемы как «Толстые и тонкие вопросы», «Дневник двойной записи», «Знаю, хочу узнать, узнал», «Гроздь кластера», «Шесть шляп мышления» Эдварда де Боно и другие.

Прием «Толстые и тонкие вопросы» может быть использован на любой из трех фаз урока: на стадии вызова – это вопросы до изучения темы, на стадии осмысления – способ активной фиксации вопросов по ходу чтения, слушания, при размышлении – демонстрация понимания пройденного.

Прием «Дневник двойной записи». Этот прием дает возможность читателю увязать содержание текста со своим личным опытом. Двойные дневники могут использоваться при чтении текста на уроке,

но особенно продуктивна работа с этим приемом, когда учащиеся получают задание прочитать текст большого объема дома. В левой части дневника учащиеся записывают те моменты из текста, которые произвели на них наибольшее впечатление, вызвали какие-то воспоминания, ассоциации с эпизодами из их собственной жизни, озадачили их, вызвали протест или, наоборот, восторг, удивление.

Прием «Написание эссе». Смысл этого приема можно выразить следующими словами: «Я пишу для того, чтобы понять, что я думаю». Это свободное письмо на заданную тему, в котором ценится самостоятельность, проявление индивидуальности, дискуссионность, оригинальность решения проблемы, аргументации. Обычно эссе пишется прямо в классе после обсуждения проблемы и по времени занимает не более 5 минут.

Прием «Кластер» – определяется ключевое слово, к которому подбираются слова одной тематической группы. Слово «кластер» в переводе означает «пучок» или «созвездие». Составление кластеров развивает орфографическую грамотность, расширяет словарный запас учеников. Следует отметить, что этот приём используется на всех этапах урока.

«Синквейн». Прием позволяющий проявлять творчество и выражать свое отношение к изучаемому. Синквейн – это стихотворение, которое требует изложения материала в кратких предложениях. Таким образом, это стихотворение, состоящее из 5 строк. Первая строчка представляет название темы одним словом, обычно существительное. Вторая строчка содержит описание темы в двух словах (2 прилагательных). Третья строчка – это описание действия (3 глагола). Четвертая строчка – это фраза из четырех слов, показывающая отношение к теме. Пятая строчка – это синоним (метафора) из одного слова, которое придает суть темы.

Критическое мышление начинается с вопросов и проблем, а не с ответов на вопросы педагога. Человек нуждается в критическом мышлении, которое помогает ему жить среди людей, социализироваться. Технологию развития критического мышления можно отнести к инновационным технологиям, так как она соответствует основным параметрам инновационного обучения и способствует развитию творческих и интеллектуальных возможностей обучающихся.

Используя в работе данную технологию, учитель невольно пересматривает свое отношение к образованию. После проведения уроков с применением технологии развития критического мышления всегда появляются новые идеи и мысли. Таким образом, использование приемов технологии развития критического мышления создает условия для творческой самореализации личности, развития познавательных способностей и коммуникативных умений учащихся, их нравственного потенциала.

Использованные технологии:

1. Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В. Развитие критического мышления на уроке. Пособ. для учителя. 2-е изд., дораб. – М., 2011 – 223 с.;
2. Гладкова Н.Г. Использование технологии критического мышления на уроках литературы // Мастер-класс. Приложение к журналу «Методист». – 2010. – № 5. – С. 47;
3. Горбунова И.В. К вопросу о применении инновационного подхода в преподавании русского языка как иностранного / И.В. Горбунова // Бизнес-образование в экономике знаний. № 1. – 2020. – С. 15-19;
4. Cambridge Life Competencies Framework. Critical Thinking. Introductory Guide for Teachers and Educational Managers / Cambridge University Press 2019. – P. 15-18.

Қостанай облысы, Арқалық қаласы
Арқалық қаласындағы №7 жалпы білім беретін мектебі
Тарих пәнінің мұғалімі, тарих ғылымдарының магистрі
Габдулина Гүлсім Дүйсенбайқызы

«ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

Функционалдық сауаттылық Осы уақыттың барлық қиындықтарын ескере отырып, адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу және оған мүмкіндігінше тез бейімделу және қызмет ету қабілеті ретінде **функционалдық сауаттылық ерекше өзектілікке ие**. Тарих пәніндегі сауаттылық - бұл оқу, жазу, хронологияны білу, карталармен жұмыс жасау, схемалар бойынша нақты тарихи оқиғаны баяндап беру, терминологиямен жұмыс, дәуір құжаттарын талдау білу. Функционалдық сауаттылық төмендегідей бөлінеді:

1. Математикалық сауаттылық
2. Жаратылыстану сауаттылығы
3. Жаһандық құзыреттер және креативті ойлау
4. Оқу сауаттылығы
5. Қаржылық сауаттылық

Тарих сабағында қолданатын жүзеге асырылатын - Оқу сауаттылығы. Оқу сауаттылығының компоненттері: Нақты тапсырманы орындау үшін ақпаратты іздеу, мәтіндегі жеке сөздермен мен сөз тіркестерінің мағынасын анықтау, Негізгі ойды анықтау, мәтіннің құрылымдық бөліктерін анықтау, Өртүрлі көздерден ақпаратты қорыту (синтездеу), Ақпараттың негізділігі мен дұрыстығын анықтау, қарама - қарсы көзқарастардың болуын анықтау, Өз пікірін білдіру, тұжырымды тұжырымдау болып табылады.

«Тарих сабағында мәтінмен жұмыс істеу барысында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру»

Қазіргі кезде қазіргі мектептің алдында тұрған міндеттердің бірі – функционалдық сауаттылықты қалыптастыру. Халықаралық PISA тесттерін өткізу кезінде санаттар анықталды, олардың бірі оқу сауаттылығы болып табылады. Оқу сауаттылығы тек әдебиет сабағында ғана емес, тарих сабағында да қалыптасады.

PISA тесті үшін келесі үшеуі оқу әрекетінің ең маңызды құрамдастары ретінде танылады:

Жағдаяттар - мәтінге сүйене отырып, шарлау қажет болатын оқу мақсаттары мен контексттерінің әртүрлілігі.

Мәтін әртүрлі оқу материалы болып табылады.

Мәселен Тарих сабағында мәтінге сүйене отырып, оқу мақсаттары мен контексттерінің әртүрлілігі кездеседі. Мысалы 11 сынып оқушыларының Ұлттық бірыңғай тестілеуде көптеген контексттік сұрақтар кездеседі. Мәтін беріледі мәтінді оқи отыра, сол оқиға байланысты тест сұрақтарына жауап береді.

Менің сабақ беретін сыныптарымда Қазақстан тарихы сабағында Оқу сауаттылығы сабақ барысында төмендегі тапсырмалар орындалып, жүзеге асырылады.

6 сынып Қазақстан тарихы

Бөлім VI-IX ғасырлардағы Қазақстан

Тақырып : Атлах шайқасы

Оқу мақсаты : Атлах шайқасының тарихи маңызын анықтау;

Тапсырма : Атлах шайқасы жайлы видео материалды қарап, Топтық жұмыста Атлах шайқасының тарихи маңыздылығын анықтау;

1 топ – Атлах шайқасының саяси тарихи жағдайын анықтайды;

2 топ – Атлах шайқасының экономикалық жағдайын анықтайды;

3 топ – Атлах шайқасының мәдени жағдайын анықтайды;

4 топ – Атлах шайқасының діни жағдайын анықтайды;

Бұл тапсырмада іске асырылатын функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөліктері:

- Белгілі бір тапсырманы орындау үшін ақпаратты табу (оқу сауаттылығы)

- Идеяларды қалыптастыру және жіктеу (Шығармашылық ойлау)

- Оқыту тобында тиімді өзара әрекеттесу (жаһандық құзарттілік)

2 Тапсырма

Жұппен жұмыс жасай отырып, Атлах шайқасының тарихи маңызы туралы «Ежелгі түркілер» кітабының авторы, тарихшы, түрколог Л.Н.Гумилев Атлах шайқасы туралы жазған дерегін, Тарихшы, шығыстанушы, «Талас шайқасы - өркениеттер қақтығысы» атты еңбектің авторы М.Абусейтова екі ғалымының пікірлері беріледі. Екі ғалымның пікірін зерделеу керек.

Қай ғалымның пікірімен келісесіз? Өз пікіріңізді дәлелдеңіз? Қорытынды жасаңыз? Атлах шайқасының тарихи маңызы неде деп ойлайсыз? Деген сұрақтарға жауап бере отыра төмендегі функционалдық сауаттылықтар жүзеге асырылады.

Бұл тапсырмада іске асырылатын функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөліктері;

Сыни көзқарасты анықтау, алынған ақпарат негізінде қорытынды жасау, пікір айту (оқу сауаттылығы)

Түрлі идеяларды тудыру, ғылыми мәселелерді шешу (сыни тұрғысынан ойлау)

Тарихи оқиғаны әртүрлі көзқарастардан сыни талдау, басқа адамдармен қарым-қатынаста жаңа дағдылар (жаһандық құзыреттілік)

Тарихи оқиғаны әртүрлі көзқарас тұрғысынан талдау, өзара әрекеттесу дағдылары.

Сабақта бір тақырып арқылы оқушылардың бойына оқу сауаттылығын, сыни тұрғысынан ойлау, жаһандық құзыреттілік, өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырады.

Ы.Алтынсарин атындағы гимназияда гуманитарлық бағыттағы пәндер бойынша функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мақсатында шығармашылық топ жұмыс жасайды. Мен шығармашылық топтың мүшесі болып табыламын. 2023-2024 оқу жылында әрбір ай бойынша оқу сауаттылығы бойынша жұмыс жасалынып жатыр. Шығармашылық топ төмендегі іс-шаралар бойынша жұмыс жасайды. Шығармашылық топтың отырысын ұйымдастырып, жоспарын құру, Гуманитарлық бағыттағы сабақтарда әдебиеттерді зерттеудегі ақпараттармен алмасу, Гуманитарлық бағыттағы сабақтардан (қазақ тілі, орыс тілі, тарих) тапсырмалар құрастыру, Сабақ барысында қолданылатын АКТ платформаларын іздестіру, Оқушыларда гуманитарлық бағытта дамыту үшін цифрлық ресурстарды сабақта қолдану, 7 «Б», «В» сыныптарында қазақ тілі, ағылшын, тарих пәндерінен оқу сауаттылығына арналған тапсырмаларды ҚМЖ-ға енгізу, Жасалған жұмыс нәтижелерін баспасөз беттеріне жариялау, Оқу сауаттылығы дағдысын қалыптастыру барысында жүргізілген жұмыстар бойынша жас мамандармен тәжірибе бөлісу, Шығармашылық топтың тапсырмалар жинағын шығару, Қорытынды жұмыс есебі.

Қорытындылайтын болсам функционалдық сауаттылық тарих сабағында келесі нәтижелерге қол жеткізеді:

- Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;

- Сабақтың мәнін терең ашуға ашуға;

- Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шағармашылық дамытуға, ой өрісін кеңейтуге, өзіне деген кәсіби кәсіби сенімділігін қалыптастыруға жағдай жасайды;

- Тіл байлығын дамытады;

- Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді;

- Жан- жақты ізденуге өз бетінше білім алуға тірбиелейді.

Тұлғаның бейімділігін, қажеттілігін, қанағаттандыруды, қызығушылығын, қабілетінің дамуын ескере отырып, функционалдық сауаттылығына қол жеткізуді қамтамасыз етіп, жан - жақты дамыған, мектепте алған білімін өмір бойы пайдалана алатын тұлға өсіру - білім беру мамандарына жүктелген үлкен жауапкершілік.

Тамыз кеңесі аясында «Педагогтің кәсіби қызметінің сапасы - замануи білім беру сапасын қамтамасыз етудің басты шарты» атты сессияға қатысып, «Қазақстан тарихы сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру» тақырыбында баяндама өзімнің іс – тәжірибиеммен бөлістім.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Абдулаев Э.Н. Деятельностный подход в преподавании истории в рамках требований нового стандарта // Преподавание истории в школе. 2012. №1. С.3-7
2. Вяземский Е.Е. Уроки истории: думаем, спорим, размышляем: пособие для учителей общеобразоват. Учреждений // Е.Е.Вяземский, О.Ю.Стрелова. Москва. Просвещение, 2012.192 с.
3. Гребнев И.В. Методическая компетентность преподавателя: формирование и способы оценки // Педагогика. 2014. №1. С.69-74
4. Иоффе А.Н. Структура современного урока истории и обществознания как основа организации деятельности учащихся // Преподавание истории в школе. 2012. №1. С. 7-13.
5. Назарбаев Н.Ә. (2012). «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050> (қаралған уақыты: 03.12.2020).
6. Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.- Петербургской школы)//Педагогика. 1999. №2. С.26-29.

**Батыс Қазақстан облысы, Казталов ауданы, Жалпақтал ауылы
«Атырау жоғарғы көпсалалы «Болашақ» колледжі» жеке меншік мекемесі
Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту
Шаманаева Улдана Хайратқызы**

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Мектепке дейінгі білім беру-бұл бүкіл білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі, сондықтан бұл жерде балабақша мен бастауыш мектептің ынтымақтастықта тығыз жұмыс істеуі қажет. Мектепке дейінгі мекеменің жұмысы сабақтастықтың барлық түрлерін қолдануды қарастырады: бағдарламаларды зерттеу, өзара тәжірибе алмасу, балалардың сабаққа және оқу іс-әрекетіне деген қызығушылығын қалыптастыру. Мектеп жасына дейінгі балалармен сабақтарды ұйымдастырудың және өткізудің басым нысаны ойын болып табылады-бұл жаста баланың психикалық және жеке дамуы үшін ең қолайлы жағдай жасайтын жетекші қызмет түрі, өйткені ойын барысында ол өзі әлі білмейтін нәрсені үйренуге тырысады. Мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балалармен барлық жұмыс әр баланың денсаулығын, эмоционалдық әл-ауқатын сақтауға және даралығын дамытуға бағытталған қағидатқа негізделуі керек. Тек дамыған ойын әрекеті аясында балаларда оқу іс-әрекетінің бастаулары қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста үлкен мән берілетін ең маңызды мәселе-әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру. Серіктестік қарым-қатынас және іскерлік қарым-қатынас дағдыларына ерекше назар аударылады. Қазірдің өзінде балабақшада балалар белгілі бір жағдайда мінез-құлық ережелерін өз бетінше жасай бастайды. Мектеп жасына дейінгі балалар мен бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды - ерікті саласын дамытудың мақсаты бір, бірақ оның мектептегі даму міндеттері біршама күрделене түседі.

Балабақшада балада ішкі ерікті реттеудің қарапайым дағдыларын қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс жүргізіледі. Балалар қандай да бір қызмет түрімен ересек адамның талабы бойынша емес , өз қалауы бойынша және көбінесе ортақ істің сәттілігі үшін айналысады. Бұл дағдылар бастауыш мектепте балалардың оқу іс-әрекетіндегі өзара әрекеттесу процесінде белсенді түрде қалыптасуды жалғастыруда. Сонымен қатар, оқу - тәрбие жұмысын ұйымдастырудың формалары мен әдістері балабақшадан мектепке біртіндеп ауысады: танертең үйірмеге жиналудан басталады, балалар бір-бірімен амандасады және өзекті мәселелерді талқылайды, балаларға кез-келген қиындық дәрежесіндегі тапсырманы тандау мүмкіндігі беріледі, олар жппен белсенді жұмыс істейді. Оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырудың формалары мен әдістері балабақшадан мектепке біртіндеп ауысады, яғни оқу дағдыларын қалыптастыру мектепке ауысады. Балабақшада тек қарапайым дағдылар қалыптасады: жұмыс кеңістігін ұйымдастыру дағдылары , жұмыс орнын ретке келтіру дағдылары. Кешенді шешуді қажет ететін маңызды міндеттердің бірі-

мектепке дейінгі және мектеп жылдарын байланыстыратын бірыңғай білім беру процесін құру. Мектепке дейінгі және мектептегі білім беру арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етудің үш негізгі бағыты анықталды.

- 1.Әдістемелік жұмыс.
- 2.Ата-аналармен жұмыс .
- 3.Балалармен жұмыс.

Ата-аналармен жұмыс оқу жылы бойы жүргізіледі, баланы мектепке дайындауға, оның танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған ата-аналар жиналыстары өткізіледі. Балалармен мектепте оқуға дайындық кезінде мектепке экскурсиялар мектеп өмірімен танысудың дәстүрлі түрі болып табылады, мектеп мұражайына, кітапханаға, спорт залына бару ұйымдастырылады. Мектеп оқушыларымен, бұрынғы балабақша тәрбиеленушілерімен кездесулер балалардың мектепке баруға деген ынтасын оятады, оларға өз қабілеттеріне деген сенімділікті оятады. Эльконин Д. Б. өз тәжірибелерінде балалық шақ дәуіріндегі екі "формацияның" – мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы ішкі ортақсатықты көрсетті. Бұл Д.Б. Эльконинге 3-10 жас аралығындағы балалар біртұтас білім беру кеңістігінде дамып , тәрбиеленіп, білім алып, ортақ өмір сүруі керек деп санауға негіз берді. Мектептегі білім мен дағдылар балабақшада өздігінен қалыптасқан таным әдістерінің көмегімен игеріледі. Егер бірінші сыныптың басында және бірінші оқу жылының соңында мектепке дейінгі мекемелердің мәліметтері бойынша баланың мектептегі жетілу деңгейін салыстыратын болсақ , онда ең жоғары деңгей бірінші оқу жылының соңында байқалады. Оқытудың үздіксіздігін балабақша мен баланың жеке басын қалыптастырудың біртұтас процесінің бір жағын білдіретін мектеп арасындағы сабақтастықтың оңтайлы ұйымы да қамтамасыз ете алады.

Мектепке дейінгі және мектеп арасындағы сабақтастық мәселесінің бір аспектісі-балаларды мектепке дайындаудың оңтайлы құралдарын, формалары мен әдістерін табу. Пәнді оқытудағы мазмұнды сабақтастықтың тән белгісіне мыналар жатады: алдыңғы кезеңде балалардың алған пәндік білімдерін, дағдыларын, дағдыларын әрбір келесі кезеңде пайдалану, яғни оқытудың тірек нәтижелерін өзектендіру: оқытудың перспективалық сипаты, яғни әрбір алдыңғы кезеңде пәнді одан әрі оқытудың негіздерін қалау және осылайша болашақ талаптарына бағдарлау мүмкіндігі. Білім берудің тиімділігін қамтамасыз ететін факторлардың бірі-оқытудағы сабақтастық пен сабақтастық. Сабақтастық білім берудің мақсаттары, мазмұны мен формаларының біртұтас жүйесі ұғымын болжайды.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуді өзіндік іргетас деп атауға болады , одан әрі құрылыс пен даму басталады – сипат, қабілет, дағдылар. Баланың жеке басы дәл осы қызықты және күрделі кезеңде қалыптаса бастайды. Мектепке дейінгі жастағы тәрбиеге мән беретін ата-аналар кез-келген тосын сыйларға дайын болу үшін көп нәрсені үйренуі керек. Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуді екі бағытқа бөлуге болады. Біріншісі-мектепке дайындық, бұл сөзсіз қажет, ал екіншісі – баланың кейінгі өмірінде оған көмектесуге арналған белгілі бір жеке қасиеттерін дамыту. Әрине , балалары балабақшаға баратын ата-аналар үшін бұл оңайырақ. Онда кәсіпқойлар мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеумен айналысады. Алайда, кез-келген жағдайда, мектепке дейінгі тәрбиеге деген қамқорлықтың негізгі бөлігі ата-аналардың мойнына түседі. Көптеген ата-аналар мектеп алдындағы соңғы жылын мектепке дейінгі тәрбиеге арнауды шешіп, жиі кездесетін қателіктер жібереді. Мұның бәрі мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде бірге белгілі бір зиян келтіруі мүмкін: ересек өмірге күштеп қатысқан бала оқуға деген құштарлығы мен мектеп өміріне деген қызығушылығын жоғалтады.

Мектепке дейінгі тәрбие көптеген факторларды қамтиды , соның ішінде ертегілер мен әңгімелерді оқу және айту. Кейбір ата-аналар дұрыс мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға қамқорлық жасай отырып, кейде кішкентайға қорқынышты әңгімелер айтып, батылдықты дамытуға тырысады. Балалардың психикасы өте нәзік, сондықтан баладағы өмірді жарқын және жақсы қабылдауға тырысу керек. Бұл дұрыс мектепке дейінгі тәрбие үшін өте маңызды.Біздің қамқорлығымыз, назарымыз бен сүйіспеншілігіміз балаға қауіпсіздік сезімін береді, содан кейін бұл сезім өз күшіне деген сенімділікке айналады.

Түркістан облысы, Сауран ауданы, Серт ауылы
 “Серт” шағын жинақталған жалпы орта мектебі
 Ағылшын тілі пәні мұғалімі
 Сейткасимов Улуғбек Аширбаевич

DIFFERENT METHODS OF TEACHING THE ENGLISH LANGUAGE

Each person needs certain thinking skills and personality traits. The ability to analyze, compare, highlight the main thing, solve a problem, the ability to self-improve and the ability to give adequate self-esteem, to be responsible, independent, to be able to create and cooperate – these are what a child needs to enter this world with. And the teacher's task is to build the learning process in such a way as to help the child's spiritual powers unfold. The teacher needs not only to tell and show everything in an accessible way, but also to teach his student to think, to instill in him the skills of practical actions. This can be facilitated by active forms and methods of teaching. This will be my article's aim today.

Active teaching methods are a system of methods that ensure the activity and variety of mental and practical activities of students in the process of mastering educational material. Active teaching methods are based on practical orientation, game action and the creative nature of learning, interactivity, various communications, dialogue and polylogue, the use of knowledge and experience of students, the group form of organizing their work, involving all senses in the process, an activity approach to learning, movement and reflections. Each method is made active by the one who applies it. Teachers and parents understand the importance of learning a foreign language, but for children this is not a motivation. The English language is a difficult subject to study, and therefore we need to constantly maintain interest in the subject, and we need to constantly improve our methods of work. But the following problems arise:

- How to increase the motivation, efficiency and quality of mastering the program by schoolchildren?
- How to reveal and develop the potential of the child, create favorable conditions for the realization of his natural abilities?
- How to teach a child to quickly adapt to new conditions, find the best solutions to complex issues, showing flexibility and creativity, the ability to establish effective communications with different people?

All of the following factors can significantly improve the effectiveness and quality of lessons by increasing the motivation of all participants in the educational process, enhancing the cognitive activity of students, and effectively managing the learning process by the teacher. There are various forms of organizing active learning:

- various forms of lectures (problem lecture, visualization lecture, lecture for two, lecture with pre-planned mistakes, lecture-press conference, lecture-conversation, lecture-discussion, lecture with analysis of specific situations);
- various techniques for organizing group work;
- various methods (discussion - educational discussion, guided discussion, free discussion; game simulation - role-playing games, "imaginary situations").

Directly active methods include methods used within the educational event, in the process of its implementation. For each stage of the lesson, its own active methods are used to effectively solve specific tasks of the stage. In this work, I propose those active learning methods that are very simple and at the same time very effective and relevant.

In my lessons I use such technical means as audio, video, computer, projector. All this helps me to successfully solve many problems of the modern educational system: a variety of forms of presentation of

educational material, the availability of education, the use of new technologies and methods of education. Next, I will present to your attention several active methods that I use in the process of teaching English at the middle level.

At the stage of introduction into the atmosphere of foreign language communication, that is, an introduction to the subject from the beginning of the lesson, it is important to create a favorable emotional mood, the following active method "Greeting with your elbows" helps me in this: to say hello to as many group members as possible.

What does this active method give us? Children saying their name in English or wishing each other a good day, touching each other with elbows, will feel the informal atmosphere at the beginning of the lesson. Thus, contact is established between students.

There are several methods for successful and comfortable entry into the topic of the lesson. All of them contribute to the development of logical and spatial thinking, analytical abilities, and serve to develop the emotional sphere. Today I would like to talk about such a method as "Guess the topic": students are offered fragments of several puzzles or the names of several topics. It is necessary to find the missing fragments from classmates, form groups and collect them.

Another method that I use to get into the topic of the lesson is the "Associations" method. The first student receives a card from the teacher and names the associations that he has with this word. The card is passed along the chain until it returns to the teacher. What do these active methods give us? This method allows you to use figurative thinking, memory. Each student has the opportunity to express their thoughts at a fast pace.

Method "Info-carousel" or "Relax with benefit".

Information material related to the topic of the lesson is laid out on different tables. The class is divided into small groups according to the number of tables. Each group at their table gets acquainted with the information and performs the assigned tasks. At the end of the allotted time, each group finishes work at their table and moves on to another. Groups work until each of them visits each information table. On the tables, in addition to information, there are blank sheets on which small groups write down their thoughts.

This method is effective in that students use their knowledge from their own experience. They can easily recognize countries or cities from pictures. This method very well reveals the speaking skills of students.

From the foregoing, it follows that the goal of active teaching methods is to ensure that all mental processes (speech, memory, imagination, etc.) participate in the assimilation of knowledge, skills, and habits. The teacher in his professional activity uses the classification and group of methods that most fully help the implementation of those didactic tasks that he sets for the lesson. And active teaching methods are one of the most effective means of involving students in educational and cognitive activities.

Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы
"Қарақия аудандық психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеті"
Тәрбиеші, педагог-модератор
Джумагазиева Асия Абыловна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ЖӘНЕ ШЫҒАРМАЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

Мектепке дейінгі білім беру – оқытудың алғашқы сатысы. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында баланы тәрбиелеу мен дамытуға жағдай жасалған. Мұнда адамның болашақ өмірінің негізі қаланады, мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғалық, интеллектуалдық, физикалық, көркемдік, эстетикалық және шығармашылық дамуы қамтамасыз етіледі. Бұл жаста баланың алғашқы рухани құндылықтары, дүниетанымы мен кең ауқымды қызығушылықтары қалыптасады.

Қазір өмірдің бастапқы кезеңінде баланың қалай дамып жатқанын көрсететін, оның интеллектуалдық қабілеттерін көрсететін ұсақ моторика екені белгілі. Қол моторикасы нашар дамыған балалар қасықты, қарындашты ыңғайсыз ұстайды, түймелерді бекітіп, аяқ киімді баулай алмайды. Оларға конструктордың шашыраңқы бөліктерін жинау, басқатырғыштармен, санау таяқшаларымен және мозаикамен жұмыс істеу қиын болуы мүмкін. Олар модельдеу мен аппликациядан бас тартады, тобындағы балаларға ілеспейді. Балалар достары үшін қолжетімді қарапайым іс-әрекеттерде жиі өздерін жеткіліксіз сезінеді. Бұл баланың эмоционалдық жағдайына, оның өзін-өзі бағалауына әсер етеді.

Сондай-ақ мектепке дейінгі жаста ұсақ моториканы дамыту және қол қимылдарын үйлестіру жұмыстары балалардың сөйлеуін дамытудың, өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастырудың және жазуға дайындаудың маңызды бөлігіне айналуы керек. Бала саусақтарын басқаруды қаншалықты ептілікпен үйренуіне, оның одан әрі дамуы байланысты. Ұсақ моториканы дамытумен қатар есте сақтау, зейін, сөздік қорлары дамиды.

Ұсақ моторика – бұл тек адамға ғана тән қол мен саусақтардың қимылдарын үйлестіру қабілеті. Бұл ерекше қабілетті өте ерте жастан мақсатты түрде үйрету керек, сондықтан мектепке дейінгі жастағы балалардың ұсақ моторикасын дамыту тәрбиешілер мен ата-аналар үшін өзекті мәселе болып табылады.

Қолды виртуозды қолданбай, қасықты ұстауды, түймелерді бекітуді, жазуды, шілтерді, қайшыны пайдалануды және біз байқамайтын миллиондаған басқа әрекеттерді орындауды үйрену мүмкін емес. Оның үстіне қазіргі ғылымның арқасында адамның ұсақ моторикасы ана тілін меңгеру жылдамдығын анықтайтын сөйлеумен тікелей байланысты екенін білеміз.

Қолдың қозғалыс координациясын дамытудың ең көне және тиімді әдістерінің бірі, бүгінгі күнге дейін танымал болып қала беретін әдіс - саусақ ойындары. Қарапайым, бірте-бірте күрделене түсетін ойын барысында баланың миында психикалық дамудың негізі қаланады, ол кейіннен нәрестенің есте сақтау қабілеті мен зейініне, оның логикалық ойлау қабілетіне әсер етеді. Саусақтардың моторикасы жеткіліксіз дамыған баланың сөйлеуінде мәселелер ғана емес, ол психомоторлық дамудан да артта қалуы мүмкін.

Мектепке дейінгі жас аралықтарында бала түйме, бекіткіштермен жұмыс істей алады, заттарды кеңістіктерден өткізіп, пирамидаларды бөлшектеп, жинай алады, текшелерден мұнаралар салады, сурет салады, торттарды мүсіндей алады, қақпақтарды бұрап, жіпке моншақтарды тізіп және фигуралық ойындарды қолданып, тағы басқа әрекет түрлерін орындай алады. Бала осы жастан бастап тіпті нәрестеге арналған қауіпсіздік қайшысын қолдана бастайды. Баланың ойындары мен әрекеттері неғұрлым әртүрлі болса, оның қолдары мен саусақтарының дамуы соғұрлым жан-жақты болады. Бұл оған мүмкіндігінше көп ойыншық сатып алу керек дегенді білдірмейді, кез келген үйде осы мақсатқа қолайлы көптеген заттар оңай табылатыны анық.

Ойын процесіне балабақша тәрбиеленушілерін қызықтыру және тарту оңай, ойын неғұрлым қарапайым болса, соғұрлым жақсы.

«Ұлу» ойыны. Ең кіші жастағы балалар үшін бұл жаттығу сұқ саусақ пен ортаңғы саусақтарды түзу қалдырып, кішкентай екі саусақтарды бас бармақпен бүгілген күйде ұстап үйренуге көмектеседі. Бір қолды жұдырықпен қысып, 4-ші және 5-ші саусақтар бас бармақтың астында қалуы үшін одан 2-ші және 3-ші саусақтарды абайлап босату керек. Балаға бұл комбинацияны сақтауды жеңілдету үшін оны екінші қолдың алақанына сәл басып қоюға болады. Енді пальма жапырағында отырған ұлудың мүйіздерін бейнелейтін сұқ саусақ пен ортаңғы саусақтарды жылжыту уақыты келді.

«Көзілдірік» ойыны. Сақина жасау үшін бас бармақ пен сұқ саусақты біріктіру нәресте үшін оңай жұмыс емес. Бірақ, аздап жаттығып, ол өзі үшін импровизацияланған көзілдірік жасап, айналадағы көрінісін тамашалай алады. Бос қалған қалған үш саусақты құстың шоғырындай жайып салуға болады немесе күрделі фигураға бүктеуге болады, мұның бәрі қиялға және саусақпен басқару деңгейіне байланысты.

Баламен ойнау кезінде қиялды көрсету маңызды: бұл оның көңіл-күйін көтеруге көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар шығармашылық қабілеттер мен қиялды дамытуға ынталандырады.

Сурет салудың пайдасын асыра бағалау қиын, өйткені ұсақ моторикадан басқа:

- ойлау;
- фантазия;
- сұлулық сезімі;
- шығармашылық дағдыларды дамытады.

Көптеген ата-аналар баласының жазу нысанын дұрыс ұстағысы келмейтініне, оны жұдырығына қысып алатынына ренжіп жатады, бірақ мұндай ерте жаста бұл туралы алаңдаудың қажеті жоқ. Балаңызға сурет салуды қызықты және пайдалы ету үшін бірнеше кеңестер берілген.

Алғашқы тәжірибелер үшін құрал ретінде қауіпсіз балауыз қарындаштары қарындаштарға артықшылық береді, өйткені олар сынған кезде жазу қасиеттерін жоғалтпайды. Сонымен қатар, олар әртүрлі қалыңдықтағы сызықтарды сызу үшін, сондай-ақ бүйір бетінде сызу үшін пайдаланылуы мүмкін.

Түсқағазды балалар шығармашылығының ағынынан қорғау үшін балаға сурет салу үшін қажетті орын беру керек: мысалы, оған еденге салынған сурет қағазының бір бөлігін ұсыну. Жуынатын бөлмеде

саусақпен немесе қарапайым бояулармен жұмысты ұйымдастыру ыңғайлы. Плиткамен қапталған қабырғаға немесе басқа қолайлы бетке ластанудан қорықпай сурет салуға болады.

Ұсақ моториканы дамытуға арналған көптеген іс-шаралар, ойындар мен жаттығулар бар. Ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулар кешенін үш бөлікке бөлуге болады:

1. Саусақ гимнастикасы

Саусақ гимнастикасы - бұл баланың психикалық дамуына тікелей оң әсер ететін баланың саусақтарына арналған массаж және гимнастика. Бұл ретте манипуляциялар рифмаларға, ойындарға жүргізіледі және бүкіл дененің қимылдарымен бірге жүреді. Мұндай гимнастика мүмкіндік береді: үйлестіруді жақсартуға; зейінді бір әрекеттен екіншісіне ауыстыру; сөйлеу мен қозғалысты үйлестіру. Балабақшадағы 4-5 жас аралығындағы балаларға саусақ гимнастикасы өлең жолдары арқылы дыбыстың дұрыс айтылуын және есте сақтау қабілетін дамытуға көмектесетіні дәлелденген. Сонымен қатар, мұндай әрекеттер дененің барлық органдарымен байланысты акупунктура нүктелері орналасқан қолдың терісіне әсер етеді.

2. Түрлі заттарды пайдалана отырып саусақтар мен қолдарға арналған жаттығулар

Пластинмен жұмыс - бұл мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ моторикасын дамытуға арналған тамаша әрекет. Бұл ұсақ моториканы дамытуға арналған өте пайдалы жаттығу.

Қағазға арналған жаттығулар.

1) бүктеу – қол күшін дамыту (содан кейін себетке алыстан лақтырылатын «допты» аласыз,

2) жырту (корреляциялық қозғалыстарды дамыту) - біз парақты екі қолдың саусақтарымен ұстап, әртүрлі бағытта тартамыз.

3) қағаз шарларынан аппликация жасау (қағазды мыжып, жолақтарға кесу, содан кейін жолақтарды төртбұрыштап бөлу, алақандағы әрбір шаршыны допқа айналдыру, шарлармен силуэт салынады - мысалы, мысық, қозы, бұлт).

Бұл кезеңде келесі ойын түрлері ұсынылады:

«Мозаика» ойыны. Ол перфорацияланған пластикалық өрістен және саңылауларға салынған түрлі-түсті суреттер жиынтығынан тұрады. Әдетте мозаикаға фигуралар үлгілері бар нұсқаулар қосылады, бірақ ұсақ моториканы дамыту үшін өз суреттеріңізді жинау пайдалы емес.

«Шнуровка». Бұл саңылаулары мен түрлі-түсті шілтерлері бар картон карталарының жиынтығы. Картонда жарқыраған суреттер бар, кейде ертегілер бар, шілтер оларды толықтыратындай етіп тесіктерден өткізілуі керек. Мозаика сияқты, кездейсоқ байлау рұқсат етіледі.

«Сұрыптау» ойыны. Бұл ойынға түрлі-түсті ұсақ заттардың кез келген шашырауы қолайлы - моншақтар, мозаикалық чиптер, бұршақ, дизайнерлік бөлшектер, макарон өнімдері, киім түйреуіштері - тізім жалғасуда. Мәселе - бүкіл үйінді түсі бойынша сұрыптау. Бұл әрекет ұсақ моториканы ғана емес, сонымен қатар табандылықты дамытады.

«Қаптаманы таңдау» ойыны. Бұл әртүрлі диаметрлі қапқатары бар бірнеше кішкентай пластик бөтелкелер мен банкаларды қажет ететін үй ойыны. Балаға әрбір мойынға дұрыс қапқатты таңдау және оны бұрау ұсынылады.

«Конструктор» ойыны. Кез келген жастағы балаға қызықты әмбебап ойын. Ғимараттарды үлгі бойынша да, еркін түрде де салуға болады. Нәрестеге арналған конструкторды таңдағанда, бір талапты ескеру қажет: ол бөлшектердің өлшемі бойынша да, ол жасалған материалдың сапасы бойынша да «0+» санатына сәйкес келеді.

3. Графикалық дағдылармен жұмыс

Графикалық дағдыларды дамыту сызықтар, ирек жолдар, штрихтау сияқты жаттығуларды дамытуға көмектеседі.

Нүктелер бойынша сурет салу:

Балаға суреттің астындағы нұсқауларға сәйкес нүктелерді қосу ұсынылады. Тапсырмаларды келесідей орындау керек: қарындаш немесе қалам қағаз парағынан түспейді, парақ бекітіледі және оның орны өзгермейді.

Бояу жұмыстары:

Бала қолын жазуға дайындаудың қарапайым және тиімді әдісі - бояу кітапшалары. Сүйікті суреттерін бояй отырып, бала қолында қарындаш ұстауды үйренеді, қысым күшін пайдаланады. Бұл әрекет қолдың ұсақ бұлшықеттерін жаттықтырады, оның қозғалысын күшті және үйлесімді етеді. Түсті қарындаштарды пайдалану ұсынылады.

Сонымен қатар баланы мөлдір қағазға ұнаған суреттерін көшіруге шақыра аламыз. Ою-өрнектер сызу мен ою өте пайдалы, өйткені оларда қисық сызықтар көп, бұл - баланың қолына бас әріптерді жазуға жақсы дайындық.

Қажетті нәтижеге жету үшін балалармен жұмыс жүйелі болуы керек және келесі жұмыс формалары қолданылады.

- тәрбиешінің балалармен бірлескен іс-әрекеті. Мақсаттар енгізілген, оларды жүзеге асыру белгілі бір қабілеттерді дамыту логикасына сәйкес келетін балаларға арналған тапсырмалардың қатаң тізбегін жүйелі түрде орнатуды талап етеді.

- балалармен жеке жұмыс. Әлеуметтік дағдыларды, түрлі іс-әрекет түрлерін дамытуға арналған тапсырмалар қамтылған. Кішкентай адамның жеке басын құрметтеуге негізделген бала мен ересек адам арасындағы сенімді қарым-қатынас пен микроклимат құрылады.

- балалардың жеке еркін дербес әрекеті. Балалардың еркін әрекеті баланың қабілеттері мен қызығушылықтарына сәйкес келетін әрекетті еркін таңдайтын өзін-өзі дамытуға мүмкіндік береді.

Қорыта келгенде, барлық аталған компоненттер балалардың ұсақ моторикасын дамытуға және қозғалыстарды үйлестіруге, сөйлеуді дамытуға ықпал етеді. Жүйеде ұсақ моториканы дамытуға арналған ойындар мен жаттығуларды қолдану баланың физикалық және психикалық денсаулығын сақтап қана қоймайды, сонымен қатар оны қосымша оқу қиындықтарынан қорғайды, сөйлеу дағдыларын дамытуға және жазу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

Батыс Қазақстан облысы, Қаратөбе ауданы, Қарақамыс ауылы
Б.Қаратаев атындағы жалпы орта білім беретін мектебі
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Кубенгалиева Назгул Орынбаевна

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЮ-ӨРНЕКТЕРДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Халықтық сәндік-қолданбалы өнер әлемдік көркем мәдениеттің негізі. Даналық пен әсемдіктің таусылмас қайнар көзі. Бұйымдардың бетіндегі әшекейлер ата-бабаларымыздың кейінгі ұрпаққа қалдырған мұрасы, негізінен бұйымдарды түрлі материалдарды пайдаланып өндеу тәжірибесі арқылы жасалады.

Қолөнер халықтың әлеуметтік салт-тұрмысында алатын орнының қаншалықты биік, жоғары екеніне сене алсақ – оның ішінде қолөнерді нақышына келтіріп, әдемілік, әсемдік дүниенің ауқымын кеңейткен зергерлік сәндік бұйымдар. Қазақ халқының сәндік қолданбалы өнері арқылы оқушылардың технологиялық мәдениетін қалыптастырудың тиімді педагогикалық шарттарын іздестіру біздің зерттеу проблемамызды айқындауға негіз болды.

Жас мамандарды ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтардың, рухани мәдени мұралардың сабақтастығын сақтай отырып, ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеуге жан-жақты даярлау қажет. Бұл орайда мамандардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру, туған халқына құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту, мәдениетін,

өнерін, салт-дәстүрін, тарихи мұраларды қастерлеуге тәрбиелеу, білім мен біліктерін шыңдау – басты міндет.

Бұл бағыттың жүзеге асуын ғалымдар қазіргі кезде технологиялық білім беру тұжырымдамасында мамандарды қоғамдық өндірістегі қайта құрылған іске даярлау, олардың танымында ұлттық қолөнердің әлемдік көріністерін қалыптастыру, ой-өрісі мен кәсіби-шығармашылық қабілеттерін жетілдіру, білім және еңбек қабілеттерінің бірнеше түріне қатысу үрдісінде мамандарды даярлауға жағдайлар жасау мақсаттары қойылып отыр.

Мұның бәрі жалпы кәсіби шеберлік және дизайнерлік білім беруде жоғары мазмұнды даярлықты талап етеді. Өнер түрлері сан-алуан. Әр өнердің адам санасына, сезіміне, ой-өрісіне ықпал жасайтын, эстетикалық дамуына, көркемдік талғамның қалыптасуына үлкен мүмкіндік беретін, өзіндік мәнерлі бейнелік тілі, жасалу құралдары бар.

Қазақ халқының көне дәуірден өшпес мұрасы болып, ұрпақтан-ұрпаққа, әкеден балаға сабақтасып, өзіндік тарихымен, әдет-ғұрпымен, сәндік-көркемдік жолымен, көшпенді елімізді бүкіл әлемге өзінің ерекшелігімен таныта білген – қазақтың қолөнері.

Қазақтың ұлттық ою-өрнегі қазақ жерін мекендеген көшпелі тайпалар өнері әсерімен ғасырлар бойы қалыптасып, белгілі бір жүйеге келген ою-өрнек түрлері [1].

Қазақтың алғашқы ою-өрнек үлгілері Андронов мәдениеті мен байырғы сақ, гүл, үйсін өнері мұраларынан геометриялық, зооморфтық (жан-жануарлардың табиғи және фантастикалық бейнерлері), көгеріс өрнек пен қиял-ғажайып ою-өрнектер (аспанның, жердің символы) ретінде кездеседі.

Олар негізінен малгершілік, саятшылық, әдет-ғұрып, үй іші жабдықтары мен сән-салтанат бұйымдарын, батырлық қару-құралдарын әсемдеуге қолданылған. Тартымды жасалып, биязы көркемделген өнердің көне мұралары (алтын тәтілер, ағаштан қыштан, өңделген теріден жасалған ыдыстар, түкті кілемдер мен кестелі заттар т.б.).

Қазақ оюы, қазақтың ою-өрнегі - үй-жиһаздарын, сәндік, тұрмыстық бұйымдар мен киімдерді нақыштап безендіруге қолданылатын өрнектер. Жаппай дамыған кезеңінде (19 ғасырдан кейін) қазақтардың үй жиһаздарын әшекейлеуге кең көлемде қолданған ою-өрнектерді, негізінен: зооморфтық, өсімдік сипатты, геометриялық, космогониялық түрлерге жіктеуге болады.

Олардың ішінде жануарлардың сыртқы пішініне, мүйізіне, тырнағына, мойнына, табанына, т.б. мүшесіне ұқсас ою-өрнектер халық арасына (зооморфтық түр) кең тараған. Зооморфтық ою-өрнек кебеже, жүкаяқ, әбдіре, асадал сияқты тұрмыстық бұйымдар әшекейінде жиі кездеседі. Аталған ою-өрнектер кебеже бүйірінде, көбінесе, тігінен бедерленіп, бос жерлерін толықтырған, ал төсектің жан ағашы белгілі бір ырғақпен түгел дерлік өрнектелген. Кейде оларды өсімдік сипатты өрнектермен сабақтастырып, жарасымды тұтас композиция құраған.

Ұсақ аңдардың табандарының іздері жүкаяқ, кебеже, асадалдың көрнекті жерлеріне салынған. Сонымен қатар бұл өрнек түрін үй жиһаздарының жиектерінен, бұрыштарынан кездестіруге болады. Зооморфтық өрнекте төрт түлік малдың абстракциялық пішіні ерекше орын алады. Оған мысал ретінде қошқармүйіз, төртқұлақ, түйетабан, ботамойын, түлкібас, құсқанат және тағы басқа оюларын атауға болады.

Қошқармүйіз оюы қазақ халқының бүкіл тыныс-тіршілігін танытады. Кей қолданыста ол қырықмүйіз, сыңармүйіз, арқармүйіз болып түрленіп отырады. Қошқармүйіз төрт тармақтан құралып, ортасы айқыш тәрізді болып келеді. Төртқұлақ өрнегі кебеже, жүкаяқтарды безендіруде кеңінен қолданылады. Ол ағаш бұйымдар бетінің кейде дәл ортасына, кейде бұрышына бедерленген. Ағаш бұйымдарда түлкібас, иттабақ, итемшек, қаракұс, құстұмсық, көбелек, ботамойын, түйетабан, шыбынның қанаты деп аталатын зооморфтық өрнектер ұшырасады. Олар, әсіресе, жүкаяқтарды, төсектерді өрнектеуге кеңінен қолданылады.

Үй жиһаздарында кең пайдаланылатын Қазақ оюының келесі бір түрі – өсімдік сипатты ою-өрнектер. Олар тұрмыстағы ағаш бұйымдарда жиі кездеседі. Жалпы өсімдік өрнегінің жапырақ, гүл, сабақша, өткізбе, шиыршық, тамыр түрінде және жаңадан ашылып келе жатқан жауқазын бейнесінде ұшырасады.

Өсімдік сипатты ою-өрнек, көбінесе, кебеже мен жүкаяқтардың, әбдірелердің беттерінде тігінен де, көлденеңінен де бедерленеді. Ал асадалдарда бұл ою-өрнектер бір-бірімен сабақтасып, тұтасқан түрінде беріліп отырады. Өсімдіктер ағаш бұйымдарда шебердің талғамына қарай әр қилы көрініс табады. Шебер оны өз талғамына орай жеке де, топтастырып та пайдаланған. Сондай-ақ, ағаш бұйымдарда өсімдік белгілері сабақтастырылған, шиыршықталған күйінде немесе шеңбер түрінде бедерленген. Бұл ою-

өрнектің арасындағы бүгінде кең таралғаны ағаш сұлбасының абстракциялық түрдегі бейнесі. Аталған ою-өрнектің арасындағы келесі кең таралғаны – жапырақ тектес түрі. Жапырақтың, әсіресе, дара және топтасқан бейнелері көп қолданыс тапқан [2].

Үй жиһаздарында геометриялық ою-өрнек түрі жиі кездеседі. Ол барлық дерлік бұйымдарда орын алады, көбінесе, жалпы композиция құру барысында негізгі күрделі ою-өрнектерді жалғастырушы, толықтырушы рөлін атқарады. Кейде әр қилы орындалған сызықшалар көлбеу орналасса, бір тұстарда қосарласа тартылады. Ол үй жиһазының жиектеріне, бүйірлеріне, қапталдарына нақышталады. Көбінесе, кебеже, әбдіренің орта тұсында шеңбер, сызық түрінде бедерленеді. Сондай-ақ, үй бұйымдарында геометриялық ою-өрнектердің үшбұрыш, төртбұрыш, сүйірбұрыш, айқышты, сопақша түрлері де кездеседі.

Қазақ жиһаздарында космогониялық ою-өрнек те кең таралған. Ол кебеже мен әбдіре бетінің дәл ортасында, көбінесе, күн бейнесінде бейнеленіп, айналасына ұсақ жұлдызшалар, бұлт, толқын салынады. 20 ғасырдың 60-80 жылдары Маңғыстау шеберлерінің қолынан шыққан кейбір үй жиһаздарында жұлдыз, балға мен орақ көп кездеседі. Ағаш бұйымдарда космогониялық ою-өрнектердің “жұлдыз”, “шұғыла”, “төртқұлақ”, “бітпес”, “шимай” деп аталатын түрлері кеңінен қолданған.

Аталған ою-өрнектер, негізінен, ағаш бұйымдарында бірнеше рет қайталанып, ырғақ заңдылығымен орындалады. Космогониялық ою-өрнектер үй жиһаздарының орта тұсында және жиектерінде бедерленген. Мәселен, күн бейнесі, оның шұғыласы ағаш бұйымдарының ортасында шеңбер түрінде бедерленсе, ай бейнесі көбінесе қыз жасауларында жаңа ай күйінде өрнектеледі. Ал, толқын тәріздес шумақталған бұлт бейнесінің сыртқы пішіні бұйымдардың жиектерінде беріледі. Ағаш бұйымдарында көрініс тапқан ою-өрнек түрлері мен олардың мазмұны қазақтар арасында ағаш ойыштаудың біршама жақсы дамығандығын аңғартады.

Ою-өрнек ісі тым ерте заманнан бастап-ақ қолөнерінің барлық түріне бірдей ортақ әсемдеп әшекейлеудің негізі болып келді. Ою деген сөзбен өрнек деген сөздің мағынасы бір. Бұл сөздің ұғымында бір нәрсені ойып, кесіп алып жасау немесе екі затты оя кесіп қиюластырып жасау, бір нәрсенің бетіне ойып бедер түсіру деген мағына жатады. Ал өрнек дегеніміз әр түрлі ою, бедер, бейненің, күйдіріп, жалатып, бояп, батырып, қалыптап істеген көркемдік түрлердің, әшекейлердің ортаң атауы іспеттес.

Қазақ ою-өрнектерінің атаулары мен бейнелері ғасырлар бойы дамып келе жатқан адамдардың интеллектуалдық эстетикалық дүниетанымынан туған көркемөнер туындысы. Космосқа байланысты ғарыштаты (космогония) элементтері ежелгі көшпенділердің (андрон, сақ, ғұн, түркі) дүниетанымында, тұрмысында кеңінен қолданған. Қазақтың рухани мәдениетінде кездесетін ғарыш, ғарыштаты рәміздеріне қатысты наным-сенімдер мен ырым-тыйымдар бүгінде біздің рухани мәдениетімізде сақталған. Көшпенділерде бұл таңбалар ежелден «табиғаттың тылсым күштері мен тіл-көзден сақтайды» деп ұққан [3].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қ. Әмірғазин. Қазақ қол өнері. -Алматы. Дайк пресс., 2004 ж.
2. С. Асанова., А.Птицина, Қазақ ұлттық киімдері және қолөнері тарихы. Фолиант. Астана, 2008 ж.
3. Арғынбаев Х. Қазақ халқының қол өнері. -Алматы: Өнер, 1987ж.

**"Жетісу облысы білім басқармасының Кербұлақ ауданы бойынша білім бөлімі" ММ
"Беріктас орта мектебі мектепке дейінгі шағын орталығымен" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Жұмағожаева Ажар Абдрасылқызы**

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ӘЛСІЗ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ІС-ӘРЕКЕТІНІҢ УӘЖДЕМЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Білім беру – жекелеген құбылыс немесе дағды емес, ол оқушылардың оқуға қабілетін жақсартуға мүмкіндік беретін педагогикалық тетіктердің біртұтас кешені деп айқындалған. Әлемдік дәрежеге жету мақсатын көздей отырып, жаңаша қырда қолданылатын көптеген технологияларды Отандық педогогтар өз тәжірибелерінде тиімді пайдалануда. *«Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндіктуғызған сайын одан әрі жақсы оқи түседі»* П.Клайн айтқандай, бастауыш сынып оқушыларына жасерекшелігін ескере отырып мұғалім сабақ жоспарын құрастырады. Әлсіз оқушымен жұмыс барысы ішкі уәжін анықтап соған қарай тапсырма құрастырып алуы керек. Ол үшін мұғалім үнемі ізденіс үсітінде болуы керек. Мұғалім өзі тәжірибесіндегі, біліктілігі жоғары, жан-жақты іздену, жұмыс түрлерін түрлендіруі, сабақты қызықты өткізуінің арқасында оқушылардың пәнге үлгермеушіліктері азаяды. Барлығы мұғалімнің шеберлігі мен оқушының қызығушылығына байланысты. Қазіргі жағдайда рухани жағынан дамыған тұлғаны қалыптастыру жолында жалпы орта білім беретін мектептердегі білім алушылардың үлгерімі төмендегі мәселесін шешу қажет болып зерттеу сабақтары ұйымдастырылып отыр. Үлгерімі төмен, әлсіз оқушыларды зерттеу кезінде танымдық қызметтің қандай да бір құрылымдық бөліктерінің әр алуан қалыптасу деңгейімен байланысты дамудың көп түрлілігі анықталған. Бұл үлгермеушілікті туғызатын көптеген себептердің айқын көрінісі.

Бүгінгі таңда танымдық қызметтің арнайы және логикалық тәсілдерінің тұтастай жоспарын құрастыру қажеттілігі туындап отыр. Олар әрбір оқу пәнін үйрену кезінде қалыптасуы керек. Сабақта тиімді тәсілдер мазмұнын талдау әрқайсысының басқалармен салыстырғанда жаңаша түрін анықтауға мүмкіндік береді. Мұндай жоспарлардың болуы және меңгеруді басқару жағдайларының жүзеге асырылуы оқу процесінің тиімділігін арттыруға ықпалын тигізеді. Оқушылардың білім сапасын анықтауда әлсіз оқушылардың дамудың жеке варианттарының көп түрлілігі жасалып отыр. Олар таным компоненттерінің қалыптасуының әр түрлі деңгейіне байланысты, яғни бұл артта қалудың әр түрлі себептері бар екенін көрсетеді. Жасерекшелігіне орай бастауыш сынып оқушылардың негізінен білімді меңгеру үрдісі мына компоненттерден тұрады: қабылдау, түсіну, есте сақтау, қорыту және жүйелеу. Оқу үрдісінде бұл компоненттер өте тығыз байланысты. Оқушы меңгертін материалдың қиындығына соқтыққанда ғана өз бетінше шешім қабылдап, қорытынды жасай алады. Осыдан кейін ол материалды толық игереді. Қабылдауы баяу оқушылар әрбір сабақ кезінде қажетті көрнекі құралдармен, дидактикалық материалдармен, тарататын және көрсететін көрнекіліктермен қамтамасыз етілуі қажет. Сонда ғана өткізілген сабақтар өз мақсатына толық жетеді. Осы білімді меңгеру компоненттері баяу болғандықтан нашар оқушы шығады. Оқу жылдамдығы баяу болғандықтан және есеп мәтінін қате оқығандықтан оның мазмұнын түсінбейді, есте сақтауы да төмен. Әлсіз төмен оқушылардың ақыл- ой параметрі және жағымды ақыл сапалары қалыптаспаған, білім қоры аз. Әлсіз оқудың алдын алу үшін артта қалу мен үлгерімнің төмендеуінің себептерін анықтау керек. Әлсіз оқушылардың кемшіліктері

төмендегідей: 1) есеп шартын оқығанда әріп, буын немесе сөз қалдырып оқу, 2) кейбір буындарды сөздерді қайталап немесе ежіктеп оқу. Мұндай кемшілігі бар оқушыға оқулықтан арнайы тапсырмалар немесе карточкамен жұмыс беріледі. Карточкамен жұмыс оқушыны жалықтырмайды, оқуға деген ынтасын арттырып отырады. Таным әрекетінің нәтижелілігі - ақыл ой әрекетінің даму дәрежесіне байланысты. Оның негізгі компоненттерінің қалыптаспауы үлгерімнің төмен болуының басты себебі болып табылады.

Компоненттердің қайсысы үлгерімнің төмендеуіне негізгі себеп болуына байланысты артта қалу екіге бөлінеді: 1. педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балалар; 2. нашар оқитын оқушылар.

Педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балалармен жұмыс орындау нашар оқитындармен салыстырғанда әлдеқайда тиімді болып табылады.

Нашар оқитын оқушылар оқу- тәрбие үрдісінде кбірек біліктілікті қажет етеді. Бірақ олардың екі түрінде де жұмыстың жалпы бағыты бірдей.

Педагогикалық жағынан назардан тыс қалған балаларды мектепке дейін қолға алу керек. Сабақ үстінде және сабақтан тыс уақытта зейін мен ырықты, есте сақтауды дамыту қажет. Балалардың артта қалуы мен нашар оқуын болдырмау және алдын алу жұмыстары көп уақытты, ынта-жігерді қажет етеді. Осы қиыншылықтардың себебі – баланың ақыл-ой ерекшеліктерінің, ақыл сапаларының қалыптаспағаны, ал бұл ерекшеліктер мидың кейбір органикалық аномалияларымен байланысты, сондықтан олар сыртқы әсерлерге тез көне алмайды.

Әлсіз оқушымен былай жұмыс жүргізуге болады.

1. Оқу материалдарының мазмұны таным - түсінігіне сәйкес болуы
2. Ең оңай, қызықты материалды ұсыну
3. өзіне, өз күшіне сенуге үгіттеу
4. Мұғалім және ұжым мейірбандылық көрсету
5. Оқушының көңіл- күйін қадағалау, үнемі бақылауда ұстау
6. Ұжым болып көмектесу
7. Ұжым, пән мұғалім, оқушы, ата-ана арасында тығыз байланыс болу керек
8. Үлгерімі нашар оқушыларға көмек көрсету
9. Оқушының жұмыс кезіндегі азғантай табысын мадақтау
10. Өз ойын, пікірін еркін айтуға тәрбиелеу
11. Оқушы еңбегін әділ бағалау
12. Қатемен жұмысты жиі жүргізу
13. Сыныпта достық қарым – қатынас орнату
14. Тақта алдында немесе жауап беру кезінде оқушыға көмекші құралдыр ұсыну
15. Оқушының жауабын көтермелеу
16. Жаң тақырып бойынша оқушыны әңгімеге тарту
17. Оқушының жұмыс жылдамдығын ескерту
18. Өзін – өзі тексеруге, бағалауға мүмкіндік беру
19. Үлгерімі төмен оқушыларға жеке тапсырмалар даярлау, ұсыну.
20. Бақылау картасын жасау
21. Трек конспектілерін, карточкаларын пайдалану
22. Жеке және топтық кеңестер беру
23. Үй тапсырмасын орындауға көмектесу
24. Үйірмелерге шығармашылық жұмыстарға тарту
25. Ата – анасына талаптарды түсіндіру, педагогикалық сауаттандыру.

Қорыта келе оқушыны түсініп оқуға бейімдеудің алғашқы жолы алдын-ала баланың қандай актив сөздерді білетіндігін және қолдану шеберлігін анықтау. Есеп шығаруда түсінбейтін амалдарды шешуде кездесетін жағдайды анықтау. Яғни, белгілі бір мөлшерде жаңа сөздерді меңгеріп, ауызекі дұрыс сөйлеуге, сауатты дұрыс жазуға дағдылануы тиіс. Актив сөздерді пайдаланып үлгерімі төмен оқушы сөз тіркестерін және сөйлемдерді құрай білуге бейімделеді. Оқушының есте сақтау қабілетін дамыту үшін жаңа сөздерді, бұрыннан таныс сөздер мен түрлі дамыту жұмыстары арқылы байланыстырып, күнделікті қайталап отыру керек. Төмен деңгейдегі оқушыны оқыту барысында қабылдаудың тұтастық заңдылықтары мен даралық ерекшеліктерін дұрыс байланыстыру арқылы білім сапасын арттыруды жүзеге асыруға болады.

Тиімді әдістерді мен ұсынар едім, бастауыш сыныптарда ойын шынайы өмірдің белгілі бір аспектілерін модельдеу және зерттеу үшін ұсынылған мүмкіндіктер.

Домино және карта сияқты дәстүрлі ойындар математика сабақтарындағы кездейсоқтық пен ықтималдық мәселесін қарастыруда оңтайлы болады. Шарада, тақтада сөздерді біріктіру немесе сөздерді жіктеу сияқты ойындар – тіл үйренуді қамтамасыз етудің және оны көрсетудің бірден-бір қызықты әрі тартымды тәсілдерінің бірі. Көптеген стратегиялық ойындарды (мысалы, «Алға» («Go»)) деп аталатын ежелгі қытай ойыны) тұрғындар мен қоғамның өсуін модельдеу үшін пайдалануға болады.

Ақмола облысы білім басқармасының Зеренді ауданы бойынша білім бөлімі
"Гранитный кентінің негізгі орта мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Танманова Жанар Умирбековна

«БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ДЫБЫСТАРДЫ ДҰРЫС МЕҢГЕРТУ АРҚЫЛЫ САУАТТЫ ЖАЗУҒА DAҒДЫЛАНДЫРУ»

Тәрбиелеп отырған жас ұрпақтарымыз еліміздің ертеңгі өмірінде білімді, білікті азамат, саналы қайраткер болып қалыптасу үшін, өмірден дұрыс жол таба білу үшін, дұрыс ой түйіп, өздігінен саналы шешім қабылдай білуге үйренуі қажет. Осы мәселені шешу үшін оқыту мазмұнында әдіс... тәсілдердің де озығын пайдалану керек деп ойлаймыз. Өз іс-тәжірибемізде дамыта оқыту және сын тұрғысынан ойлау арқылы төменгі сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастырып, шығармашылыққа баулуға көп көңіл бөлеміз. Шығармашылық іс-әрекеттер алға қойған проблемамен бетпе... бет келген кезде жүзеге асады.

Сауатты жазу дағдыларын жетілдіру мақсатымен әр сабақта сөздік диктант жүргізіледі. Ол сөздердің дұрыс жазылуын меңгертіп қана қоймай, осы сөздер бойынша мәтін құрастыруға әр түрлі тапсырмалар берілді.

Бастауыш сынып оқушыларының ой-өрісін кеңейтіп, өз бетінше еңбектенуге, ізденуге және өз ойларын ауызша, жазбаша жеткізе білуге үйрету – алға қойылып отырған басты мақсаттардың бірі. Қазақ тілінің төл дыбыстарын үйретуде бастауыш сыныптарында атқарылатын жұмыс түрлеріне көп назар аудару керек.

Төл дыбыстарын өткен күннен бастап жазуға да қойылатын талапты естен шығармау қажет. Оқушыларға балалар кітаптарынан, журналдардан, өлең, ертегі, әңгіме оқытып, көшіріп жазу дағдысын қалыптастырған жөн. Сауатты жазуға төселдіру үшін де үлкен ізденіс, шеберлік керек. Бұл жұмыс жеңілден ауырға қарай күрделеніп отырады. Алғашқы сабақтарда дыбыс саны аз сөзді, кейін дыбыс саны көп сөзді естіп, жазуға төселдірген дұрыс.

Қазақ тілі пәнінің негізгі мақсаты-оқу дағдысының негізін қалау, фонетикалық есту қабілетін дамыту, дыбыстарды ажырата білу, әріптің баспа түрін таңбалап жазу, әріптерді тану, буын, сөз, сөйлемді оқуға үйрету сауатты жазу дағдаларын қалыптастыру өздігінен оқуға, жазуға дағдыландыру, кітап оқуға қызығушылығын арттыру, ауызша сөйлеуді жүзеге асыру.

Оқу мен жазуға үйретудің элементтері қатар жүреді. Оқу мен жазудың негізі – ана тілінің дыбыстық құрылымын түсінуі өте маңызды. Бағдарлама талабына сәйкес балаларды жазудың графикалық дағдысы

(әріптерді дұрыс жазу және олардың байланысы) және қарапайым орфографикалық дағды (сөздің дыбыстық және әріптік құрылымын дұрыс жазу) қалыптастыруы қажет. Жазу бірнеше бөліктерден құралады. Жазатын сөздерге талдау жасай білу, дыбыстардың реттілігін сақтау дыбыстарды сәйкес әріптермен белгілеу, бейнелеу.

Төл дыбыстарын өту барысында жазудың негізі мен сауатты жазудың негізі қаланады. Әріптерді жазуға үйрету тәртібі мынадай:

Төл дыбыспен таныстыру, көрсету, плакатта, дидактикалық материалдар, дәптердің бетінде жазылуымен таныстыру;

- ✓ Мұғалім жаңа әріптің ауада және тақтада жазып көрсетеді;
- ✓ Дәптердегі жаңа әріптің үстінен басып жазу;
- ✓ Жаңа әріп элементтерін және әріпті толық жазу;
- ✓ Сөздерді жазу; дауыстап айту;

Мұғалім жаңа әріпті тақтада жазылуын көрсете отырып түсіндіреді. Әр баламен қаламды ұстап жүргізіп, бір әріпті жазып көрсетеді. Келесі әріпті бала өзі жазады. Мұғалім аралап жүріп дұрыс жазбаған баламен жеке жұмысын жалғастырады. Сөзді дыбыстаудың өлшемі-буын. Әріпті меңгергеннен кейін сөздерді буынға бөліп оқуға үйрету қажет. Буынды дұрыс меңгерген оқушы сауатты жаза біледі.

Жаңа тақырыпты өту барысында суреттерді қолдану, сөз, сөйлем, шағын әңгімелер жазу, сөзжұмбақты шешу есте сақтаудың тиімді әдісі. Керекті нүктелердің орнына тиісті әріпті, буынды, сөзді қойып жазу сияқты тапсырмаларды оқушылар қызыға орындайды.

Оқушыларды сауатты жазуға үйрететін пән - қазақ тілі пәні болса, сауатты жазу үшін оқушылар қазақ тіліндегі грамматикалық ережелерді дұрыс түсініп, күнделікті өмірде қолдана алатын дәрежеге жетуі тиіс. Бастауыш сыныпта сауаттылықты, әсіресе төл дыбыстарын жете меңгермеген оқушы жоғарғы сыныптарда оны толықтыра алмайды.

Сондықтан оқушының сауатты жазуына әрбір сабақ сайын көңіл бөліп, олардың тіл байлығын арттыруға назар аударған жөн. Сауатты жазуға үйрету жұмысы оқумен қатар жүргізіледі, яғни қазақ тілі мен тікелей байланысты болады.

Оқушылардың ой-өрісін кеңейтіп, өз ойларын ауызша, жазбаша жеткізе білуге үйрету – әр мұғалімнің міндеті. 1-4 сынып оқушыларын сауатты жазуға үйретуде ойын түрлерін, дидактикалық, шығармашылық тапсырмаларды қолдану тиімдірек болады. Оқушыларды сауаттылыққа үйретудегі нәтижелі әдістің бірі - сабақ үстінде ойын элементтерін пайдалану. Ойын оқушыларды сабаққа қызықтырады, материалды тез қабылдап, есінде ұзақ сақтауға көмектеседі. Ойынның түрлері өте көп, солардың ішінде сауатты жазуға үйретуде сөздік ойынның пайдасы ерекше. Жұмбақ, жаңылтпаштарды қызыға жаттау, оларды дұрыс жазып үйрену оқушының есінде ұзақ қалады, екіншіден, сауаттылыққа үйретеді, әрі ойын дамытады, дұрыс оқуға, дұрыс жазуға дағдыланады. Әрі таза, көркем, сауатты жазуға дағдыландыру үшін сыныпта дәптерлерді бір-біріне беру, көрсету, салыстыра отырып көрме ұйымдастыру да өз нәтижесін береді. Сауатты әрі каллиграфиялық дұрыс жазуда көрнектіліктің алатын орны ерекше. Сондықтан әрбір сабақтың тақырыбына сай әріп, сөз, сөйлем жазылған таблица, суретті карточка, сюжетті суреттер, дидактикалық материалдарды пайдалануға көңіл бөліну қажет.

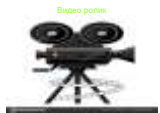
Қорыта айтқанда, сауатты болудың алғы шарты төл дыбыстарды, әріптерді үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс бір-бірінен ажыратып, жазу ережелерін сақтағанда ғана бала сауатты жаза алады. Әсем, қатесіз, мәнерлеп оқуға, дұрыс сөйлеуге жаттықтыру – сауаттылыққа үйретеді. Оқушыларды сауаттылыққа үйрету – әр мұғалімнің шығармашылық ізденісіне байланысты деп өз сөзімді аяқтаймын.

Түркістан облысы, Жетысай ауданы, Атамекен ауылы
«№68 Жібек жолы жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекет мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Талипова Назигул Джаксылыковна

СУДЫҢ ҚАСИЕТІ. КӨКҚҰТАННЫҢ АҚЫЛЫ

Бөлім:		Су - тіршілік көзі			
Мұғалімнің аты-жөні		Талипова Назигүл Джаксылыковна			
Күні:					
Сынып: 3		Қатысушылар саны:			
Сабақтың тақырыбы		Судың қасиеті. Көкқұтанның ақылы			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		3.2.6.1 кейіпкердің портретін сипаттау, оның іс-әрекеті, мінезқұлқының өзгеру себептерін мәтіннен дәлелдер келтіріп тауып, бағалау 3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып, сын			
Сабақтың мақсаты		Барлық оқушылар: шығармадан қажетті ақпаратты тауып оқиды, кейіпкердің іс-әрекетінің өзгеру себептеріне мәтіннен дәлелдер келтіре алады. Көптеген оқушылар: шығарма бойынша бағалауға негізделген сұрақтар қою және жауап бере алады. Кейбір оқушылар: тақырыпқа сай мақал-мәтелдер айта алады.			
Сабақтың барысы					
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті		Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдас-тыру, өзін –өзі тексеру 8 мин	Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру нақыл сөз айтады. Су деген – тіршіліктің қаны емес пе? Су деген – табиғаттың жаны емес пе? Су жоқ жерде өмір жоқ, ол ақиқат, Күміс су қара жердің сәні емес пе? «Менің орным қайда?» әдісімен оқушылар топқа бөлінеді. 1-топ КӨЛ 2-топ ӨЗЕН 3-топ МҰХИТ Өткен тақырыпқа шолу: «Менің бір сөзім» әдісі арқылы оқушылардан өткен тақырыпты мазмұндау. -«Таза бұлақ» шығармасын мазмұндау. Оқу материалын жариялау - Қандай бейне шықты? - Не көріп тұрмыз?		Жаттығу жасайды. Әр оқушысының орындығына суреттерді жапсырады, сол суреттер арқылы топтарға бөлінеді. Мәтінді мазмұндайды Оқушыларға түркі сурет көрсетіледі.	«Ауызша мадақтау» әдісі: Жарайсың! Тамаша! Жақсы! Дескриптор: Оқушылар өткен сабақты толық түсіндірсе -1балл. Дескриптор: Оқушылар берілген суретті атайды және оның тіршілігін түсіндіреді -1балл. Дескриптор: Оқушыларға сұрақтар беріледі егер толық жауап берсе-1балл.	

	- Судың қасиеті дегенді қалай түсінесіңдер? - Судың қасиеті бола ма? Сабақ мақсаты жария етіледі. Видеоролик су туралы <i>Су иесі – Сүлеймен, Судан балық тілеймін. Судан балық бермесен, Үйге барып не жеймін?</i>	Сұрақтарға жауап береді. Бейне жазба көрсетіледі		
Жаңа білім 15 мин 2 мин Бекіту 15 мин	(Ұ) 1- тапсырма «Қалам тастау» әдісі оқушылар бір-біріне қылқалам береді, қылқаламды алған оқушы мәтінді мәнерлеп оқиды. - Олай болса, бүгінгі сабақта судың қасиетін білу үшін «Көкқұтанның ақылы» атты мәтінді оқитын боламыз. Көкқұтанның ақылы Күндердің бір күнінде бір сиқыршы Сүлеймен патшаға мәңгі өмір сыйлайтын суды сыйға тартқан екен. Киелі суды ішу-ішпеуі жөнінде ақылдаспақ болып, күллі аң мен құстарды жинайды. Ұзамай хайуанат біткен тегіс бас қосады. Тек ұзынсырақ Көкқұтан ғана келмейді. Сонда Сүлеймен патша тұрып, Итке тіл қатады: - Сенің басуалардан байбаламың көптеу еді, сен барып, Көкқұтанды азғырып әкелші маған,- дейді. Ит шынымен-ақ Көкқұтанды ертіп әкеледі. -Уа, Көкқұтан, көнекөз кемелім, мына бір киелі суды ішейін бе, ішпейін бе, соны айтшы? – дейді Сүлеймен. - Егер мына судың өзіңнің барша дос-жарандарыңа, туған-туысқандарыңа және ұшқан құс, жүгірген аңға жететін болса, онда бұл суды ішіп қой. Тамшысын да қалдырма. Сонда өмірден бақытты да, қуанышты да табасың. Бірақ оны бір өзің ғана ішсең, мәңгі бақи өкініп –опынумен өтесің. Жалғанда соқа басың сопайып, жалғыз қаласың, жақын-жуығыңның бәрі баяғыда кеткен соң, бір өзің не қуаныш, не қызық көріп жарытам дейсің. - Япырым- ай, сен шынында да данышпан екенсің. Мұны маған сенен басқа тірі жан айта алмас еді,- дейді Сүлеймен риза болып. Сөйтіп, ол киелі суды ішпейді. А) «Көкқұтанның ақылы» атты мәтінді тізбектей дауыстап оқыңдар. Ә) Сұрақ-жауап: - Сүлеймен патша киелі суды ішуден неге бас тартты? Пікір білдіріңдер. Мәтіннен дәлелдер келтіріңдер. -Бір-біріне мәтін туралы бағалауға негізделген сұрақтар қойыңдар және жауап беріңдер. «Көгершін» әдісі Көгершін бізге хат алып келіпті.Бұл хатта қандай тапсырма бар екен. Саралаудың «Кім көп біледі» әдісі оқушылар тақырыпқа сай мақал-мәтелдер айтып жарысады. Кейбір оқушыға: - Тақырыпқа сай мақал-мәтелдер айт.	- Мәтінді түсініп оқиды. Берілген мәтіннің түсінігін айтады және сұрақтарға жауап береді.	Дескриптор: Оқушылар мәтін мәнерлеп оқыса - 1балл. -Сүлеймен патша киелі суды ішуден неге бас тартқаны туралы әңгімелеп берсе-1балл. Бір-біріне мәтін туралы сұрақтар қойып және жауап берсе-1балл.	Оқулық

Оқушылар хаттағы тапсырма бойынша эссе жазады.

Дескриптор:
Оқушылар эссені мағналы жазса- 1балл.

Дескриптор:
Оқушылар мақал-мәтелдер айтса- 1балл.

	Сергіту сәтінде қазақ күйіне билейді. «Мен әдемі жазамын» әдісі оқушылар тыйымды сөздерді дәптерге жазады. Топпен ақылдасып суға қатысты тыйым сөздерді жалғастырып жазыңдар. 1. Түнде су төкпе. 2. Түнде су алуға барма. 3. Лас су төккен жерді баспа. 4. ... 5. ... Қорытынды Ә) <i>Суды үнемдеу</i> дегенді қалай түсінесіңдер? Осы бағытта қандай ұсыныстар айтар едіңдер? Топ алдында сөйлеуге дайындалыңдар.	мақал-мәтелдер Оқушылар ән айттып сергиді. -Тапсырманы орындап, өз пікірлерін білдіреді.	Дескриптор: - Суға қатысты тыйым сөздерді жалғастырып жазады-1балл. <i>Суды үнемдеу</i> жолдарын айтады-1балл.	
Кері байланыс 5 мин	Кері байланыс: «Жүрек, көз және қол» әдісі бойынша өтеді. Оқу тапсырмасы: мәтінді мазмұндау.	Оқушылар өз есімдері жазылған қыстырғышты жүрек, көз немесе қолға суретіне қыстырады.	ҚБ қойылады.	А4 парағы суреттер, қыштырғыш

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
 «№18 орта мектебі» КММ

Дене шынықтыру пәні мұғалімі
 Сагимбаев Дархан Жанузакович

КӨШБАСШЫЛЫҚ ЖӘНЕ КОМАНДАДА ЖҰМЫС ІСТЕУ ДАҒДЫЛАРЫ

Бөлім	Спорттық ойындар
Педагогтың аты-жөні	Сагимбаев Д.Ж.
Күні	
Сынып 7	Қатысушылар саны: Қатыспағандар 0
Тақырып:	Көшбасшылық және командада жұмыс істеу дағдылары
Жалпы мақсаты:	Дене шынықтыру қабілеттерін дамыту: ептілік, икемділік, жылдамдық, төзімділік. 7.1.5.1 - композициялық идеялар мен стратегиялар, қарапайым тактикаларды бағалау және құрастыра білу
Түйінді идеялар	Баскетбол ойынының жаттығуларын орындайды, үйренеді, қателерін түзейді.
Ресурстар:	Оқу бағдарламасы, тақырыптық – күнтізбелік жоспар, баскетбол добы, ысқырық, себет.
Әдіс-тәсілдері:	Топпен, жұппен, жекелей жұмыс
Қолданылған модульдер:	Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер, оқыту үшін бағалау мен және оқуды бағалау, жас ерекшелігіне сай оқыту.

Сабақ кезеңдері Уақыты	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Кіріспе	Дайындық бөлімі: Сергіту сәті оқушылар доппен бір біріне тілек білдіреді. Сәлемдесу. Спорттық киімдеріне назар аудару. Тақырыпты суреттер арқылы анықтау. Сабаққа мақсат кою. Жаттығулар. Бұрылыстарды біркелкі орындау. Жүрістегі жаттығулар. Жаттығуларды біркелкі, дұрыс орындау. Жүрістегі жаттығулардан жүгірістегі жаттығуларға көшу. Кең тыныс алу. Оқушыларды стикерлер арқылы топқа бөлу. Әр топқа баскетбол ойыны туралы тапсырма беру және сол тапсырма бойынша «Вен диаграммасын» құру. 1. Тапсырма «Допты алып жүруді үйрену» 2. Тапсырма «допты бір біріне пас беріп үйрену» 3. Тапсырма «Допты себетке дұрыс лақтыру». 4. Критерийлермен таныстыру.	Оқушылар бір біріне тілек айтады.. Сапалы жылдам сапқа тұру. Пәрменді тиянақты тапсыру. Мұғалімнің айтқанын мұқият тыңдау. Қауіпсіздік ережесі туралы қысқаша айтып өтеді. Өз ұсыныстарын білдіреді. Бір-бірінің пікіріне сыйластықпен қарайды. Оқушылар топқа бөлінеді. Оқушалар Вен диаграммасын құрайды. Оқушылар білімдерін көрсетеді. Бірін-бірі тыңдайды.	Формативтік бағалау. <	

Ақтөбе қаласы
Жалпы орта білім беретін “Smart Bilim” мектеп-гимназиясы
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Ембергенова Гүлдана Амантайқызы

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ

«Көркем еңбек сабағында оқушылардың қабілетін ашып, кәсіптік бағдар беру» тақырыбы қазіргі уақытта өте өзекті, өйткені дұрыс таңдалған мамандық еңбек және қоғамдық белсенділіктің ең жоғары көрсеткіштеріне қол жеткізуге ықпал етеді, ал еңбек процесі мен оның нәтижелеріне қанағаттану шығармашылықты барынша арттыруға, эмоционалды көңіл-күй және жеке тұлға, жалпы қоғам ретінде барлық өмірлік жоспарларды неғұрлым толық орындауға мүмкіндік береді.

Өкінішке орай, біздің балаларымыз тек санаулы, қазіргі таңда танымалдылыққа ие немесе тек табысы жоғары мамандықтарды ғана біледі, көбінесе олар жұмыстың мазмұнын, жұмыстың сипаты мен жағдайын, белгілі бір кәсіптің қызметкеріне қойылатын талаптарды ескере бермейді. Сондықтан мен өз жұмысымның мақсаты – білім алушыларды әртүрлі мамандықтармен таныстыру, осы мамандық иелеріне тән қасиеттерді тәрбиелеу, тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттерін анықтау және дамыту; жеке тұлғаның дамуын өзіндік талдауды жүзеге асыру; кәсіптерге профессиографиялық талдаулар жүргізу және мамандық талаптарының адамға оның жеке жетістіктерімен қатынасы.

Адамның бейімділігін толық ашу, егер ол өзінің болашақ кәсіптік қызметіне дұрыс дайындалса, мамандық таңдаса, оның қабілетін бағаласа, өзінің жарамдылығын анықтаса, белгілі бір саладағы кәсіби өсу мүмкіндіктерін өзінің және қоғам қажеттіліктерін ескере отырып, терең түсінсе мүмкін болады. Дегенмен, көптеген мектеп түлектері әлі күнге дейін халық шаруашылығына қажетті мамандықтар туралы жеткілікті түсініксіз өмірге қадам басып, еңбек қызметінің басында күрделі қиындықтарды бастан кешіреді.

Кәсіптік бағдар беру жүйесі жастардың өмір жолын таңдауына, кәсіпке бейімделуіне және тұтастай алғанда еңбек ресурстарын ұтымды бөлуге ықпал етуге арналған.

Кәсіби бағдар – біртұтас мақсатпен және басқару бірлігімен біріктірілген өзара байланысты құрамдас бөліктерден тұратын интегралды жүйе (кәсіптік білім беру, мектеп оқушыларының қызығушылықтарын дамыту, қызметтің әртүрлі түрлеріне – ойын, танымдық, еңбек (кәсіби белсендіру); кәсіби психодиагностика; кәсіби кеңес беру; кәсіби іріктеу; кәсіби бейімделу).

Мектеп оқушыларын кәсіби бағдарлауда жетекші рөл «Көркем еңбек» пәнінің мұғаліміне тиесілі. Көркем еңбек сабағында оқушылар әр түрлі еңбек түрлері туралы білім алып қана қоймайды, сонымен қатар іс-әрекет барысында арнайы дағдыларды игереді, қабілеттерін дамытады, еңбекте өзін сынап көреді. Сондықтан да «Көркем еңбек» пәні мұғалімінің алдында әрбір оқушының еңбекті сүйеге, адамдарға пайдасын тигізуіне, іс-әрекет процесі мен оның нәтижелерінен эстетикалық қуаныш сезімін сезінуі үшін еңбекті ұйымдастырудың ең маңызды міндеті тұр.

«Көркем еңбек» пәнінің оқытуды жүйелік-әрекеттік негізде ұйымдастыруда ең алдымен оқу-тәжірибелік іс-әрекетке құрылған өзіндік ерекшеліктері бар. Еңбектік білім құзіреттілікке негізделген тәсілге бағытталған, өйткені ол әртүрлі метапәндік білім мен дағдыларды, нақты практикалық жағдайларда әрекет ету, өмірлік мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыруды көздейді және бұл екінші буын стандарты және оның сәйкес бағдарламасына назар аударылады.

«Көркем еңбек» пәндік саласы технологиялар әлеміне енудің ұйымдастырушы (материалдық, ақпараттық, коммуникациялық, танымдық және әлеуметтік) өзегі болып табылады. «Көркем еңбек» пәнінің бағдарламасын әзірлеу шеңберінде қазіргі заманғы технологиялық құрал-жабдықтармен жұмыс істеудің негізгі дағдылары қалыптасады, заманауи технологияларды меңгеру, мамандықтар әлемімен танысу, білім алушыларды өзін-өзі анықтау және іс-әрекетке бағыттау негізінде әртүрлі әлеуметтік салаларда білім алушылардың жалпы білім беруден орта кәсіптік білім беруге көшуінің үздіксіздігі, жоғары және еңбек белсенділігі қамтамасыз етіледі.

Сабақтарда мен өзара байланысты үш негізгі бағытты жүзеге асырамын:

- заманауи және дәстүрлі технологияларды құру және пайдалану, технологиялық эволюция, оның заңдылықтары, инновацияның мәні;

- технологиялық шешімдерді әзірлеу және оларды қолдану процесінде тұлғаланатын іс-әрекет пен еңбек тәрбиесінде тәжірибе жинақтау, адамның қажеттіліктерін талдауды зерделеу;

- қазіргі және болашақ мамандықтар әлемімен таныстыру, кәсіби өзін-өзі анықтау.

Бағдарлама тақырыптарын меңгеруде көркем еңбек сабақтарында кәсіптік бағдар берудің негізгі формалары:

- оқытылатын материалға байланысты мамандықтар туралы әңгімелесу;
- практикалық мазмұны бар әртүрлі міндеттерді шешу;
- олимпиадаларға, жарыстарға қатысу;
- тақырыпты немесе курсты оқып-үйрену кезінде алынған білімдерді тікелей адамдардың практикалық іс-әрекетінде қолдануды көрсететін оқу телебағдарламаларын көру;

- мектеп оқушыларының жобалық іс-шараларға қатысуы;
- кәсіпорындарға қашықтықтан экскурсияларға, озық тәжірибе көрмелеріне қатысу;
- рефераттарды, коллаждарды, презентацияларды және адамдардың басқа да жарнамалық жетістіктерін, ғылым мен техника жетістіктерінің жетістігін безендіру.

«Көркем еңбек» пәндік саласын меңгеру барысындағы оқу іс-әрекетінің жетекші формасы - толық циклдегі «мәселені анықтаудан нәтижені жүзеге асыруға дейінгі» жобалық әрекет. Жобалық іс-шаралар білім беру мен өмір сүру кеңістігі арасындағы байланысты орнатады. Жобаны әзірлеу және жүзеге асыру ғылыми-зерттеу қызметімен, іргелі білімдерді жүйелі пайдаланумен байланысты және осы өндірістің кәсіптерін білуге бағытталған.

Қазірдің өзінде төменгі сыныптардан бастап, біздің мектептің оқушылары көркем еңбек бойынша әрбір дерлік сабағында оқуын жалғастырудың мүмкін жолдары туралы, нақтырақ айтқанда, білім беру бағдарламасының барлық тақырыптарын өз жас ерекшеліктеріне сәйкес келетін түрде оқу барысында практикалық түрде ақпарат алады. Сондай-ақ олар облысымыздағы және өзге өңірлердегі түрлі сала мамандарын даярлайтын оқу орындарымен таныса алады. Мен өз жұмысымда кәсіптік бағдар беру мақсатына жету үшін жалпыға бірдей оқу іс-әрекетін меңгеруде оқушылардың ең үлкен белсенділігі мен дербестігін қамтамасыз ететін формалар мен әдістерді қолданамын. Оларға зертханалық-практикалық, оқу-өндірістік жұмыстар, өндірістік экскурсиялар, өндірістік практика, соның ішінде өз бетінше бақылаулар, тәжірибелер, талдаулар, есептеулер, өндірістік және шығармашылық тапсырмаларды шешу, тікелей қоғамдық пайдалы өнімді еңбек жатады. Бірақ кәсіптік бағдар берудің негізгі түрі сабақ және сабақтан тыс әрекет түрлері болып қала береді.

Қазіргі уақытта кәсіптік бағдар беруде оқушылардың шығармашылық жобаларды жүзеге асыруы, ғылыми-тәжірибелік конференцияларға, олимпиадаларға қатысуы маңызды рөл атқарады, осы бағыттар бойынша жұмыс істеу барысында олар кез-келген материалды, өнімдерді дайындауда практикалық дағдыларды ғана меңгеріп қана қоймайды, бірақ сол немесе басқа сұрақтардың ғылыми жағына қызығушылық танытады. Бұл бағыттағы жұмыс мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуға көп нәрсе береді, эстетикалық талғамын, еңбектегі дербестігін дамытады деп ойлаймын.

Сонымен қатар көркем еңбек мұғалімі оқушылардың жеке басын зерттеуге, кәсіптік кеңес беру, кәсіптік білім беру жұмыстарын жүргізуге де шақырылады. Ол үшін 9-сыныпта білім алушылардың профориентациясына бағытталған факультатив курсын өткізіп, онда оқушылардың белгілі бір қасиеттерінің даму деңгейін ашатын көптеген диагностика, тесттер жүргіземін. Бұл ретте жеке тұлғаның біліміндегі толықтық пен тереңдікке әртүрлі әдістерді қолданғанда ғана қол жеткізілетінін айта кеткен жөн. Аталған тақырып бойынша жұмыс өте көлемді және көп уақытты қажет етеді, алайда сабақта уақыт өте аз болғандықтан, сондықтан мен кәсіптік бағдарды сыныптан тыс жұмыстарға да енгізуге машықтанамын.

«Жетісу облысы білім басқармасының Көксу ауданы бойынша білім бөлімі» ММ
«Талапты орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Байбосынова Роза Бековна

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЖАЛПЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ САПАСЫ МЕН ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мұғалім мамандығы - еліміздегі ең шығармашылық мамандықтардың бірі. Мұғалім, бейнелі түрде, уақыт байланысын жүзеге асырады, ол ұрпақтар тізбегінің буыны, ол эстафетаны бүгіннен болашаққа жеткізеді және бұл оның жұмысын соншалықты қызықты, шынайы шығармашылық етеді. Қазіргі таңда бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби-педагогикалық қызметінің әртүрлі аспектілерін зерттеуге, оны одан әрі жетілдіру мәселелеріне, мұғалімнің жұмысының тиімділігі мен сапасын арттыруға үнемі қызығушылық артып келеді.

Зерттеу пәні мұғалімнің еңбегін ғылыми ұйымдастырудың, кәсіби-педагогикалық іс-әрекеттің реттілік құрылымының, мұғалімдерді даярлау мен біліктілігін арттырудың мазмұны, формалары мен әдістерінің алуан түрлі мәселелері болып табылады. Мұғалімдердің біліміне байланысты барлық мәселелердің ішінен осы жұмыста олардың біреуі ғана ерекшеленеді, атап айтқанда бастауыш сынып мұғалімдерінде кәсіби-педагогикалық қызмет негіздерін қалыптастыру мәселесі. Атап айтқанда, оқу-тәрбие жұмысының тәжірибесінде туындайтын типтік жағдайларды модельдейтін педагогикалық міндеттер туралы мәселе орталық мәселе болып табылады. Зерттеулер көрсеткендей, жас бастауыш сынып мұғалімдері әсер ету құралдары мен әдістерінің арсеналының кедейлігін көрсетеді; олар көбінесе оқушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастыруда қиындықтарға тап болады; олар арнайы пәнді жақсы меңгере алады, педагогика мен психологияның теориялық ережелерімен немесе оқыту әдістемесімен таныс болуы мүмкін, бірақ олар әдетте практикалық педагогика деп аталатын нәрсені, яғни қызметтің нақты технологиясын білмейді. Әрине, мұндай "технологияны" терең меңгеру мектептегі практикалық жұмыстың үлкен тәжірибесі негізінде ғана жүреді. Дегенмен, бастауыш білім беру мұғалімінің табысты қызметінің негіздері кәсіби қызметтің нақты тәжірибесін модельдейтін педагогикалық міндеттер болып табылады. Мұғалімді даярлау үшін осындай міндеттердің-модельдердің құндылығын анықтайтын екі принципті ережені атап өткім келеді.

Біріншіден, педагогикалық міндеттер педагогикалық теория мен мектептегі тікелей тәжірибе арасындағы аралық буын ретінде әрекет етеді. Мұғалімнің педагогикалық дайындығы теориялық және практикалық дайындықты да қамтитыны белгілі. Шынында да теориялық білім тәжірибеде қолданылады. Бірақ мұғалімнің практикалық қызметі осы білімді түрлендіруді қажет ететіндігін ескеру қажет: бір жағынан олар біртұтас сипаттағы белгілі бір практикалық мәселенің айналасында синтезделіп, біріктірілуі керек, ал екінші жағынан оларды практикалық жағдайлардың тіліне аудару керек, яғни нақты практикалық мәселелерді шешудің құралы болу.

Екіншіден, педагогикалық міндеттер-бұл өз кезегінде жеке дағдыларды қалыптастыратын оқу міндеттері. Оның жұмысы барысында шешілетін жағдайлар мен міндеттердің алуан түрлілігін сипаттау екіталай, өйткені бастауыш білім беру мұғалімі динамикалық өзгертін жағдайларда өз шешімдерін өзі қабылдайды және әрбір жаңа жағдайда одан шаблондық емес әрекеттер қажет. Бұл жағдайда мұғалімнің тәуелсіз шешімдерінің негізінде жатқан практикалық ойлау процестерін бөліп көрсету қажет. К.Д. Ушинский былай деп жазды: "Сіз басқарғыңыз келетін психикалық құбылыстардың заңдарын зерттеңіз

және осы заңдарға және оларды қолданғыңыз келетін жағдайларға байланысты әрекет етіңіз " П.П. Блонский мұғалімнің өзі осы жағдайдың жеке жағдайларына және өзінің және тәрбиеленушінің жеке басына қатысты өзінің тәрбие техникасын жасауы керек екенін атап өтті. Бастауыш білім мен орта білімнің айырмашылығы неде? Бастауыш сынып мұғалімі қандай ерекшеліктерге ие болуы керек? Өздеріңіз білетіндей, кез — келген психикалық құрылымдар адамның белсенді іс-әрекетінде қалыптасады (оқушы-оның оқу іс-әрекетінде). Бастауыш сынып оқушыларында іс-әрекеттің ойын элементтері басым.

Ата-аналар балаларын мектепке дайындауда айтарлықтай қиындықтарға тап болады, өйткені. мектептің басталуы, бірінші сынып, бірінші мұғалім, жаңа достар-бұл баланың дамуындағы жаңа кезеңнің басталуы. Бала өзінің есейгенін сезеді, ол бірінші сыныпқа барады, бірақ мектепке келгенде ол өзінің алғашқы буын екенін, оның үстінде әлі де көптеген сыныптар бар екенін көреді. Бейтарап-пассивті қабылдаудың басым болуы күшті білімнің, икемді дағдылардың және терең сенімдердің қалыптасуына кедергі келтіреді. Демек, бастауыш сынып мұғалімінің жалпы стратегиясы-оқушыны белсенді және тәуелсіз іс-әрекетке қосу, оқушыны осы іс-әрекеттің позициясына қою, оқушы белгілі бір фактілер мен заңдардың ашылуына келетіндей етіп осы қызметті ұйымдастыру, белгілі бір оқу материалын зерттеу кезінде сенімдер қалыптастыру. В.А. Сухомлинский атап өткендей, "Кез-келген тәрбиелік құбылыстың педагогикалық әсері соғұрлым жоғары болады, бала онда мұғалімнің идеясын аз сезінеді. Бұл заңдылықты біз педагогикалық шеберліктің орталығы, баланың жүрегіне жол таба білудің негізі, оған кез-келген іс оның қажеттілігіне, құмарлығына, арманына айналатындай етіп жақындау деп санаймыз". Бастауыш сынып мұғалімінің шеберлігі оқушылардың іс-әрекетінің пәндік мазмұны ұйымдастырылатын оқу міндеттерін әзірлеуде ғана емес, сонымен қатар оның формаларын таңдауда да көрінеді. Айта кету керек, мұғалімнің оқушылармен өзара әрекеттесуге практикалық дайындығы оның педагогикалық шеберлігін көрсетеді. Мұғалім мен оқушылар арасындағы нақты әсерді (олардың қарым — қатынасы) сипаттау кезінде туындайтын бірінші сұрақ-мұғалімнің алдында тұрған тапсырманы орындау үшін қандай функцияларды орындауы керек-оқушыны жетілдіру мен дамытудың белгілі бір әсерлеріне қол жеткізу үшін белсенді іс-әрекетке қосу. Ол үшін мыналар қажет:

- ең алдымен, оқушыны осы іс-әрекетке ынталандыру керек;
- мәселені шешуге деген қажеттілігін ояту;
- оның мүдделері мен үміттерін жандандыру;

Қажеттіліктер мен мүдделер күшейгеннен кейін мұғалім оқушыға туындаған сұрақтарға жауап ретінде қажетті ақпаратты беруі керек. Егер мұғалім басынан бастап оқушының белгілі бір ақпаратты қабылдауына деген көзқарасын құра алмаса, онда оқушы белсенді танымдық іс-әрекетке ішкі психологиялық қосыла алмайды. Екінші жағынан, мұғалім оқушының осы мазмұнды игеруге дайындығы туралы түсінікке ие болуы керек, осы дайындықты диагностикалай білуі керек, сонымен қатар оның педагогикалық әсерінің тиімділігін бақылай білуі керек, яғни кері байланыс алуы қажет

Осылайша, оқушылармен өзара іс-қимыл процесінде мұғалім мынадай функцияларды жүзеге асыруы тиіс:

- 1) диагностикалық: оқушылардан өз әсерлерінің нәтижелілігі және олардың жаңа оқу материалын игеруге дайындығы туралы кері байланыс алу;
- 2) ынталандырушы: оқушыларды оқу міндеттерін шешуге ынталандыру, олардың сұраулары мен үміттерін дайындау, олардың іс-әрекеттерін ынталандыру;
- 3) білім алушыларды: оқушыларға мәселелер, оларды шешу жолдары және шешімдердің өздері туралы ақпарат беру;
- 4) бағалаушылар: оқушыларға олардың іс-әрекеттерінің нәтижелілігін бағалау, олардың жетістіктері мен сәтсіздіктеріне ден қою, олардың іс-әрекеттерін реттеу және түзету.

Осы функцияларды жүзеге асыру кезінде жоғарыда айтылған мұғалімнің жеке басының қабілеттері мен қасиеттерінің мәні дәл анықталады: оқушылардың ішкі әлемін түсіну қабілеті, бастамашылдық пен ойлау икемділігі, өзін — өзі басқару қабілеті және т. б.

Қорытындылай келе, мен мынаны атап өткім келеді, мұғалім мен бастауыш сынып оқушыларының өзара әрекеттесуінің басты ерекшелігі-рефлексивті сипат, яғни. оқушылардың сезімдері мен ойларын үнемі бейнелеу және олардың мақсатты қалыптасуы, байытылуы, дамуы. Бұл ретте оқушылар ізденістер мен табыстарға, талқылауларға белсенді қатысушылардың позициясына айналады, бұл олардың білімі мен дағдыларын қалыптастырады, бұл мұғалімнің педагогикалық шығармашылығы мен шеберлігін толық көрсетуге мүмкіндік береді.